

541

మ-9

TRA 10813 144

పర విక్రయము

సంఘ

దురాచారము

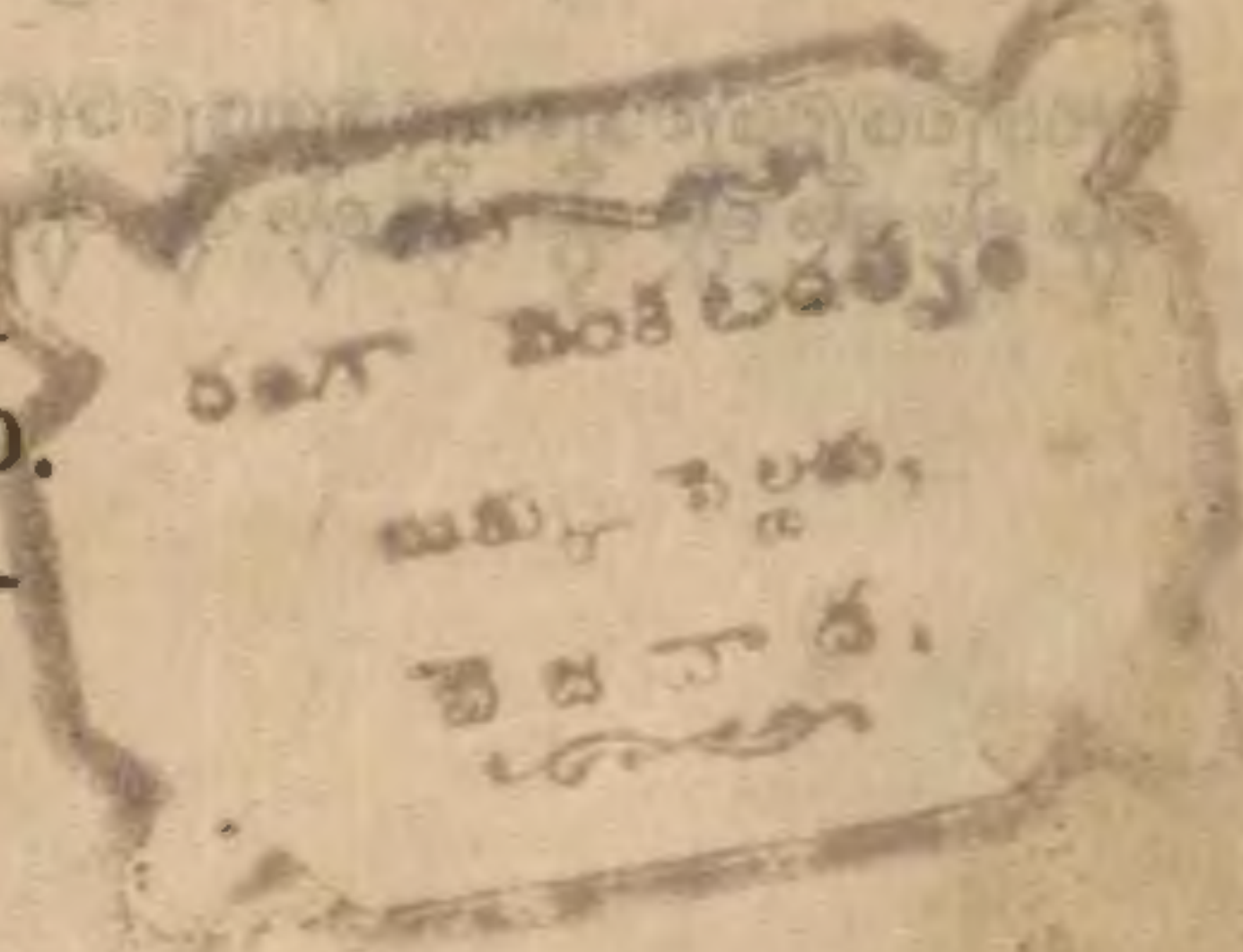
విక్రయ వారుడు.

గొల్లపూడి వీరాస్వామి

శ్రీ సీతారామా బుక్కు-డిపో.

రాజమండ్రి.

మొదటికూపు 2000.

కాకినాడ.

స్కేప్ అందు కో., లో

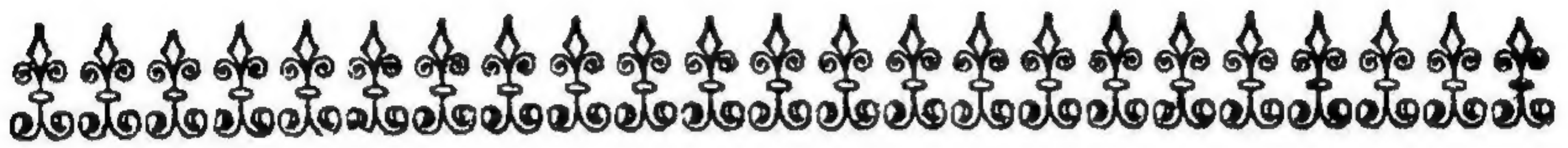
కె. సుబ్బారాయుడు బ్రదర్స్ వారిచే ముద్రింకు బడియె.

1926.

రిజిష్టరు
బడి

[వెల 1—0—0.]

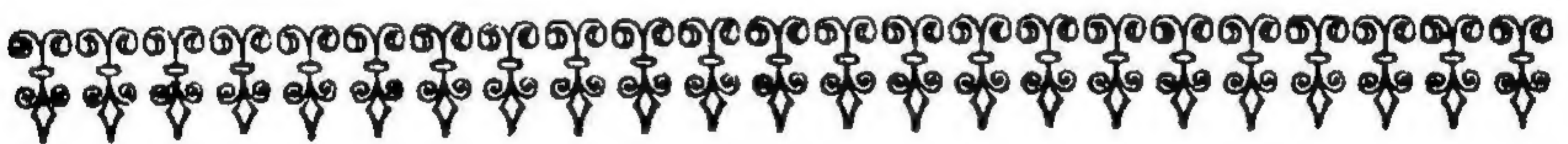
అంకితము

ఉ. చిన్నతనంబునందునను, శేరగఁదీసి కుమారురీతిగా

మన్ననతోడఁ బెంచి మడి శ మాన్యములన్ గడుఁ జక్కఁ జేసి పే

రున్నతి గల్గువాడవగు శ నోయి ! యటంచు వచించినట్టి నా

యన్నయు నుబ్రమణ్యమున శ కంకిత మిచ్చెద నాదు గ్రంథమున్

5/11/1926

ప్రీతి క.

—

20-7-26

కవి సత్తములారా !

నేనీ వరవిక్రయ నాటకంబు నిదివఱకే రచించితిని. కొన్ని
కారణాంతరములచేత నచ్చు మెత్తించలేక జూతిని. అందువలన నాట
కమింత వఱకుఁ బయటకు రాలేదు. శ్రీ గొల్లపూడి వీరాస్వామిగారి
ప్రోత్సాహము జేతను నామిత్రుల ప్రోత్సాహము జేతను నేనీ నాట
కము, ప్రకాశకులగు శ్రీ గొల్లపూడి వీరాస్వామిగారి కొనంగితిని.
వారి నాటకము నచ్చు మెత్తించి ప్రకాశింపఁ జేసినందుకు, సచిరకా
లముననే పెల్లడిలోనికిఁ దెచ్చి నన్ను గౌరవించినందుకు నావందన
శతంబు లర్పించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు

గ్రంథ కర్త

గరికిపాటి కామేశ్వరరావు,

రాజమండ్రి.

ఇందువచ్చు పాత్రములు

పురుషులు.

శోకాల సుందర శివరావు—పెండ్లికూతురు తండ్రి

లోభికొయ్య లింగయ్య—పెండ్లికూమారుని తండ్రి

బసవయ్య శాస్త్రి—పెండ్లికూమారుడు

అడవిడి అంకయ్య

కార్యాలకామయ్య

}

పెండ్లిపెద్దలు

కామయ్య—వంట బ్రాహ్మణుడు

వెంగళి శాస్త్రి—ప్రీతరు

న్యాయాధిపతి—

కోమటి కోటయ్య—షరాబు

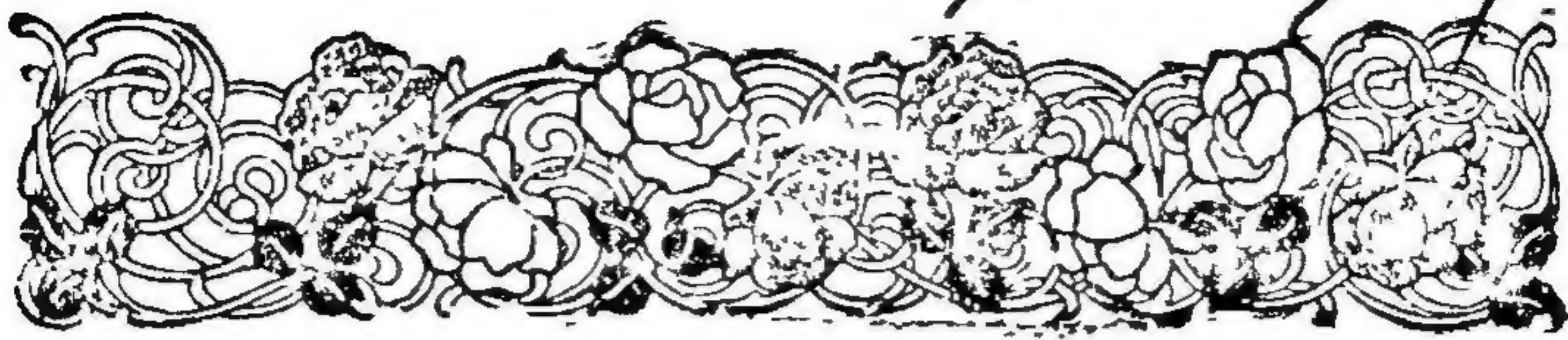
ఇంకా కొందఱు సందర్భానుసారంబుగ వత్తురు.

స్త్రీలు.

నీలాంబరి—1 వ పెండ్లికూతురు

కనకాంబ—2వ పెండ్లికూతురు

గుణవతి—సుందర శివరావు భార్య.

శ్రీ

వ ర వి క్ర య ము

— ❧ —

నాం ది.

శా. బ్రహ్మాండంబు సృజింపఁ బెంప సమయిం శ కన్నేర్పి యున్నట్టియా
బ్రహ్మాపేంద్ర మహేశ్వరాదు లిలసంశపాదించుచు భాగ్యముల్
బ్రహ్మజ్ఞాన మహీనురాన్వయము సంభావించుచున్ బోచునా
బ్రాహ్మదేవత వర్గమున్ నట సభా శాలించున శాంతమున్.

ఉ. కూశను దాటకీ దునిమి శ కూరమరీచనుబాహుదైత్యులన్
నేలను గూలఁజేసి కడు శ నేర్పరివైమును గాధినందనున్
గ్రాలగజన్నముల్ దపము శ గాచితినంటి దయావిహీనతన్
యేలక రామచంద్ర సిరి శ నేలుము భూరిసభప్రజాసభిన్.

(నాంద్యంతమున)

నూత్రీధారుడు (వ్రేవేళించి) నటి! నీవు సత్వరంబిటులాక
మారు రమ్ము.

నటి (వ్రేవేళించి) నాథా! తామీ దినమున నన్నింత వేగమే
రాబనిచిన కతం జేమియో! నేనెఱుంగ వచ్చునా?

నూత్రీ—నటకులందఱు సిద్ధముగా నున్నారు. నూతన నాట
క మాడవలయునని నాయభిప్రాయము.

నటి—సంఘదురాచారమును చక్కగా బోధించు వరవి
క్రయమును నాటకమున్నది; దాని నాడుదమా?

సూత్ర—కవిపేరేమో ! నేనడుగ వచ్చునా ?

సటి—కవినామధేయమా ! అది యెందుకు ?

ఉ. బాలకవీశ్వరుండు వసి శ్రీ ప్రాయమునందె వతించె భూరికా
వ్యాళి రచించె నాటకము శ్రీ లందము చందము జేందు భంగిని
క్కాలమునందు సత్కవుల శ్రీ కంజపదంబుల నాశ్రయించె పే
రొలగమున్నవారు విభ శ్రీ వోజ్జ్వలుఁజేయుతఁ దత్కవీశునికా.

సూత్ర—(సందేహించుచు) ఓవో ! కామేశ్వరరావా !

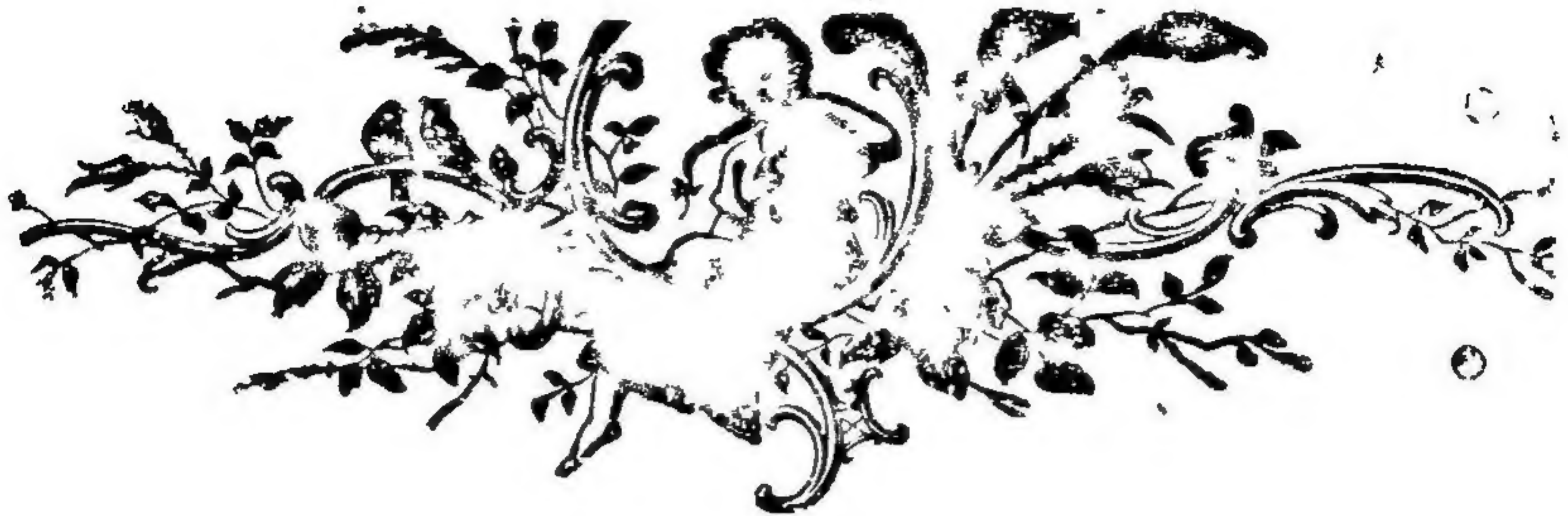
సటి—నాథా ! నందియమెందుకు ? బాలుఁడనియూ మీయభి
ప్రాయము.

సూత్ర—బాలుఁడని కాదు. ఈతఁడప్పుడే కవీశ్వరుఁడై నందుకు
నాహృదయకంజ మానందించుచున్నది. సరియే ! దీనినిఁ బ్రదర్శించి
సభ్యులను సంతోషాంత రంగులుగఁ జేయుదము. నీవు మాందుతోయి
పాత్రులను సిద్ధము జేయుము.

(తెర వ్రాలును)

20-7

వ ర వి క య ము

ప్ర థ మాంక ము

(రంగము:—ప్రవేశము. గృహము)

కనకాంబ - నీలాంబరి

కన—అక్కా! నాయనగారు నీతో నూలువడకుమని చెప్పి వెళ్ళినారుగదా! యీపూట నూలువడుకుట మానివేసితివేమి?

నీలాం—నేడెందుచేతనో నాకు చెయ్యి రాట్నముమీదికి బోవుటలేదే! నాయనగారు ప్రొద్దునఁబోయినపోక, యింతవఱకు భోజనము చేయలేదుకదా?

కన—అవును, నాయనగారికిప్పుడేమి పనియున్నది. మన పెండ్లి కొరకు, బిచ్చియెత్తినట్లు తిరుగుచున్నారు.

నీలాం—ఏమిచేయమనెదవు! ఆడుపిల్లలంగన్న తరువార తల్లి దండ్రులకిదియే యవస్థ.

కన—అయినను - యీదినములలో కట్నములు పోయకుండిన వరుఁడు దొరకుటలేదుకదా?

నీలాం—అందుచేతనే! నాయనగారిట్టి శ్రమపడవలసివచ్చినది, రెండుమాసములనుంచి తండ్రిగా రీవిధముగాఁ గష్టపడుచున్నను - సంబంధము కుదురుటకు కష్టతరముగా నున్నదికదా?

కన—అక్కా! యేమి విపరీత కాలమువచ్చినది. ప్రతివానికిఁ గట్టుములయందాశ జనించినది. దినదినప్రవర్థమానము కాఁజొచ్చినది.

నీలాం—హుమ్! ఊరకుండుము. అదిగో వీధితులుపుచప్పుడు - నాన్నగారు వచ్చుచున్నారు.

నుంద—(ఆయాసముతోఁబ్రవేశించి) అమ్మాయీ! మీయమ్మ యేది.

నీలాం—లోన వంటఁ జేయుచున్నట్లున్నది-వెళ్ళి పిలుచుకురానా!

కన—అక్కా! వంటఁ జేయుటలేదు. వంటయి చాలా సేపయినది.

నుంద—అట్లయిన నేమి చేయుచున్నదో! లోనికిఁబోయి ఒకపర్యాయము తీసికొనిరా!

(ఇద్దఱు లోనికిఁ బోవుదురు)

గుణవతి—(ప్రవేశము) ఇదేమి! నేడింతసేపున్నారు. భోజనమునకు లెండు.

నుంద—పిచ్చిదానా! ఇంకెక్కడిభోజనము, ఎక్కడియూరు. తే॥ గీ॥ కంటిలోనున్ననలకల కరణిగాదె

వెన్నుపై లేచుకులుపుల కవిధముగాదె

వరునిఁజూచి వివాహము క జరుపుటిప్పుడు

కటకటా! యిట్టి దుర్గవస్థఁ క గాంచగలనె.

గుణ—ఇంతకుఁ బండా! కాయా!

నుంద—వెట్టిదానా ! యేమి చెప్పమనియెదవు.

తే॥ గీ॥ చెడెను ధర్మంబునీతి వి శ శేషముగను
పూర్వమర్యాదనశియించె శ గర్వమధిక
మయ్యె కట్టుమే శేపవ శ లాత్మలోనఁ
బలువరించెడు శుంఠలు శ వ్రబలినారు.

గుణ—పోని - కాలేజిలోఁ జూచితిరా !

నుంద—కాలేజీ యంతయుఁ గాళ్ళగుగఁ దిరిగినాను. చేసినవ
ని వీసమెత్తులేదు. కాలేజీలో నున్నంత ఘోరమెందునుఁగానము.

గుణ—కాలేజీలో మన అమ్మాయికిఁ దగినవరుఁడులేడా!

నుంద—లేకేమి ! లెళ్ళి లేనంతమందియున్నారు. వారలకుఁ
గావలినదొక్కటే కాదు-అన్నియుఁ గావలయును. పెండ్లి కావలయు
వారు మూఁడుతరగతులుగాఁ నున్నారు. వారికి మూఁడువిధములుగాఁ
గట్టుమియ్య వలెనట ! ఆపయిని యింకా లాంచనములు దండిగా
ముట్టజేప్ప వలయునట. మొదటితరగతివానికి మూఁడువేలు, రెండ
వతరగతివానికి నాలుగువేలు, మూడవతరగతివాని కయిదువేలు, ఆప
యిని ఆస్తి యేమయిన నున్నచో నంతకురెండురెట్లుగా ముట్టజేప్పవల
యునట. తరువాత పండుగులకు, కర్వాలకు తీసికొనివెళ్ళవలయునట.
కృథానము ఘస్టుగా జరపవలయునట. తరువాత.

సీ॥ కాలేజీకిన్ బోవఁ శ గవ్వమయ్యెనటంచు

పైకిలున్ గోరెడు శ చవట యొకఁడు

నీటైన దుస్తులున్ శ గోటైనవాచియు

పోకు గావలెనను శ శుంఠయొకఁడు

చదువును పూర్తిగాఁ శ జదివించవలెనని

కోరు నిర్భాగ్యుఁడు శ గూఢయొకఁడు

శాలము కండువా ర సంకాంతి నాటికి

కొనిపెట్టవలెనను ర కూల యొక్కడు

గీ॥ అయిదువేళ్ళకు ఉంగ్రాలు ర అడుగునొక్కడు

వరులు పెక్కుచందాలను ర వాంఛలమరి

సిగ్గు నావంతలేకవి ర శేషముగను

తెల్పుచున్నారు కోరికల్ ర దేటగాను.

గుణ—వారియొక్క నడవడిక లెట్టివి ?

నుండ—ఆవిషయములో నే జెప్పవలయునా! నే జెప్పనక్క

ల లేకుండనే నీకుఁదెలియును.

సీ॥ జెంగాలి కాపింగు ర పెడపాపిడిని దీసి

రిస్తువాచీనిధ ర రించు వాఁడు

మీసాలు సన్నగా ర మిషనుతోఁ గత్తించి

నడిబజారులలోన ర నడచువాఁడు

తండ్రి కుంపించిన ర ధనముతో లేనిపో

యిన ఖర్చులన్నివ ర హించువాఁడు

చుట్టలు సిగరెట్లు ర సోదాలు కొట్లలో

కాతాల వెన్నియో ర కలుగువాఁడు

గీ॥ కాఫి హాటలకుఁబోయిచ ర క్కఁగ భుజించి

ద్రవ్యమునులేక పత్రంబు ర వ్రాయువాఁడు

విశ్వవిద్యాల యంబులో ర వేలఁగొలఁది

ఇట్లులున్నారు విద్యార్థు ర లెంచిచూడ.

గుణ—అట్లయినచో వారికింకను చదువెందుకు ? వారి తల్లి

దండ్రులీ చదువు నేలమాన్పింపరో ?

నుండ—ఈదినములలో చదువులుమాన్పించుటయెట్లు ? చదు

వులు ముఖ్యముగా కట్నముల కొఱకేగాని విద్యకొఱకుఁ గాదు. పా
రుగూరునుంచి వచ్చిన పుల్లయ్యకూడఁ చదువుకొని కట్నము లాగుద
మనే వుద్దేశమేకదా ! అందుకనే వారాలుచేసికొని క్రిందమీఁద బడి
యేదో రెండుఅక్షరములు నేర్చుకొని “పిల్లవాఁడు యోగ్యుఁడు కదా
యని పిల్లనివ్వఁ టోతే కట్నమునకుక సరుచున్నారుగాదా? నీవెఱుఁగని
దేమున్నది.

గుణ—ఇట్టి పెంగలికిచ్చుకంటే నూతనోగోతనో పిల్లను బడఁ
ద్రోయుట మేలుగదా ? ఇక మనమేమి చేయఁగలము.

నుంద—వెట్టిదానా ! ప్రస్తుతము కట్నములియ్యనిదే కన్యకుఁ
బెండ్లియగునా ?

గుణ—అన్నట్లు సంఘసంస్కరణముకొఱకు మీతోఁ బాటు
పడిన వారెందఱో యున్నారు కదా? వారి కెవ్వరికిని పెండ్లి కావలసిన
పిల్లవాండ్రిలేరా? వారిప్పుడు మీతో నేమనుచున్నారు.

నుంద—ఏమనుచున్నారా ! గంగలో దిగమనుచున్నారు—
నీవు చెప్పినట్లుగానే వారి దగ్గఱకు వెళ్లి సంఘదురాచారంబీ స్థితిగా
నున్నదని చెప్పినాను. అంతట వారు మీసాలుదువ్వుచు సంఘదురా
చారములను దూషించి, మాదగ్గఱనే వయచువచ్చిన పిల్లకాయలు
న్నారనిచెప్పి వారించి న్నన్ను యింటికిఁ బంపించినారు.

గుణ—ఇట్లయిన వారితో సంబంధము నిశ్చయించుకొని రాక
పోయినారా !

నుంద—ఏమిలాభము—నోటికి వచ్చినట్టుప్రేలుటయేకాని,
పట్టుదల వచ్చి నప్పుడు నున్న. ఇన్నిమాటలు మొన్ననాతోఁ జెప్పి
వ విసనకర్త వీరయ్యగారు అయిదువేల అయిదువందలు కట్నము పుచ్చు
కొని వివాహము నిశ్చయించుకున్నారు. అదేమన ; ఇంట్లోఁగనుక
పోగన్నారు. సరే దానికేమిగాని రెండు మాసములనుంచి బాల్యవినా

హము మాన్పింపవలయునని బాటుబడుచున్న పాపయ్యగా రేమి చేసినారో విన్నావా ? పుణ్యము పాపము నలుగని నాల్గేండ్ల నాగమ్మను, నలుబదియేండ్లు నిండిన నాలుగవ పెండ్లి వానికిఁ గట్టి పెట్టినారు. అంతకన్న సిగ్గేమన్నావున్నదీ ! అది యటుండనిమ్ము కట్నములు పుచ్చుకోవద్దని గంతులువేసిన కామయ్యగారు ఇండ్లు మాన్యములు అమ్మించి పదివేల రూపాయలు కట్నముపుచ్చుకొని తమ్మునికిఁ బెండ్లి చేసినారు. వితంతు వివాహములనుగుఱించి వేదికలపై నుక్కిరిబిక్కిరయి, ఉపన్యాసము లిచ్చిన చింతకుడు శీతయ్య గారేమి చేసినారో విన్నావా? చెల్లెలికి భర్తచావఁగానే వితంతుకు వివాహముచేయఁ గూడదని, యింట్లో నీళ్ల మనిషిని మానిపించి నీళ్ల బిందిచ్చి నూతికిఁబోయి నీళ్లు తెమ్మన్నారు. అంతకన్న ఘోరమున్నదా ! సంఘసంస్కర్త లీవిధముగా నున్నారు. ప్రేలాపనతప్ప పక్షి విశేషములు శూన్యము. పట్టుదలనున్న, కోపముకోసెడు, ఆలోచన అసలేలేదు. గాంభీర్యము గంపెడు. ఇవితప్ప రెండవదేమియు లేదు. కార్యము వచ్చేసరికి క్రియ శూన్యము.

గుణ—అయినను—అందఱి మొకసారి యడిగిచూడక, బోయి వారా?

నుంద—మొట్టమొదట నేను చెప్పలేదు. విసనకర్త వీరయ్య గారు చేసిన వింతలు ఎవరితోఁ బ్రస్తావించినను, సరే చూద్దామనే వారేకాని సంగతి సరిగా చెప్పేవారు లేరు.

గుణ—అవును. కట్నములు కానుకలు ముట్టజెప్పనిదే. యీ రోజులలో వివాహముఁజేసికొనే వారెవరు. ఆడవారిమాటయే ముఖ్యమయినప్పుడు మగవారు మార్త్రమేమి చేయఁగలరు.

తే. గీ. కట్నములు లేనిపెండ్లియే ॥ పట్నమందు
జరుగఁజో దిశముందు వి ॥ శ్రాంతిలేదు

గృహములన్నియుఁ గూరారు శ కుప్పచేత

నిండియున్నను కట్నాల శ వండుగయ్యె

తనుటకుఁ దిండిలేక పోయినను కట్నములు లాగుదమనియే యిప్పటి
వారి మనోగతములు. ఆహా ! దేశమంత దురాచారభూయిష్ఠమయి
పోయినది.

మంద — అదిగో నీదే పొరపాటుమాట. అడువార్ల మాటయే
యారోజులలో ముఖ్యమైన సరమయినది. మగవారేమి చేయఁగలరు,
అడుదాని మాట కెంతమాత్రము నడుగుదాట కూడదని కదా ?
ఇప్పుడు దేశాచారము.

తే. గీ. అడువారల ముందు నే శ క్కడుగుయైన

వేయశక్యమే ! మగవారు శ పేళ్ళవిటునిఁ

జూచు చందాన భార్యగ శ స్సమనిలేచి

ప్రాణనాథునిఁ గొట్టంగఁ శ బరుగులెత్త.

రేలంగినుంచి రేగివండు భోగిశాస్త్రిగారు మొన్న మనవూగు మామి
డాల మఱిడయ్యగా రింటికివచ్చి మఱిడయ్యగారి కుమారునికి పిల్లనిచ్చె
దమనిచెప్ప కట్నమడుగరేమని కర్రఁదీసికొని మఱిడయ్యగారి భార్య
మల్లమ్మ భర్త మీదపడెనట. చూచిన వారందఱు పకపక నవ్వినారట.

గుణ — అన్నన్నా — ఎంతవనిఁ జేసినది. యీకలికాలములో
గయ్యాళిగంపలు చాలమంది గలరు. అవును. అవును.

తే. గీ. అకట ! మగవారు వందలై శ అడువారి

కెదురుఁ జెప్పలేకను తమ శ మదమునంతఁ

జంపుకొనుచుండె నింతి వి శ మంబుచేతఁ

జిక్కియుండిరి మగువల శ కుక్కలైరి.

ఇదంతయు సత్యమేకదా. ఇంక మీరన్న మాటలోఁ దప్పేమున్నది.
దానికేమి గాని చివరకేమి చేసినారు.

నుండ—అందు విషయమయి నా కేమియు. దోచుటలేదు. ఊరంతయుఁ గుక్కవలెఁ దిరిగి తిరిగి యింటికి వచ్చుచుండఁగా దారిలో అడవిడి అంకయ్య యెదురుపడ, మాయింటి కొకసారి రమ్మని చెప్పి నాను. అంత అతను సరే యని వెళ్లి నాఁడు.

గుణ—అడవిడి అంకయ్యయెవరు.

నుండ—ఎవరంటావా ! అడవిడి అంకయ్యయనియు, కార్యాల కామయ్యయనియు నీగ్రామములో నిద్దఱు బ్రాహ్మణులున్నారు. ఈచుట్టుపట్ల గ్రామాదులలో నే పెండ్లిజరిగినను వీరివలననే జరుగవలెను. వీరే సమర్థులు. కార్యమునకు నడిఁగట్టువా రింకెవ్వరునులేదు.

గుణ—అహ ! మంచిపని చేసినారు. వారికిఁ బ్రతివిషయముఁ దెలియును. వారితో నాలోచించి కార్యములు చక్కగాఁ జేయవచ్చును. వారివల్ల మనకుఁ గావలసినంత పనియగును. పెంటనే వివాహము లగు సాధనము చూడండి. మన పెద్దమ్మాయికిఁ బండ్రిండవయేడు కూడ వచ్చినది. చిన్నమ్మాయి దానికన్న నొకయేడాది మాత్రమే చిన్నది. కట్నములనివ్వలేక నింతవఱకు నాలస్యముచేయ వలసివచ్చినది. ఈమాసములో ముడిపడని యెడల తప్పక హానిసంభవించును. ఏసమయమునకు తగ్గపని నాసమయమునకుఁ జేయచుండవలయును. నా మాట వినిపించుకోరు గదా. అయినను నేనేమి చేయఁగలను. ఈపాటి నుఖముగా నుండెడివారము.

నుండ—ఓసీ ! పిచ్చిదానా! పిచ్చిభ్రమపడుచుంటివేమి? ఏమి నుఖము ఏమిలోకము, అత్తమామలను సాగఁదీసి సంచులకొలఁది కట్నములు క్రింద లాగుచున్నారు.

గుణ—సరే—ఎంతచేసినను మనము భరింపక తప్పదు. కట్నములకై వెరచిన కార్యములగుట కష్టతరము.

నుండ—సరి, సరి, దీర్ఘాలోచనముతో దినములు గూడ గడచును. ప్రొద్దుతిరుగుచున్నది. భోజనమునకుఁ జొవుదుము రమ్మ.
(అని నిష్క్రమించును.)

(నీలాంబరి—కనకాంబ ప్రవేశింతురు)

నీలాం—చెల్లెలా ! నాయనగారి మాటలను వినుచుంటివా ! ఏమయినను సరియే నేను కట్నమిచ్చిచేసెడి వరునిచే పుస్తైగట్టించుకొనను.

కా. తల్లిం దండ్రీనిఁ గవ్వ పెట్టి మనతా శ తల్ నాటిక్షేత్రంబులన్
జెల్లంజేసి వరుండురాడని మధిన్ శ సిగ్గున్ విసర్జించి శో
భిల్లంగట్నము లియ్యఁబాడియె ! మహా శ విద్వాంసుఁడున్ వచ్చినన్
జిల్లింగవ్వను కట్నమివ్వకటునే శ శీఘ్రంబు బెండ్లాడెదన్.

కనకా—అక్కా ! ఏమని చెప్పవచ్చును. తల్లిదండ్రుల మాటకు వ్యతిరేకించఁగలమా ! తండ్రీగా రివ్వప్రకారము మనము జేయవలయును.

నీలా—సహూదరీ ! మనబాగుకొఱకు నాయనగారు మావ్యములనమ్మి పెండ్లిజేయుట. బాడియా, తరువార బీదయై యల్లాడుట తటస్థించును. మన జీవితకాలములో వారు ముష్టియెత్తుకొనుచుండ మనము చూడఁగలమా ! కావున నీకీకఁజెప్ప నవసరములేదు. అయిననుఁ గొంత జెప్పెదను వినుము.

కనకా—ఏమది ?

నీలాం—మనము కొంచెమో ! గొప్పయో ! చదువుకొన్నవారముగదా? అందుచేతనే జ్ఞానవంతురాండ్రము అయితిమి. కాబట్టి ప్రపంచ పరిస్థితులనుఁ బట్టి నడువవలయును.

కనకా—అవును.

నీలాం—తల్లిదండ్రులు దైవముతో సమానులుగదా ! వారలను కష్టపాదీని ముంచవచ్చునా ? పెండ్లి కాకపోయిన కుమారుల రీతిగ నింటనుండి వారల నాదరణముచేయ వచ్చును. వారు మన నిమిత్తము బాధపడుచుండుట చూచి సహింపఁగలమా!

కనకా—సహింపలేమని కూడా నాతాత్పర్యము.

నీలాం—కాబట్టి మనము శుల్కముగోరు వానిని పెండ్లియాడవద్దు.

కనకా—చాల బాగున్నది. మంచి యోచనఁజెప్పితివి.

నీలాం—నాప్రతిజ్ఞవినుము.

తే. గీ. గుణముగావలె వివ్యర్థి శ్రీకోవిదుండు

శుల్కమేమియు నడుగంగ శ్రీ సుంతయైనఁ

దలఁప కుండఁ బ్రతిజ్ఞను శ్రీ బాల్కువానిఁ

బెండ్లియాడద వినుమింక శ్రీ బేలసీపు !

నీమనోభావమేమి ?

కనకా—యథార్థముగాఁ జెప్పుచుంటిని వినుము. శుల్కము కోరు వగుని బెండ్లియాడి నానికి నీతిబోధించి లోకంఠున దురాచారమును ఖండించెదను.

నీలా—సత్యముగ నట్లు సాగించెదవా ?

కనకా—అక్కా ! వేఱు నీవడుగవలయునా ! చెప్పిన మాటంతయూ ! చేసిడి కార్యముఁగూడ నంతియే !

(అంకయ్య ప్రవేశించును.)

అంకయ్య—అమ్మాయీ! నుందర శివరావుగా రింట్లో నున్నారా !

నీలాం—అయ్యో ! లోనభోజనముచేయుచున్నారు. తామిటఁ గూర్చుండుఁడు.

అంక—ఇంకా ! భోజనమేనా ! నాయమ్మకడుపుకాలా! ప్రా
ద్దుననగా గనపడ్డారు. పండ్రిండుగంటలకు రమ్మనిచెప్పినారు. ఇంకా
భోజనముకాలేదు. నేనప్పుడే బహునకువెళ్లి నాను, కూరలుకొని కో
టయ్యకొట్టుదగ్గఱకువెళ్లి పొడుముకొనుక్కొని స్నానముచేసి, సరయ్య
గారింటికివెళ్లి సంభావనచెచ్చుకొని యింటికివెళ్లి భోజనముచేసి చక్కా
వచ్చాటప్పటికి దారిలో పిల్లి యెదురుపడగా, దిరిగి నెరుకకుఁబోయి కా
సేపుకూర్పుని వచ్చినాను— అవుతే అమ్మాయీ ! మీరిద్దఱు నుంద
ర శివరావుగారి కుమార్తెలేనా యేమిటి ?

నీలాం—అవునండీ! ననుపెద్దమ్మాయిని. అదినాచెల్లెలు.

అంక—నీపేరేమి ?

నీలాం—నాపేరు నీలాంబరి. మాచెల్లెలుపేరు కనకాంబ.

అంక—బహుచక్కగానున్నాయిపేర్లు. అవుతే ! మీరేమి చ
దువుకుంటున్నారు.

నీలాం—నేనాంధ్రమునఁ గొంత వరిశ్రమచేసితిని. ఆంగ్లేయ
ము కొంతవచ్చును.

అంక—మీచెల్లెలో !

నీలాం—సంస్కృతాంధ్రములలో చక్కని ప్రవీణతగలదు.

అంక—అలాగునా ! అట్లయిన తెలుఁగులో నొకవద్యమునుచ
దివింపుము.

కనకా—మాఅక్కయ్యకూడా అన్నిభాషలలో వారితేరినదం
డి. సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయములు చక్కగవచ్చును. మీదగ్గఱసిగ్గుచేత
చెప్పలేదు.

అంక—సరి ! సరి ! యింకనే. నాకడసిగ్గు యెందుకమ్మా ?
అవును. కాని నీవొకవద్యమాంధ్రములోఁ జదువుము.

కనకా—మనుచరిత్రములో బద్దెము చదివెదను.

మ! వనజాక్షోపము వామలూరుతనయున్ శ ద్వైపాయనున్ భట్టబా
ణుని భానున్ భవభూతి భారవిసుబు శ ధున్ బిల్వణుం గాళిదా
సుని మాఘున్ శివభద్రమల్లుణకవిం శ జోరుంమురారింనుయూ
రునిసామిల్లనిదండి బ్రస్తుతులఁబే శ రొక్కందున్ వచశ్చుద్ధికిన్.

అంక—అహ! మహాచక్కనిపద్యం చదివితవమ్మా! నీలాం
బరీ! ఏవుకూడా! యొక్కపద్యము చదివి శ్రవణానందముఁజేయుము.

నీలాం—నేను భాగవతములోని పద్యముచదివెదను.

మ! కలఁడంభోధిఁ గలండుగాలిఁ గలఁడా శ కాశంబునం గుంభినిం
గలఁడగ్నిందిశలంబగల్గ నిశలన్ శ ఖిద్యోతచంద్రాత్మలా
గలఁడోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలిం శ గవ్యక్తులందంతటం
గలఁడిశుండుగలండు తండి! వెదకం శ గానేలయాయాయెడన్

అంక—అహ! ఏమి శ్రావ్యము—బలేపసందుగానున్నది. నీ
లాంబరీ! నీకుఁ దగినవరునిఁ గూర్చెదఁ బెండ్లాడెదవా?

నీలాం—విప్రా! శుల్కవిముఖుండగువరునిఁగాని నేనితరునిఁ
బెండ్లియాడను.

అంక—అమ్మాయీ! యీరోజులలో శుల్కమివ్వకుండ
వరుండులభింపఁడు. అయినను వాశక్తికొలఁది ప్రియత్నించెదను.

(నుందరశివరావు ప్రవేశించును.)

నుంద—అయ్యా! శాస్త్రిగారూ! మీరు వచ్చి ఎంతసేప
యినది.

అంక—నేను వచ్చియిరువదినిమిషములయినది. భోజనము చే
సితిరా!

సుంద—అమ్మాయి ! అమ్మకని పెట్టుకొనియున్నది. మీరు పెళ్లి మీయమ్మనుక సారిబంపుడు.

నీలాం—కనకాంబ—మంచిది. (నిష్క్రమింతురు.)

(గుణవతి ప్రవేశించుచున్నది.)

అంక—సుందరశివరావుగారూ ! కావలసిన సంబంధము చక్కగ నున్నది.

సుంద—ప్రేయసీ ! శాస్త్రీగారికి మనకు చాలా స్నేహము కలదు. సాధారణముగ వారెఱుగనివాడీపురంబునలేరు.

గుణ—ఆలాగునా ?

అంక—అమ్మా ! నన్ను మీరింకా బాగుగ నెఱుగరు. కాని వంతులుగారికి నాకుఁ జాలాపరిచయముగలదు. ఈమండలములో నెవరికి సంబంధముల విషయములు యాలోచనములు కావలసినచ్చినప్పుడు నన్నుఁ బిలిచి తద్విషయము యోచింతురు. పుట్టినప్పటినుండియు నే నీపురంబులోనే గాపురంబు.

సుంద—అయ్యో ! శాస్త్రీగారూ ! అనుకూలమయిన సంబంధములు చెప్పుడు.

అంక—వంతులుగారూ ! మాటనఁగానే సరికాదు. సంబంధములలో చాలారకములుగలవు. అందు విషయమయిమీరు బాగుగ నాలోచింపవలయును. నేనుఁ జెప్పేమాటలు సరిగావినుఁడు. మీకు చచ్చు, సాంప్రదాయము కావలయునా ? సంపత్తు, చక్కదనము కావలయునా ?

గుణ—నాకు సంపత్తు, చక్క, దనము కావలయును.

సుంద—నాకుఁ జదువు, సాంప్రదాయము కావలయును.

అంక—అబ్బా ! నన్ను చంపినారే ! యీనాలుగుయున్న వానిని నేను కాదు. నన్నుఁ బుట్టించిన యీశ్వరునికిఁ గూడ తీసికొనివచ్చుట

తరముగాదు. ఎందుచేతనంటారా ! వారములుచేసికొని యుండేవానికి కాని చదువురాదు. సంపత్త్యున్నవానికి చక్కదనమేకానిచదువురాదు. యీనాలుగుయుండడము బహుకష్టతరము.

గుణ—నాకు ముఖ్యముగా చక్కదనము, సంపత్తు గావలయునండి.

అంక—అటులయితే ! లోభికొయ్యలింగయ్యగారి కొడుకున్నాడు, సాలునకు నాలుగువేలరూపాయలు చూన్యాలమీద వచ్చును. రెండువేలరూపాయలు యింటియద్దెలుమీదవచ్చును.

గుణ—చక్కదనమో !

అంక—చక్కదనములో చాలినవాడు మనయూరిలోలేడు.

గుణ—అటులయితే యీసంబంధము చూడండి.

నుంద—మరియొకటి సెలవీయుడు.

అంక—చదువు సాంప్రదాయముకావలెనంటే కాకరపర్తికామయ్యగారి కుమారుడంటధూబగుంట వారింటిలో వారాలుచేసికొంటూ చదువుకుంటూ యున్నాడు. సాలుకు మూడువందలాదాయము. బి. యే చదువుతూయున్నాడు. సాంప్రదాయము చక్కనిది.

గుణ—అబ్బా ! ఇది వద్దండి మొదటిసంబంధమే కుదర్చండి.

నుందర—దాని యిష్టప్రకారం చెయించండి.

అంక—కట్నములో కాస్త పట్టుగలదు పొంద్రోకు.

నుందర—ఎంత ?

అంక—అయిదు వేలు రూపాయలు ఆడబడుచు లాంఛనములు.

నుందర—ఈసంబంధము యోచింపుడు.

గుణ—నాయభీష్టముకూడ నంతియే.

నుందర—శాస్త్రిగారూ ! మీరు కనుక్కొని యిదిస్థిరపరుచుడు. మీమేలు మఱచిపోను. నాయందు దయనూత్రముంచండి.

అంక—అహా ! ఎంతమాట సెలవిచ్చితిరి. పరాయలమా ఏమిటి. కావలసిన వారిలో కాస్తయుపకారము చేయలేమా యేమిటి ? ఇంతకు వారి యభిప్రాయముచు కనుగొనిన తరువాతకదా ?

గుణ—ఏలాగునైనా ! స్థిరపఱచుకొనండి. మాయందుచక్కగా బనిచేయవలయును.

అంక—తొందరపడిన కార్యమగునా? అయ్యా! నాకు సెలవొసంగుడు, మీకు రేపీసంగతంతయు చెప్తాను. కట్నములో కాస్తయిటయినా అటయినా చూస్తాను.

సుందర—దయయుంచుడు. మీమాటకెదురాడము. త్వరగా దయచేయుడు.

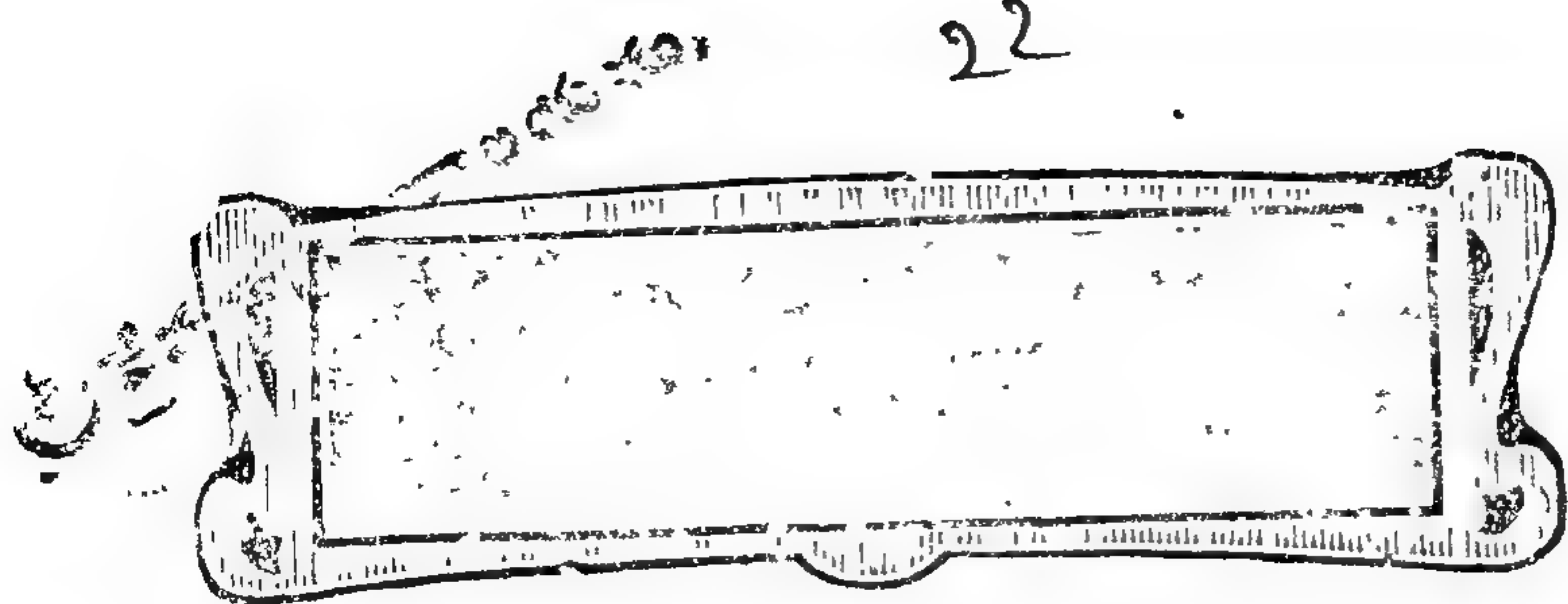
అంక—చిత్తము, నేనుబోయెదను.

ఇది ప్రథమాంకము

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

వరవిక్రయము

ద్వితీయాంకము

1వ రంగము:—లోభికొయ్య లింగయ్యగారి గృహము.

లింగ—(ప్రవేశించి)

మ॥ ధనమే పాణము, ద్రవ్యమే నుఖము, సౌందర్యంబుగేహంబులున్
ధనమే, సద్గతి ద్రవ్యమే యశము విద్యా మాన్యములే దేహమున్
ధనమే, చాతలచుట్టమున్ గురువుయా ? చారామహీపుత్రులున్
ధనమున్ లేనిమనుష్యజన్మము వృధా ? ధాతీతలంబందునన్.

అహ ! ఇట్టిధనము మాన్యులు మట్టి పాలుజేయుచుండిరికదా ?
ధనము సమస్తమూలకారణము ధనమవశ్యకమయినది. ధనము లేని
దే తనువు చిల్లిగవ్వకు చెల్లదు. ధనమే చాంపత్య విశేషముగూర్చు
ను. ధనమువల్లనే ధరాతలంబు క్రాలుచున్నది. ధనమువల్లనే మహా
పుణ్యస్థలంబులు మంజులత వహించుచున్నవి. ధనమున్నచోటకు
బెక్కుమంది విచ్చేయుదురు. ధనవంతునికడకు సర్వబంధుజనము స
మకూడును. స్నేహితులు చీమలవలె చేరుకొందురు. ధనములేనివా
నికి తలనైనా జూపరుకదా? ఎట్టిమహాత్ముడైనను ధరాతలంబున ద్ర
వ్యము కొఱకే తన తనువును ధారవోయను.

తే॥ గీ॥ ధనముకై విధాత సృజించె శ చారనుతుల
 ధనముకై గృహంబులఁగూర్చె శ ధాత్రీయందు
 ధనమె ముఖ్యసాధనమని శ దైవమిపుడు
 తలఁచుచున్నాఁడు మాయభూ శ తలమునందు

కానిడబ్బును కారణములేనిదే పోసీయకూడదు.

గీ॥ వడ్డి వడ్డీల కుంచెంచు శ మద్దుసతము
 సాధరాజంబులందు వా శ సంబుజేయు
 మంచివారలనింట గగ్గి శ హించుచుండు
 నిట్టి ద్రవ్యంబు మాన్యులు శ దట్టనేల
 ప్రితివిషయముకంటె ధనమంటెక్కువ జాగ్రత్తవహించవలయును
 స్వంతవ్యవహారములలో బహు జాగరూకతతోఁ బనిచేయవలయును.
 ప్రాణమయినను పోసీయవచ్చునుగాని పయినమాత్రము పోసీయకూ
 డదు. వాటమెఱిగివడ్డికీయ్యవలయును. ధనమెప్రధానభూతముగా ప్రజ
 లు చూడవలయునుగానిలేనియెడల చారిద్ర్యదేవత తల మీఁదవాసము
 గానుండును. వెట్టిమనుష్యులు పేయివిధంబులుగా ద్రవ్యము వ్యయము
 చేయుచున్నారు.

గీ॥ ఆలయంబులు కూవంబు శ లండలములు

గట్టమని జెప్పుదురు కలి శ కాలమందు
 సత్రములు యజ్ఞస్థులునేఁడు శ సల్పునెడల
 ద్రవ్యము నశింపదే చెడు శ దారులందు.

ఇటువంటి భాగ్యంబును యోగ్యతలేకఁ బాడుచేయుచున్నారుగదా !

శా॥ మళ్ళున్ మాన్యములన్ గృహంబులనుయ శ మృంజూచిపుణ్యంబుకై
 గుళ్ళున్ గోపురముల్ ఫలంబులని నె శ గ్గుంబాసి కట్టించఁగా
 నుల్లంబందున నెంచుచుండిరిపుడున్ శ యుర్వీజనుల్ వీరుళో
 భిల్లంజేయుదురే ప్రపంచకములోఁ శ బిండాకుడు లేదుగా.

పిసినికొట్టు ముండాకొడుకులు పిడాకుడైనను మానిధనమును దాచ
వలయునుగాని వ్యయముఁ జేయుట వల్ల పడదని చాటించవలయును.
లేకుండ ద్రవ్యమును బాడుచేయుటే కాక నన్ను గూడా బాడుచేయు
దురు.

గీ॥ కుక్కనైనను గుమ్మంబు శ నెక్కకుండ
ముష్టిముండకు బియ్యంబు శ మూలుచున్న
వేయకుండ మార్గంబులు శ పృథ్విలోన
సృష్టిఁజేయక నున్నాఁడు శ సృష్టికర్త.

ఈరెండుబాధలు జెప్పిన ద్రవ్యము సవశ్యముగా దాచవచ్చు. లోభికి
యున్న లోటులివియే యని వండితులు వలుకుచున్నారు. బాగు
బాగు. భాగ్యములేనిదే బ్రహ్మ అయినను వనికిరాఁడు. సంసారము సా
గరముక్తింద కనబడుచున్నది. సానిముంథలాగున చక్కనినగలు చే
యించమని భార్య బాధపెట్టుచున్నదిగదా! యాయాభరణము
లేల బ్రహ్మసృష్టించెనో ! బ్రహ్మకాదు. సాదుముండకొడుకులు బయ
లుదోరకరకములైన నగలు వేసికొని వచ్చి కొంపలు నట్టేటిలోగలు
పుచున్నారు. లేనియెడల నగల బాధలులేవునుగదా? పలకలగాజలఁట,
యిటికలగాజలఁట, లోలకులఁట, డోలకులఁట, వాచీగొలుసులఁట, వక
టేమిటివందలున్నాయి చేయించలేక చస్తున్నాను. కోకలు గీకలుకొన
లేనుగదా! మాటాడమంటే మండివడుతుంది (వరికించి) ఏమాధ్వని?

(పంటబ్రాహ్మణుఁడు రామయ్య ప్రవేశము)

రామ—వంతులుగారూ ! పంటసామగ్రి యిప్పించరా ?

లింగ—నీక నేక పర్యాయములు చిలుకకుఁ జెప్పినట్లు చెప్పినాను.

ఇది కా ర్తీకమాసమని తెలుసునా! వనసంతర్పణ భోజనములకు వందలు
కొలఁది కేక వేస్తారు. రవంత సేపూరకుండి నిప్పురా జేస్తేనయమని నానా
విధముల చెప్పినాను.

రామ—పండ్రిండు గంటలుకావచ్చినది. ఇంకాయెవరు వస్తారండి. కడుపులో, కాలుచున్నదని అబ్బాయిగారు అడావిడిగా తిరుగుచున్నారు.

లింగ—నీమొగములాగేయున్నది. కుర్రముండా కొడుకు మాటలకు లెఖచేయవద్దని అనేకపర్యాయములు చెప్పినాను.

రామ—నాకేమండి ! ఇంకానాలుగుగంటలదాకా కూర్చోమంటే కూర్చుంటాను. కాఫీహోటలులో, గడుపునిండా మెక్కినాను.

లింగ—అవాసనమాత్రం అబ్బాయికి చూపకునుమీ - పాడవగలడు.

రామ—సరే ! నేను ఆలాగున వెళ్ళి మళ్ళీ వస్తాను.

లింగ—నిన్నటి వంటనర్కు జమాఖర్చు చెప్పేవుకావు.

రామ—ఆలాగయితే వినండి చెపుతాను. వంటపుల్లలు నాల్గింటికి పుల్లన్నరపున్నది. మిరపకాయలు పంపుకివదియున్నవి. చింత పండు ఈపూటకీ సరిపోతుంది. బియ్యము శేరుకి గుప్పెడున్నవి. నేయి రెండుగరిటలున్నది.

లింగ—అంత నెయ్యి ఏమి చేశావురా !

రామ—పంతులుగారూ ! మీరుమాటి మాటికి వోరేయంటే వూరుకొనే వాడినుకాను, మీగొప్పమీది. నాగొప్పనాది. ఇల్లాగయితే నేనీయింటిలో నుండేదిలేదు.

లింగ—ఏమిరా ! యింతకోపమువస్తే యేలాగురా? ఇంట్లో పున్నాక మాటలుతప్పవుకదా! అన్నట్లు అమ్మగారిని వంటవిషయమయి అడిగినావా?

రామ—అమ్మగారు. బంగారమంపకూర, పప్పు, వోసకాయ పచ్చడి, పులుసువండునున్నారు.

లింగ—ఈలాగయితే కాపురం గంగలో గలవలసిందే. అయినను నిన్ను నాయాజ్ఞ లేనిదే అమ్మగారితో మాటాడవద్దని యెన్ని పర్యాయములు చెప్పను.

రామ—వలకరిస్తేనే పాడవుతారా యేమిటగడి. మీయింట్లో నున్నప్పుడు మీవారితో మాటలాడ వలయునుకదా?

లింగ—ఇదిగో! నామాట కభ్యంతరము వల్కవద్దు. నాయాజ్ఞ ప్రకారం మసలు తేనే నాయంట నుండుము. లేదా లేవగొట్టెదను.

రామ—నాకు మీతోటి అనవసరమయిన తగాయిదాలు వద్దు. పొమ్మనకుండానే పోతాను. రామా రావుగారింట వంటమనిషి లేడని తహతహలాడుచున్నారు. నన్ను రమ్మని యూరికేక్కిందమీదబడి బ్రతిమాలుచున్నారు. ఇరువయిరూపాయలు జీతం యిస్తారంట, కావలసిన సదుపాయములు సాగుతాయీకదా?

లింగ—వూరికే నణుగుకొనక పద్దుప్రకారం సామగ్రి పుచ్చుకొని వంటచేయుము. ఏదో యాదాలోవంగా అన్నమాటలు. ఇంతమాత్రమునకే కోపగించవలెనా?

రామ—బాబుగారూ! అమ్మగారి దగ్గరికు వెళ్ళి పద్దుప్రకారం సామాను పుచ్చుకుంటాను. తాళముచేతులు పంపిస్తారా?

(అని వెళ్ళబోవును.)

లింగ—రామయ్యా! యిటొకతూరి రమ్ము. అమ్మగారిని అనవసరముగా నడగబోకు. ఆమెకుఁ గోపము వస్తుంది. పద్దుప్రకారం నేనేసామానులిస్తాను. బియ్య మెన్ని కావలయును చెప్పుము.

రామ—పాతపద్దు ప్రకారం మా నెడు.

లింగ—మిరపకాయలెన్ని?

రామ—మిరపకాయలు మూడు.

లింగ—పెసరపప్పు?

రామ—గిద్దెడు.

లింగ—వంకాయలెన్ని కావలయును?

రామ—వంకాయలు వద్దట, బంగాళదుంపలివ్వండి.

లింగ—బంగాళాదుంపలు బజారులో లేవనిచెప్పుచున్నారు.

కాబట్టి వంకాయలు కాలేసి పచ్చడిచేయి.

రామ—సరే.

లింగ—చింతపండ్లెంత?

రామ—చీటివ్రకారం చిన్నయెత్తు.

లింగ—నెయ్యి, నూనె, నాల్గుతులూలు విస్తళ్లు బాదంబెట్టు ఆకులు కుట్టివేయి.

రామ—వంట చెఱుకు వద్దండి.

లింగ—దొడ్డిలోనున్న పెదురుకర్రలు మంటెట్టు. సరే నీవు త్వరగా వెళ్లి వంటచేయుము. న్ననంచేసి చక్కావస్తాను.

రామ—త్వరితంగారండి (అని నిష్క్రమించును.)

లింగ—ఇప్పటికి యీశనివదలినది. యీముండాకొడుకుతో వేగలేకుండా యున్నాను. ఆలేమావిగున్నతో సన్నముగా మాటాడుతాడు. వద్దని మొత్తుకున్నా వినడు. ఇంతకు నీని ననవలసిన పనిలేదులే? ఇంతకు నాకర్మమిట్లుండగా యెకరిని అనవలసిన పనిలేదు. రాత్రింబవళ్లు చమటకారే టట్లుగా గవ్వపడి కాని సంపాదించే సర్కి ఖచ్చికాని నిలవలేదు కదా!

(అంకయ్యగారు వ్రజేశము)

అంక—(తనలో) ఏదో! జొల్లికల్లిమూటలు మూటలాడి అటు పిమ్మట అసలు సంగతిలో దింపుతేకాని మాటాడడు. (వ్రజేశముగా)

లింగయ్యగారూ ! ఏమి చేయుచున్నారు.

లింగ—అయ్యా ! ఇంట్లో యీదుతూవున్నాను. “సంసారం సాగరం” అనివూరికే అన్నారాబాబూ ! సంసారంతో సాగలేకనేకదా ! సాలు కారువేలరూపాయలు వచ్చుచున్నను సంవత్సరంచీవరకు సంచి రూపాయలప్పుకదా ! శాస్త్రిగారూ ! మీరు వచ్చిన పనియేమిటి?

అంక—ఒక ఆసామీకి తనఖా పద్దుమీద పదిహేను వేలరూపాయలు కావలసి వచ్చినవి.

లింగ—అంకయ్యా ! ఈరోజులలో వ్యవహారములు చూస్తూ యున్నావా ? అందఱు అప్పుకోసం బయలుదేరుతూ వున్నారు. వడ్డీలు వాటంగొలది పుచ్చుకుంటూన్నారు. అందులో నీరోజులలో మామూలు తప్పదుకదా ! రూపాయి తొమ్మిదిఅణాలు చొ॥ పద్దుపడితే తీసికొనిరా లేకపోతే శీఘ్రంగా లేవచ్చును. ఏదెట్లయినను వడ్డీనికరంగా దీసికోబడును.

అంక—దానికేమిగాని తనఖాఅన్న తనఖాగాదు. తాతలనాటి ఒకటోరకం అయిన చెఱుకుతోటలు పంపులు. పదిహేను యకరములు భూమి. అప్పుతీర్చే టట్లుకనబడదు. యకరం రెండువేల రూపాయలు చేస్తుంది. వడ్డీ ఒకరూపాయి వేయించండి. నామాట విన్నరా నాకలో కంలోకి తీసికొని వెడతాను. నాణ్యంమైనపద్దు. నావల్లమీకు వచ్చినవికాని లేకపోతే యింకొకరికి బోవలసిన పద్దు.

లింగ—సరే ! రికార్డు తెప్పించండి. చూచి సంగతంతా సావకాశంగా జేస్తాను.

అంక—అట్లయితే శలవు తీసికొంటాను (అని లేవబోయి) యీయేడు అబ్బాయికి వివాహము జేస్తారా?

లింగ—అనుకూలమయిన అత్తవారు వస్తేకాని చేయను.

అంక—అనుకూలమయిన సంబంధము. కుర్రవాఁడు. కోటాన
కోట్లుబాసిన దొరికడు. మెట్టుకానుస్యనుఅయినాడట. సాలుకి ఆరు
వేల రూపాయలు వస్తాయి. అత్తవారింట స్వర్గముఁబొందవచ్చును.
అన్ని విధాలహాయిగా నుంటుందని మీలబ్బాయిని గుఱించిన్నీ మీసా
ప్రదాయము గుఱించిన్నీ యిదివరలో నెకరితో జెప్పినాను. ఆసంబం
ధము మీలబ్బాయికి చేస్తే బాగుంటుంది. నేనీ మాటలు వారితోఁ
జెప్పేసరికి యవరిమితానందముఁ బొందినారు.

లింగ—సంబంధ మెక్కడిది?

అంక—ఎఱుగరా ! శోకాలనుందర శివరావుగారు. ఆయన
పెద్దకుమార్తెకుఁ బదకొండు వత్సరములు చాటినవి. చక్కనిచుక్క.
నుశీలవతి. అన్ని విధాలలబ్బాయికి అనుకూలించును.

లింగ—అంకయ్యగారూ ! చక్కదనంకొరుక్కుతింటామా
యేమిటండి ! కాని నుదంర శివరావుగారికి యేపాటి వసతి ?

అంక—సాలుకు రెండువేల రూపాయలు వచ్చును, మూతా
మహుఁడు పదిహేనువందల రూపాయలువచ్చు మాన్యంవ్రాసి యిచ్చి
నాఁడు.

లింగ—దీనికేమిగాని కట్న మేపాటి?

అంక—పదిహేనువందల రూపాయలుకు లోటులేదు.

లింగ—(పెదవిచప్పుచి) ఈకాస్త బేరమునకు నీకు గమీషను
కావాలటావు. తీసికొని వచ్చేవి చిల్లరబేరములు.

అంక—ఎంత కట్న మిప్పించవలయును.

లింగ—అయిదువేల రూపాయ లాఖరుమాట. దీనికి వప్పుదల
యితే తరువాయి సంగతి చెప్పుతాను.

అంక—నూటికి పదిరూపాయలు చొప్పున కమీషనుపద్దుప
డాలి. దానిపయినవారిష్టం మీ యిష్టం

లింగ—(ఆలోచిస్తూ) కట్నంసంగతది కదా ! తరువాత సంగతులివి. వెండిచెంబులు కంచం, పీతాంబరములు పింగాణి సామాను, వాచీగొలు ప చేతిగొలును, రిస్తువాచీ అల్కపాన్సుపయిన అరువందలు వియ్యపురాలికి వేయిరూపాయలు లాంఛనములు అవి వివరంగా జెప్పవక్కఱలేదు. అన్నిరకాలు సామానులు విధాయకంగా వియ్యపురాలికి ముట్ట జెప్పవలయును.

అంక—ఏమయ్యా ! ఎంత వింతగా జెప్పితివయ్యా ! కాని కట్నముకోసము కాళ్లుజావవద్దు. అయిదువేలు కాదు పదివే లిప్పిస్తాను. కాని కమీషను మఱవవద్దు.

లింగ—అంకయ్యపంతులూ! అదిగో ఇదిగో యని కాలయాపనచేయక ఏదోమూట నిట్టే నాచెవిలోఁ బడవేయవలయును. కమీషనులో గక్కుర్తిపడను. కావలసినంత యిప్పిస్తాను. వ్యాపారం మూత్రం చక్కగా జూడవలయును. స్వంతవ్యాపారం క్రింద జక్కపెట్టవలయును.

అంక—ఇందులో నాపడిలో నంతాబడదు. తినేదంతా మీరు మీఅబ్బాయిగారున్నా.

లింగ—నీవు ముందువెళ్లి వారి నిక్కడకు దీసికొని రావలయును.

అంక—సాయంత్రానకుఁ జక్కావస్తాను.

(అని నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయాంకము.

2 వ రంగము.

(లింగయ్య-వ్రజేశము-గృహము).

లింగ—(తనలో) ముసలివానికి పదుచుభార్య ప్రాణసంకటమన్నాడు. ఎంతకష్టమువచ్చినా ముసలికి వివాహము మూత్రంవద్దు.

నా లేమావిగున్న లేనిపోయిన మాటలు పెట్టికయ్యముకు గాలుదువ్వు
తుంది. దీనితోఁ బోరువడలేకుండా యున్నాను.

ఊ! ముద్దుగ మాటలాడినను శ్రీ కూతి బిగించు గరంబుతోడన,
న్మృద్దును దూరమైనెనిలుచు శ్రీ గొంతుక నెత్తిన దిట్టుమందు నే
వద్దనిచెప్పు కార్యములు శ్రీ వ్యర్థముగా నొనరించుచుండు నా
హద్దుయొకింతలే దెటుల శ్రీ హా ! విధి నేనిక నేమి సేయుదున్.
అదిగో నాభార్య ప్రవేశించుచున్నది.

[ప్రవేశము భద్రావతి]

భద్రా—ఇంకా మీకనులేలాగేయుంటాయి కాబోలు, తిండి
తిప్పలు లేవుకద.

లింగయ్య—(తనలో) ఆహా ! నాభార్య నాకలోకములో
నైనా లేదు. ఏమూసోయగము.

తే. గీ. కొమ్మగాదిది బంగారు శ్రీ బొమ్మకాని
కన్నగాదిది లేమావి శ్రీ గున్నగాని
కిల్కిగాదిది చిలుకల శ్రీ కొల్కిగాని
ప్రాప్తమయ్యెను నాభాగ్య శ్రీ వశముచేత.

భద్రా—నామాటంటే పెడచెవిని బెడతారు కదా ? నగలు
నాణెములు చేయించరుకదా ? నామాటకు సమాధానముఁ జెప్పరే.

లింగ—ఆకలి, అంతగాలేదు. అందుచేత నాలస్యంచేశాను.

భద్రా—దానికేమిగాని నాచీరలు మాటేమిచెప్పేరు!

లింగ—(చిఱునవ్వులు నవ్వుచు) ఇదిగో, నామాటవిచు, అయిదు
రకములు చీరలు అన్నిమిషములో వస్తాయి.

భద్రా—నామొగం లాగేయున్నది. సంవత్సరంమట్టి పోరు
తూయున్నా కాని ఒకచీరతీసికొరా లేక, బోతిరికదా ?

లింగ—ఇదిగో నామాటవినుము. నేను కొంటానని నీజన్మలో ననుకో వద్దు.

భద్రా—మీరు కొనకపోతే అట్టేవుంటుందా యేమిటి.

లింగ—అట్టేవుండక నీయబ్బయెవడయినా తీసికొనివచ్చి నీకి స్త్రాయన్నాడా యేమిటి.

భద్రా—మీరు పూరకే అబ్బాగిబ్బాయంటే మాత్రం వడేది లేదు. అవును కాని అయిదు చీరలు అన్నా రేమిటి.

లింగ—రేపు అబ్బాయి వివాహ కాలమందు అయిదు చీరలు అయిదురోజులు పెట్టరే !

భద్రా—(మూతివిరచి) చాలు, చాలు, సంబరాలు, సంవత్సరంనుంచి నల్పుచున్న కాని సంతోషమునకైనా ఒకచీరకొనలేదు. ఇంకామీరబ్బాయికి పెండ్లిచేయడము నాకావేధవలు పెట్టడమునా ! ఆ! బాగానేయుంటుంది. అప్పిల్ల మీయింట బాగానే నుఖపడుతుంది. దిక్కు లేని వారెవరో మీకివ్వాలికాని దిక్కున్నవారు మాత్రం మన అబ్బాయికి పిల్లను మాత్రం యివ్వరు. నేను శుభ్రమైన కోకగట్టుకొని యెఱుంగనుకదా ! ధనమున్నందుకుఁ దనువు సౌఖ్యమందవలయును. తగలవెట్టిన తరువాత డబ్బువెంటరాదు కదా!

చ॥ బ్రతికిన వాల్లునాల్లు నుఖ ॥ వర్షమునందు చరించి బిడ్డలన్
అతివినయంబుఁగా బెనిచి ॥ అందఱియేందు దయాంతరగుఁడై
సతిని నుఖంబులందు సర ॥ సంబుగజూచి మెరింగుమాన్యుడే
క్షీతిని మహామహాండనుచు ॥ జెప్పెద రివ్వుడు ప్రాణనాయకా.

లింగ—బాగానేయున్నది. అభంశుభంలేకుండా వాగుతావు కదా ! శుభనూచకాలు మాటలాడుతుంటే శోకాలవెట్టుతావుకదా?

భద్రా—మీరిల్లానూటాడితే నేనీబాధబడలేను. నాపుట్టింటికి నేను పోతాను.

లింగ—పెట్టి మొగమా! యీ మాత్రమున కే యింతవంత వడాలఁటే. నామాటవినుము. నాణ్యమైనచీరలుకొంటాను. పెండ్లి వారీ సాయంత్రం చక్క వస్తారట. సంబంధము స్థిరపరుస్తారు. నీకు కావలసినలాంఛనములు జాగ్రత్తగా ఫయిసలుచేస్తాను. నూటికిబదిరూపాయలు తక్కువ కానీయరు. ఇందులో నాకీయనక్కఱలేదు. నీయిష్టానుసారము చేసికొనవచ్చును.

భద్ర—అ! మాటమాత్రం అతిసులభంగా వస్తుంది. ధనము మాత్రం దమ్మిడివ్వరుకదా.

లింగ—ఓసీ! పిచ్చివానా! వోటుకుండలాగున వాగకనామాట రవంత వినుము.

తే॥ గీ॥ ధనము ముఖ్యంబు గౌరవ శ్ర దాయకంబు

ధనమే పుణ్యంబు దేవుడు శ్ర అనవరతము

ధనములేనివాని బ్రతుకు శ్ర ధాత్రీయందు

చులకనొగాదె పరులకు శ్ర దలచిచూడ.

భద్రా॥ అ! మీదగ్గఱ ధనముందు పెండ్లియగౌరవముగా గనబడుచున్నది. మీవద్దధనము నపుంసకునికి రంభయు నుకటి. దానధర్మములు లేకఁబోయినా కాధనము తగులబెట్టినా? సరి, సరి, సాయంత్రమగుచున్నది. నేనులోనకుఁ బోయి పక్ష చేసికొవలయును. మాటలతోఁగాలక్షేపముఁ జేయుటమంచిపని కాదు.

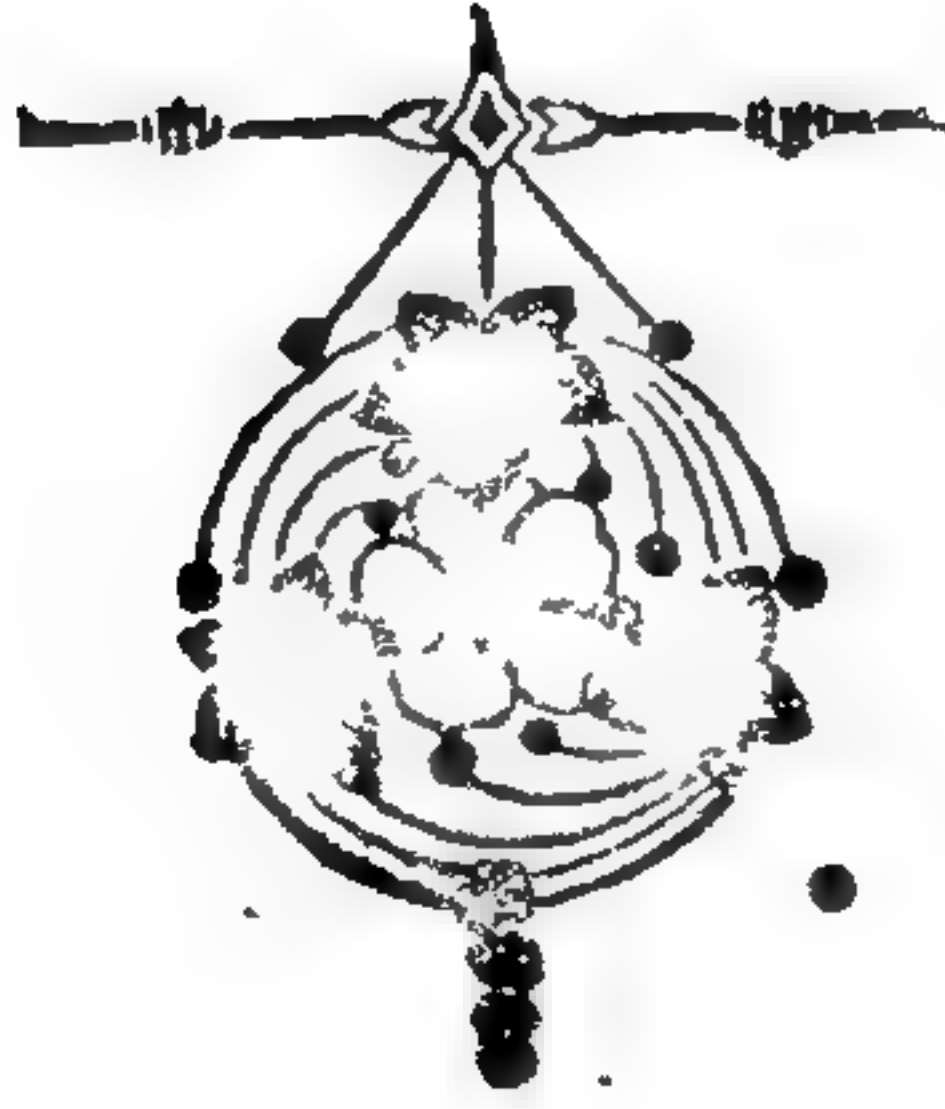
(అని నిష్క్రమించును.)

లింగ—అసీ ! దీనితల్లిముండా మొయ్య! ఎంత బెడసరికొట్టుగా ముట్లాడినదీ! ముసలి మొగుడంటే యీకాలములో మొత్తబుద్ధి !

కాని ముసలివానికి వడుచు పెండ్లాము జన్మజన్మలకు వద్దు. ఈ పెండ్లి నే నెందుకు జేసికొంటినా! యని శంకించుచుంటిని.

తే॥ గీ॥ గాలి నెక మాటలో బెట్టి శ గట్టవచ్చు
అగ్ని నటచేతిలో బెట్టి శ యాడవచ్చు
గాని వడుచు పెండ్లాము ని శ క్కాలమందు
లొంగదీయఁగా లేదు యా శ లోభియెపుడు.

(తెరవాలిను)

వ ర వి క్ర య ము

తృ తీ యాం క ము

మొదటిరంగము—రాజవీధి.

ప్రవేశము—కామయ్య, అంకయ్య.

అంక—ఏమిరా ! కామయ్య! కార్యాలవిషమయి కాస్తయినఁ దలఁచవుకదా? ఈమాఖింలో ముహూర్తములు దాటాయంటే చొప్పు గడ్డి తినవలసినదే వచ్చేది మూఢంగదా?

కామ—శాస్త్రీ ! కాళ్ళు చిల్లులుపడేలాగున తిరిగినాను. క బుర్లుపంపడమేకాని, కానిడబ్బు యిచ్చేవాఁడులేదు.

అంక—ఓరిగంటివారింటలో జరిగిన వివాహమునకునీవుంటివా! ఆడబ్బు యెవ్వరిదగ్గఱవున్నది.

కామ—అదే ! నీవద్దవున్న పాకుబుద్ధి, డబ్బోడబ్బో యని యేడుస్తావు. కాని చమటూర్చి సంపాదించుదామన్న మాటలేదు.

అంక—సరి, సరి, చల్లగా సంగతిచెప్పేసరికి దెబ్బలాటకు సిద్ధము.. అన్నట్లు చెప్పటమొనరించి. శోకాల సుందరశివరావుగారి పెద్దమ్మాయికి లోభికొయ్య లింగయ్యగారి అబ్బాయి నిచ్చుటకు తాంబూలము లీరోజున పుచ్చుకుంటారట. అందులో వ్యవహార మంతా

మనమే నడవవలయును. నుండగశివరావుగారి వత్సం నేను. లింగయ్య గారి వత్సంనీవు.

కామ—అగొడవ వేమిటో కాస్త చెవినేద్దు

అంక—నీవు, ఇంకొక సంబంధము తీసికొని వచ్చినట్లుగా వారందరిమధ్యను మాట్లాడవలయును. నేనీలోపుగా నీయననుటోపీలోకి తోస్తాను. వ్యాపారంయూవత్తు లాలాచీగా నడవవలయును. మనవాటాలు తరువాత సర్దుకొనవచ్చును.

కామ—అవును - యీసంగతి నిన్న సాయంతనములింగయ్య గారింటికి నేను వెళ్లినప్పుడు యాదాలోభంగా చెప్పినారు.

అంక—నరే ! నేను ముందుగానింటికి పోయిభోజనము చేసి వారింటికి వస్తాను. నివుకూడా త్వరగా లింగయ్యగారింటికి దయచేయు. ఇదిగో నీతో నీమాట రహస్యంగా లింగయ్యగారు చెప్పమన్నారు. (అని కామయ్య చెవిలోజెప్పును)

కామ—ఓరీ ! ఈమాత్రమునకే జంకుతాననుకొంటివా యేమిటి ! అరనిమిషంలో అంతారైటుచేస్తాను. నరే! “అలస్యం అమృతం విషం” అన్నాడు. త్వరగాబోయి తలలుమారుద్దామువద.

(అని నిష్క్రమించును)

{ తెరలేచును—ప్రదేశము - లింగయ్యగారి గృహము—ప్రదేశము - లింగయ్య - అంకయ్య }
కామయ్య - నుండగశివరావు

2 వ రంగము

కామ—అయ్యా! లింగయ్యగారూ! నామనవి కాస్తదిత్తగించ వలయును. కట్నంలో బట్టుబడిదే లాభంలేదు. పిల్లచాలా యండ మయినది.

లింగ—చాల్లెవయ్యా! కుఱుపు సలిపినట్లు సల్పుతున్నావు. చక్కదనం మాకెందుకయ్యా! కొరుక్కొని తింటామా యేమిటి? ఇష్టమయినట్లయితే నా సలహా ప్రకారము చేయండి. ఆరు వేల రూపాయల కొక లెక్కయా? పెంటపాటి పాపయ్య శాస్త్రుగారు పది వేల రూపాయలిస్తానన్నారు. అందుకేంకా యింటిదాని కనుమానంగానున్నది.

అంక—(నుందరశివరావుతో) మనకు దరిద్రకొట్టుముండాకొడుకు దావరించినాడు. వలినాటిశనిమనకెన్నడుకు వదలదన్నట్లు వీడు పదిలేటట్లు కనబడుటలేదు. వీడేదియో సంబంధము తీసికొని వచ్చినట్లున్నాడు.

నుంద—నేను నీతో నింతకు ముందే గట్టిగా జెప్పినాను. కాలమతిక్రమించుతే కార్యం లేదనికూడ చెప్పినావిన్నావు కాదు కదా!

అంక—ఇప్పుడు మాత్రమేమి ములిగిపోయినది. నేను నిన్న సాయంత్రమే లింగయ్యగారితో గట్టిగా మాట్లాడివచ్చినాను. అయితే బజానా మాత్రం యివ్వలేదు. (లింగయ్యతో) బాబూ! లింగయ్యగారూ! నిన్నమాకు మాటిచ్చితిరిగదా! యీవేళ యీపయి బేరము లేమిటి?

లింగ—అవును! నేను జెప్పినమాట వాస్తవమే సంబంధములతోటి సాగలేకుండా యున్నాను. వీరు రెండు మాసముల క్రిందటనే చెప్పినారు. కాని కాలదోషం బట్టినది. నిన్నటి ప్రకారం ఫయిసలు చేయించినారా యేమిటి?

కామ—అయ్యా! నన్ను విడచిపెట్టి ఇంకొక గొడవలో దిగుట భావ్యము కాదు. ఎనిమిది వేల రూపాయలకు స్థిరపరచండి.

లింగ—లాంఛనములో?

కామ—అన్నియు నందులోనివే!

అంక—(సుందరశివరావుగారితో) చూచితేరా వీని మొండితనము. కాని వీని పని వట్టెదను. సంబంధము మాత్రము పోసియఁగూడదు. (లింగయ్యతో) బాబూ! ఫయిస! మావయిదువందలు.

కామ—ఆ అయిదువందలు మేమేకట్టుకొంటాము.

సుంద—(అంకయ్యతో) పెండ్లికుమారుని ఒకసారి సావిడిలోనికి తీసికొనిరమ్మనండి.

అంక—లింగయ్యగారూ! అబ్బాయి యేమి చేస్తూయున్నాడు. ఒకతూరి పిలిపించండి.

లింగ—(లోనకు ముఖముదిద్ది) అబ్బాయి! బసవయ్య శాస్త్రి! సావిడిలోనికొక సారిరమ్మ (అనిపిలుచును)

(బసవయ్య శాస్త్రి పోవేళించును)

బస—నాన్నగారూ! నన్నెంచుకుబిలుస్తా.

లింగ—నిన్ను మీమామగారు చూచుటకు వినిపించినారు. యీలాకూర్చుండుము.

బస—(కూర్చుండును)

కామ—లింగయ్యగారూ! ఏదో! ఒకమాట మీద బేరం ఫయిసలుచేయించండి?

లింగ—నామాట వింటారా బాబూ!

అంక—ఆలాగున అనకండి, తొమ్మిదివేల రూపాయలు మా సుందర శివరావుగారు కట్టుకుంటారు, అటుపిమ్మట మీయివ్వము.

కామ—లింగయ్యగారూ! ఆరూపాయలు మా ఆసామియే యిస్తాడు లెండి. మాకుఁ దిరము చేయించండి.

అంక—కామయ్య! నీవీలాగున కార్యానకు అడ్డము తగలడము శ్రేయము కాదు.

కామ—నాకిష్టమే ! కాని మాయజమాని పుత్రర్వు ప్రకారము నడుస్తాను.

అంక—సరే ! నీమొండితనమేమిటో చూస్తాను. రా యెంతవరకు రాగలవో ? మాతరపు పాట తొమ్మిదివేల అయిదు వందల రూపాయలు.

లింగ—సరే! బాగానే యున్నది. కామయ్యా! వీరికింద స్థిరపఱచుచున్నాను.

కామ—అలాగున చెప్పకండి. మాయజమాని ఆర్డరు అంతవరకే. తరువాత కనుక్కొని వచ్చేదాకా ఆగండి.

అంక—ఇంక మేముండఁము. యాలాగునయితే మాయజమాని కిష్టమేలేదు.

కామ—ఏమయితేఅయింది. నేనే ఆసాము యిచ్చెదను. తరువాత వారితో మాట్లాడుతాను.

అంక—(సుందర శివరావుగారితో) అయ్యా ! మనని చేస్తాను. యాలా గొక సారి రండి (అని లేచి) ఈముండా కొడుకు వదిలేట్టులేదు. సంబంధము చక్కనిది. తరుణం చాటితే సందర్భముకాదు. నామాట విసి పదివేల రూపాయలుకు ఖాయపరుస్తాను.

సుంద—సరే కానియ్యండి (ఇరువురు కూర్చుందురు)

లింగ—నీమాటేమిటో ఖరాగా చెప్పు. చీకటి పడివచ్చినది. నేనుండేదిలేదు. దూడ దుడుకు గావలశినంత వ్యవహారము.

బసవ—(తనలో ముందుకువచ్చి)ఆహా ! ఏమిటీ వింత! నేనన్నఁడు విని యెఱుగ కనియెఱుగ.

తే. గీ. నడిబజాటులో బట్టలం శ బాడుకరణి

సంతలో బశువుల నమ్ము శ చందమునను

వేలమును వేయుచున్నారు ర పెండ్లికొడుకు

నిప్పు డక్కట నేనేమి ర చెప్పగలను.

(ప)కాశముగా) నాన్నగారూ! నాకు బడి వేళతిక్రిమించుచున్నది, నే బోవలయును.

అంక—అబ్బాయీ! రాత్రిపూట బడి యేమిటి?

బసవ—పరీక్షలు దగ్గఱగా నున్నవని, పాఠములు కాక నైటు స్కూలు పెట్టినారు.

అంక—ఒక్కక్షణము కూర్చుని తరువాత వెళ్ళవచ్చును.

లింగ—అవునురా! ఈగొడవ ఫయిసలు కానిమ్ము. తరువాత పోదుకాని.

అంక—బాబూ! యింక అనవసరమయిన గొడవలెందుకు. నామాట వినండి. పదివేలు రూపాయలు కట్టుము మాసుందర శివ రావుగా రిచ్చెదరు, స్థిర పఱచండి.

కామ—ఇక మాకేష్టములేదు. మీరుష్టానుసారముగాఁ జేసికొనుఁడు.

అంక—సుందర శివరావుగారూ! కొంత సొమ్ము అడ్వాన్సు గా నిచ్చి కాస్త రశీదుముక్క పుచ్చుకొండి. ఆలస్యం అనవసరము గాఁ జేయకండి.

సుంద—ఇదిగో నూరు రూపాయల నోటు.

అంక—బాబూ లింగయ్యగారూ! సొమ్ము పుచ్చుకొని కాస్త రశీదు ముక్క మావారి కిప్పించండి.

లింగ—(నోటు పుచ్చుకొని) అంకయ్యా! నీవు వ్రాసియిస్తే నేను వ్రాసు చేసి యిస్తాను. త్వరగా కానిమ్ము.

అంక—(కాగితం కలంపుచ్చుకొని వ్రాయుచుండును)

లింగ—బావగారూ! లాంఛనములలో లావాదీపీలు లేకుండా సరిపుచ్చాలి. రివాజ ప్రకారం అన్నియు జరుగవలయును. మళ్ళీ, మళ్ళీ, మనలో మనకు పేదలు వనికిరావు. సొమ్మంతా వివాహమునకు ముందుగా, బదిరోజులలో, బంపించ వలయును.

సుంద—మీయిష్టానుసారముగా సాగిస్తాము. బంధుత్వములో తేడా లేదుకుంటా యాడీ!

లింగ—లింగయ్యగారూ! వ్రాసితిని సంతకంచేయండి (అని కాగితమిచ్చును. లింగయ్య వ్రాలుచేసి తిరిగి కాగితము సుందర శివరావుగారికి యిచ్చును.) బాబూ! సుందర శివరావుగారూ! వయి కొక సారి చదివి వినిపించండి.

సుందర—(కాగితము విప్పి) “సుహా రాజ. శ్రీ శోకాల సుందర శివరావు బావగారికి వియ్యంకుడు లోభికొయ్య లింగయ్య వ్రాసి యిచ్చిన పుత్తరము. ఈరోజునమా అబ్బాయిని మీ పెద్దమ్మాయి నీలాంబరికిచ్చి పెండ్లి చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొని తాంబూలములు పుచ్చుకొన్నాము. సదరు పెండ్లికుఁగారునకు, బదివేల రూప్యములు కట్నమిచ్చుటకున్నా, వియ్యపురాలి లాంఛనములు యావత్తు రివాజ ప్రకారం యిచ్చుటకూ నిర్ణయించుకొని అందుకుగాను మీవద్ద నూరురూపాయలు బజానాగా రొట్టెం పుచ్చుకోవడమయినది. సొమ్ము నావరంగా నిచ్చినారు గనుక ముట్టినది. ఇది నాసమ్మతిని వ్రాసి యిచ్చిన బజానా పుత్తరం.

లోభికొయ్య లింగయ్య.

(అని చదువును.)

లింగ—అయ్యో! సుందర శివరావుగారూ! ఆరశీదుముక్క జేబులో నుంచండి. మళ్ళీకోసంగదా యని వ్రాయించినాను.

సుందర—బావగారూ ! ఇక నాకు శలవు.

అంక—సరే ! మీరు దయచేయండి. నేను తరువాత వస్తాను.

సుందర—ఇచ్చిగారూ ! అమ్మాయికి వస్తువులు మాట
మరిచిపోయినారు.

అంక—అయ్యో ! వారి పిల్లయిన తరువాత సగలు పెట్టడం
మానుతారూ ! భారమంతయు నాయనదే ! మీరు ముందుగా వెళ్ళి
సొమ్ము సర్దుపాటు చేయించండి. ఆవిషయమయి నేను మాటాడుతాను.

లింగ—బావగారూ !

ఉ. పంపుడు వెంటనే ధనము శ బంధువులందఱు సంతసించురా
సొంపును వెంపును గనుచు శ చుట్టటికంబది ధన్యమయ్యెవా
కింపు జనించుచుండె భువి శ నింక విధాత యొసంగుమీకు మే
ల్సంపద లెప్పుడు జనుచు శ సర్వము చక్కగఁ జేయుడిత్తరిక.

సుందర—మందిది. నాకు శలవు (అని నిష్క్రమించును.)

అంక—లింగయ్యగారూ ! మామాటేమిటో చెప్పి పంపించండి.

లింగ—కట్నము మావత్తు వసూలు కాగానే వాటాలక్రింద
పంచుకుందామా.

కామ—కట్నము వచ్చిందాకా మే నూగఁగలమా ? మాజీవ
నోపాయము దీనివలననేకదా ! మీకంటే సాగుతుంది. మాపొట్ట గడు
చుట కష్టముగదా ! ఏదో దయచేయించండి పోతాము.

లింగ—అంకయ్యా ! కామయ్యను చూచావా ! కజ్జాకు
ముందు కాలు దువ్వతాడు.

కామ—ధనము సంగతి తలచితే మీకు తగవులాటగా
నుంటుంది.

అంక—కామయ్యా ! లింగయ్యగారి యంత మహానుభావుడు
లేడు, దమ్మిడి కూడ చాటనివ్వరు. పువ్వులలో బెట్టి ముట్టచెపుతారు.

యీపాటికి పోదామురా (లింగయ్యగారితో) అయ్యా! మాకు
శలవు (అని అందఱు లేచును. తెఱవాల్గును.)

3 వ రంగము

[ప్రవేశము భద్రావతి వడకగది]

(ప్రవేశము భద్రావతి)

భద్రా—ఆహా! తల్లి దండ్రులారా! ఎంతటి మహా ఘోరకృ
త్యము గావించితి రయ్యా! యీముసలిముండాకొడుకుతో నే
బాధపడలేకున్నాను. ధనమే పావనంబుగా నెంచి దంతములూడిన
తాతకు గట్టి పెట్టితిరిగదా! అయ్యో! దిక్కుమాలిన డబ్బు నన్నెంత
పని చేయుచున్నది. ఆహా! యీముసలి వక్కాణముతోఁ గాపురము
సేయుట కంటె కాటికాపలా యుండుటమేలు.

సీ. తలను నువ్వి న లేచి శ తనాతనా బాదును

. పువ్వులంబెట్టి శ పొడుచుచుండు .

చీరఁగట్టిన వచ్చి శ చీనాట్లు బెట్టును

నబ్బుతోఁ దోమిన శ నణగుకొనును

పాటఁబాడినఁ బల్లు శ పటపట కొఱుకును

వండుకొన్నను చూచి శ బాదుచుండు

పొరిగింటఁ జూచిన శ పోకీరీవని దిట్టు

దొడ్డిలోనికి బోవ శ తొంగిజూచు

గీ. వనులు జేసిన నీకుని శ పాడుకాను

వంటఁజేసిన నీవంట శ వల్లకాదు

అనుచు నిత్యంబు దిట్టుచు శ నదుముచుండు

అరయకాపురంబును జేయ శ దరమైనాకు.

మఱియు,

చ. పుడకలు బొగ్గులుంబిడక ర బుట్టలు నంచి యొసంగునాకునే
 నడిగిన దిట్టుచుండు తన ర యంతట తాను యొసంగు బియ్యమున్
 గడుగును విక్రయించు నుద ర కంబును యమ్మును తిండితిన్నచోఁ
 గొడుగును దిట్టు నేడ్చుదన ర కుంగల ద్రవ్యము ఖర్చుపెట్టఁగా,
 ఛీ ! వీని బ్రతుకుఁగాల.

ఉ. దగ్గఱఁ జేరఁజొయినటు ర దంతములూడినబోసి నోరుతో
 బుగ్గలు నంటుచుండు వల ర పుంగలనాని విధానజూచుతా
 సిగ్గు నొకింత లేకనను ర జేరును వాకిట నెదఱుండినన్
 దగ్గును మేనుశయ్యకును ర దార్పగఁ దిట్టును గొట్టుచుండునో.

ఇట్టివాని గృహమున సంసారము చేయుట బహుకష్టతరము. నాపూర్వ
 నుకృత ఫలమింతియే కాఁబోలు (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓయీ!
 భగవానుడా! ప్రపంచక సృష్టి కర్తవయి నీబిడ్డల పడ్డపాట్లు గనుచు
 దయారసములేక దలను దాచుకొనెదనా ! పరునాత్మేష్ట జాలను
 ప్రాయముడిగిన లోభికి గట్టిపెట్టితివా ! అందుచేత ననియెంత కష్టము
 ననుభవించుచున్నదో నీకుఁ దెలియునా? ఆహా! నిన్ను ననవలసినబనిలే
 దు. యీనరకములోఁ బడఁద్రోసిన నా తల్లిదండ్రుల ననవలయును
 కానిమ్ము. కష్టమునుభవింపక తప్పునా? తల్లిదండ్రులారా! దయయును
 మాట లేదు కదా ! ధనమా మిమ్ముల రక్షించునది. అనితము మీరు
 చేసిన ఘోరకృత్యమునకే గుందుచుంటిని! సర్వసుఖముల ననుభ
 వింప వలసిన చానను సంద్రముంబడి కొట్టుకొనుచుంటిని కదా !
 క్షేమములేని నాజీవము నాకేల. అవును. లోకోక్తికి లోటు గలుగునా!
 “పుణ్యముకొలఁది పురుషుడు దానముకొలఁది బిడ్డల”ని ధాత్రీజనులు
 నుడువుచుందురు. నేనెంత మొత్తుకొన్న నిశుమంతయు లాభములేదు.
 కనుక నేనిప్పుడు కాపురమును ఖండించనేల ? కాని యెంతమునలి
 వాడయినను గాపురము చేయవచ్చును. కాని పెరులోభితోఁ గాపు

రము చేయుటతికష్టము. విధాత యేవదార్థము పెట్టిరోభిని నృజియించె నోకదా. లోకులు కాకులు వంటివారు. కాస్తలోటయిన గంపంత చేయుదురు. (వరికించి) ఏమాధ్వని. ఆ. అదిగో దరిద్ర) కొట్టు చావ రమపుచున్నాడు. కానీ రానిమ్ము. (అని వరుండును.)

లింగయ్య—(ప్రవేశించి) నాలేమావిగున్న లేచినదికాబోలు. దీపాలు పెట్టకుండగ నే పాన్పుమీద పవళిస్తుంది ప్రొద్దున తొమ్మిదిగంటలయినను పక్కపయించుచి లేవదుకదా! దీనితోఁ బడేపాట్లుదేవునికిఁ దెలియాలి దీనితోఁజెప్పకుండా యీసంబంధము కుదిర్చినందుకుఁ జెప్పదెబ్బలు తగలవ్రకదా! (దగ్గఱకుబోయి చేయిత్తుచు) ఏమే! యింకా లేచావు కాదు ! యింత జద్ధకంయిల్లాలుకుఁ బనికివచ్చునా ! లేలేమంచిమాటచెపుతాను. నీకుగావలసిన చీరలు రవికలు నగలు సర్వం సమకూడే సమయం సంభవించినది. తెమ్ము నామాటమీఁద గురి యుంచవే !

భద్రా—(మూల్గుచు) నీయిల్లువల్ల కాడుగానూ ! నూర్యోదయం కాండే నూదులు పుచ్చుకొని లేలేయని పొడుస్తారేమిటి. రాత్రి రెక్కలు ముక్కలయేటట్లు చాకిరి చేసి చేసి వండుకొనేటప్పటికి వండ్రొండుగంటలయినదికదా ! కాసేపు కాళ్లుజాపుకొని వడుకుండా మంటేరుణం లేదుకదా! వడుకున్నది లగాయితు లేచేవరకు వళ్లు పట పట కొఱుకుతుంటారుగదా ! నాకే విధానసుఖం లేదుకదా. నారాయణ. నారాయణ. నాబ్రతుకు గాలిపోను. నగలా, నాణెములా నాల్గు రోజులు భోజనముమానితే నాటకముకదామీకు. (అని కళ్లు నలుపు కొనుచు లేచును.)

లింగ— అమ్మా ! అమ్మా ! యెంతలేసి మాటలంటున్నావే. దగ్గఱకుఁ జేరితే దవడమీద లెండకాయలుగదా! దూరానకుఁబోతే

ధూముదాంలు. కనకడకపోతే కర్రతీస్తావుకదా! నాకర్మముకాలిపోను. నాల్గుపెండ్లిండ్లు చేసికోబట్టి నాకీ తిప్పలుప్పతిల్లాయి. డెబ్బయినత్సరముల దౌర్భాగ్యునకు నాల్గోవినాహమేమిటి? బ్రతికిన నాల్గురోజులు మర్యాదంచవే—యేశుభవార్త పలుకుదామన్నా పోట్లాటసిద్ధము. తలచిన కార్యము కాక తగువులాటయినది.

భద్రా—మీరు చెప్పే శుభవార్తలు చూడలేక మాడుతున్నాను. ధనమో! ధనమో! యని తనువుతగలపెట్టుతారు కదా, దమ్మిడికోసం దవడలబాదుకుంటారు.

లింగ—ఆసాయాత్రము నీతో, జెప్పిన పెండ్లి వారు నిన్నను వచ్చారు. అబ్బాయిని చూచారు. సంబంధమునిశ్చయించుకున్నారు. పదివేలురూపాయలు కట్టుము—

భద్రా—(మాటకడ్డమువచ్చి) మీకు కట్నం కట్నం అనిగోల యేకాని ఆడపడుచులాంఛనములు వియ్యపురాలు లాంఛనములు తలపెట్ట గదా?

లింగ—నీకడుపు బంగారముకానూ! ఆమాటయే చెప్పుతూ యుంటే మాటకడ్డతగిలినావు. అందుచేత చెప్పటకు వీలుయిచ్చినది కాదు. శ్రద్ధగా వాలకింపుము. ముందు నేనడిగిన సంగతులివి. వియ్యపురాలు లాంఛనములు రివాజ ప్రకారము ముట్టచెప్పవలయునని ఖరాఖండనతో, జెప్పినాను.

భద్రా—రివాజప్రకారము అంటే వారిష్టప్రకారము యిచ్చి యివే రివాజ అంటారు.

లింగ—అంత తెలివితక్కువవాడనా! తరువాత వియ్యపురాలు లాంఛనములు వివరంగా కాగితముమీద వ్రాయించినాను వినుము. అయిదురోజులు అయిదు పెద్దచీరలు, అయిదు మొహిరీలు, అయిదు

పెద్దకానులు, అయిదు కుర్చీలు, అయిదుబొట్టపెట్టెలు, అయిదు వెండి పలుదోముపుల్లలు, అయిదు కాటుక కాయలు, అయిదు వెండి కుంకమ భరిణెలు, అయిదు శెంటుబుడ్డులు, అయిదు పన్నీరుబుడ్డులు, అయిదురక ముల అద్దములు, తరువాత విద్యుపురాలికి కావలసినంత కంజాయింపు చేయించవలెనని స్పష్టముగాఁ జెప్పినాను.

భద్రా—ముహూర్తము నిశ్చయించినారాయేమిటి.

లింగ—ఆ ! నిశ్చయించినాము. ఇరువయి రోజులున్నది.

భద్రా—కోడలకు నా లేమి పెడతానన్నారు ?

లింగ—కోరిననగలు పెడతానన్నాను.

భద్రా—ఆ మారు పెట్టినట్టే. ఆపిల్లనుఖవడినట్టే. చాలు చాలు నేను మిమ్ములను పెండ్లియాడి యింతఅనుభవిస్తున్నాను. మీలబ్బా యిని పెండ్లియాడి ఆపిల్లయింక అనుభవిస్తుంది!

లింగ—నీకందుకే యాగొడవ.

భద్రా—తల్లిదండ్రులకు దెలియక మీలబ్బానికి గట్టిపెట్టా రుకాని తెలిసినవాళ్ళు మీలబ్బానికివ్వరు. సరేదానికేమిగాని నాకుఁ బెండ్లికి చీరలు కొనరూ ! నగలుచేయించరూ ! నలుగురులోనికి వెళ్లి నప్పుడైనా నగలివ్వరా యేమిటి ?

లింగ—వియ్యాలవారు విరివిగా మూట్టచెపుతానన్నారు. అం దులో నాకేమియు నక్కఱలేదు. అంతా నీవే అనుభవించు. తిరిగి యిప్పుడు మళ్ళీ డబ్బుఖర్చు పెట్టుటెందుకు ?

భద్రా—సరే ! మీయిష్టమువచ్చినట్లుచేయండి. కొనుటకిష్ట ములేనప్పుడు గొంతుకకోసికొన్నాకొనరు.

లింగ—అబ్బా ! అస్తమానం నన్ను బాధ పెట్టకే

పెండ్లింకాయరువదిరోజులున్నదికదా. యీలోపుగా చేయించలేనా

యేమిటి. నాకు జాలాపనియున్నది. వ్యవహారములు త్వరితముగాముగించవలయును. నీవు పెండ్లిపనులన్నియు జక్కజేయుము. కావలసిన సామగ్రియంతయు సిద్ధముచేయుము. నేనుబజారునకు వెళ్లి సామానంత చాకలివానిచేతఁ బంపిస్తాను. జాగ్రత్త చేసి సర్దుపాటుగావాడుము. నేను పోయెదను. (అని నిష్క్రమించును)

భద్రా—అబ్బ—యిప్పటికి యీపోయినదలినది.

చ॥ వనమునగాపురంబు నుఖ శ కర్వముతో నునరింపవచ్చువా
వనధినిఁ గుంగవచ్చుఁ గుల శ కర్వతముల్ సుకరంబు చాటవ
చ్చును విషమున్ భజింపనగు శ చోరులఁ బట్టఁగవచ్చుగాని ధా
తిని పెనులోభితోఁగలసి శ కేబవలున్ జరియింపసాధ్యమే
సృష్టికర్తలోభి నేవిధముగా నే కదార్థముఁబెట్టి సృజించెనోకదా ?

(తెరవాలును.)

నాల్గవరంగము

కృదేశము—నుందరశివరావుగారి గృహము. ప్రవేశము.—నుంద

రశివరావు—గుణవతి.

నుంద—తరుణి ! ఆడుబిడ్డలంగన్నవారి జీవనము కష్టతరము నుమీ !

ఉ॥ ముద్దుగ బిడ్డలంగనిన శ ముద్దుగఁ బెంపఁగ నెక్కచింత, నే
విద్యలునేర్పఁ జింత, పృథి శ వీస్థలియందు వరుండుగూర్పగా
ద ద్దయుఁ జింత, వారలకు శ దారధవాదులఁగూర్పఁజింత, నా
కెద్దియుఁ దోచకుండ హృద శ యేశ్వరినేసఁక నేమిసేయుదున్.

గుణ—నాధా ! మీరు వెళ్లి నపని యేమయినది.

నుంద—నేను వెళ్లినదనియంతయు బాగుగానే నెరవేరినది.

పాపమా అంకయ్యశాస్త్రుగారుండఁబట్టిప్రతివిషయముం గొనసాగినది.

సంబంధం స్థిరపడినది. పదివేలరూపాయలు కట్టం వియ్యపురాలు
లాంఛనము రివాజుప్రకారంజరుపవలయును. కట్టం పెండ్లికీయరువదిరో
జులు ముందుగా బంపించమని చెప్పినారు. ఇప్పుడు పదివేలరూపాయలు
నాకెక్కడ సంభవించును. సంబంధము కుదిరినదాకా యొకగోల,
కుదిరినతరువాత యొకగోల, కట్టము పంపనదే కార్యసన్నాహములు
చేయరట. రొక్కంనావద్ద ప్రస్తుతంలేదు.

గుణ—లింగయ్యగారి కుమారుడేనా?

నుందర—అవును, ఇదివఱకునుంచి చెప్పి గొడవంతా యేమిటి?

గుణ—సంబంధము చక్కగానే కుదిరినది.

నుందర—పదివేలరూపాయలు వదలుచున్నవి.

గుణ—అబ్బా ! కట్టము చాలావఱకు పెట్టారు.

నుందర—పెట్టబట్టే కుదిరినది. వియ్యపురాలుకు వయివ్యాసా
రమునకు మొత్తం పండ్రింగుపేలరూపాయలు కావలయును. లేనిదే
కార్యము నడవదు.

గుణ—కానిండు. ఈభారము కూడా అంకయ్యశాస్త్రిగారి
మీదే మోపండి.

నుందర—ఎన్నివిధముల సమకూడినను కార్యముసానుకూలప
డుట చాలకష్టము. చూచితివా ! కట్ట మేపంపకుండిన కార్యముచేయ
నని నాకు లింగయ్యగారు చెప్పినారు.

గుణ—ఆలస్యమేల ? త్వరగాభోజనముచేసి అంకయ్యగార్ని
తీసికొని సొమ్ముకుదారిచూడండి.

నుందర—సరే ! ఆలాగునే చేసెదను.

అంకయ్య—(ప్రవేశించును) నుందరశివరావుగారూ ! సొమ్ము
పంపించుటకు వాయిదాసమీపించినది భద్రముచేసినారా ?

సుందర — దానిమాటయే తలపెట్టుచుంటిమి.

గుణ — దైవములాగున మీరుమాకు నహాయముచేయుచున్నారండి.

సుందర — శాస్త్రిగారూ ! యావిషయమయి లింగయ్యగారీమధ్యన యేమయిచావ్రస్తావించినారా ?

అంక — నేను వచ్చునప్పుడే లింగయ్యగారూవర్తమానం పంపించినారు. రేపటెల్లుట నీయకతప్పదు. గరాణామనుష్యులతోఁ బని.

సుందర — అవును. పంపకతప్పదు.

గుణ — శాస్త్రిగారూ ! మాఅమ్మాయికి కష్టముగానున్నదండి కట్నమిచ్చుట.

అంక — పసిపిల్ల ఆమెకేమి తెలియునులెండి. ఇద్దరకూ వివాహముచేస్తే చిలకాగోరింకలలాగున పడియుంటారు. పిల్ల లాలోచనమనము వినడమూ అప్రకారంచేయడం బాగుండదు. అన్నియుమీకే తెలియును.

సుందర — అయ్యో ! అంకయ్యగారూ ! ఆలస్యముతోఁ బనిలేదు. అప్పునకుచారిమీరే చూపించవలయును. అంతామీదేభారము.

అంక — ఈరోజులలో అప్పు పుట్టుట మహాకష్టంగానున్నదండి. వడ్డీలుమహావాటంగానున్నాయి. నూటికి రూపాయితొమ్మిదణాలు పుచ్చుకుంటున్నారు. కోమటి కోటయ్య అనువర్తకుఁడుగలఁడు. అతనితో మాటాడి యావత్తుసంగతి మీకుఁబెపుతాను. మీరుకూడాభోజనము చేసి మాయింటికిరండి. (అంకయ్య నిష్క్రమించును.)

సుందర — అమ్మాయి ! నీలాంబరీ ! యిటొకసారిరమ్మ.

(నీలాంబరీ వ్రవేళించును.)

నీలాం — తండ్రీ ! యేమియాజ్ఞ ?

సుందర — సంబంధము నచ్చినదా ?

నీలాం — నాయనా ! వామనవియాలకింపుడు.

సుందర — ఏమిటమ్మా నీకోరిక ?

నీలాం — తండ్రీ ! సంఘము గాచారములు వాశము చేయుటకుఁ జేతికి కంకణముగట్టితివిగాదా ! అట్టి నీవు నేడు కట్టుమిచ్చుట బాడియా !

సుందర — ఏయెండ కాగొడుగు వట్టవలెను.

గుణ — వెట్టిదానా ! లోకజ్ఞానశూన్యపు. నీ కేమియు తెనియదు కాబట్టి యిట్లు కలుగుచున్నావు.

అమ్మా ! నేను త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పుచుంటిని - కట్టుమిచ్చినవ రుని నేఁ బెండ్లియాడను. త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెప్పితిని.

సుందర — అమ్మాయీ ! నీవు చాలాచిన్నదానవు. నీకు బట్టు గూడదు. కాలమునుబట్టినదువవలయును.

నీలాం — తండ్రీ ! ఉన్న మడిచాన్యములనమ్మి పెండ్లి చేసిపి మ్మట నేమిగావించెదవు ? తినుటకుతిండి యుండవలయునా ? నేను మిమ్ములను దయతోఁ జూచుచుంటినే ! ఇట్లొనర్చుటపాడియా !

గుణ — అమ్మాయీ ! ఇంత పెంకిపట్టుగూడదు. కొంచము మామాట పాటిచేయుము.

నీలాం — అమ్మా ! నాయభీష్టము వ్యతిరేకింపఁజాలను.

(అని నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును.)

వరవిక్రయము

చంతుర్థాకము.

మొదటిరంగము.

(ప్రవేశం సుందరశివరావుగారిగృహము.)

కనకాంబ—(చేతిలో ఛాయాపత్రమునుంచుకొని ప్రవేశించును.)
చూలక్కయ్యకు లభించిన వరుండు మిక్కిలి చక్కనివాడు. వీనిని
అసాధారణముగా సాధాంతమునుండి వీక్షించియుండుటయే కాని వరి
శీలించి యెన్నుండు జూచియుండలేదు. ఈపత్రమును జూచిన కొలది
వామనస్సు మేరలేని యానందమందుచున్నది. కాబట్టి నేముందుజూచి
పిమ్మట సహూదరికి జూపించెద (అని పత్రమును జూచుచు) ఆహా!
వీని యందచందంబులేమని వర్ణించెద.

ఉ. కన్నులు పద్మపత్రముల శ కంఠవిశాలములయ్యె జంద్రునిన్
వన్నెను మించెమోము, పది శ వందల నిచ్చిన సాటివాని నిం
కెన్నడు గాంచలేము, తను శ వెంతయు వారసి చూడగాను య
త్యున్నతమయ్యె, మాకుగడు శ యొక్కగనుండె వరుండు ధాత్రిపై
అక్క, ఒకతూరి యిటురమ్ము. నీకు మిక్కిలి చక్కనివింత జూపించెద!

నీలాంబరి—(త్వరతో, బ్రవేశించి) చెల్లీ! ఆవింతయేమే!

కన—(కఠము చూపించి) ఈచిత్రమునునచిత్రువుఁగాంచితివా?

నీలా—దీనిలో నేమిచిత్రమున్నదే ! నీవెప్పుడు గోరంతగానికిఁ గొండంత చేసెదవు.

కనకా—అక్కా! కన్నులకు గట్టినట్టు స్పష్టముగా ఛాయా పఠములో బాలుఁడు గనిపించుచుండ ఏమి చిత్రమని అడుగుచుంటివేమే!

నీలాం—ఏమో ! నాకుఁ దెలియదు. దీని నెన్నఁడు నేఁజూడ లేదా. నాకంతయు నడవిగా యున్నది.

కనకా—ఏమిచిత్రమా ! బావగారి చిత్రము.

నీలాం—ఏబావగారు !

కనకాం—ఇంకా ఏబావయని అడుగుచుంటివా! నాన్న గారు నానాకష్టములఁ జెంది పది వేల రూపాయలకు వేలములోఁ గొన్న బావ ! ఇప్పుడు బాగాఁజూడుము.

తే. గీ. చూపులకు నుండరాదు నీ శ్ర వాపుతీర

కాని వేలంబులో గొన్న శ్ర కాంతుఁడయ్యె

కట్నమునకుఁ దగ్గవరుండు శ్ర కాదు అక్క!

ఇట్టి వానిని నీకేల శ్ర గట్టిపెట్టె.

నీలాం—ఇదియూ ! ఇంకచూడ నక్కఱలేదు. చూచి నందుకుఁ గూడ నుంకంబుచెల్లించెవలయునేమో !

కనకాం—అలాగు ననుచుంటివేమే అక్కా! కాళ్లలుగఁ దిరిగి కష్టపడి నాన్నగారు నీకు సంబంధముచూచి వరుని ఛాయాపఠము తీసికొని వచ్చినందు కయినను చూడవే. పన్నుచెల్లించియైనఁ జూడఁ దగిన పఠమే. ఎందుచేత నంటివా!

తే. గీ. ఇల్లుమాన్యంబులమ్మి గి శ్ర హించినట్టి

వరుడుఁ యీతందు లభియించె శ్ర భాగ్యవశము

చేత, ముందుగాఁ బఠముఁజూర చిన నశించుఁ

బావమంతయు నేత్రముల్ ర బర్వమాను.

నీలాం—చల్లీ ! నన్ను వేళాకోళముఁ జేయుచుంటివా?

కనకాం—అక్కా ! వేళాకోళమేమి యున్నదే ! భారతదేశ
మునందిట్టి యభాగ్యులు బయలుదేసినందుకు నేనీమాటలు బల్కితిని.
కాని నిన్ను దెవ్వుటగాదు నుమూ ! అయినను అక్కసెల్లెండువేళాకో
లములు చేసికొందురా !

నీలాం—ఆతిలంపుయే ; వాతలంపుకూడ. అందువలన నే నీ
పఠముఁజూచుటకు భయపడుచుంటిని. ఆహా! వరశుల్కములనల్ల కాల
మేరీతి గొడ్డటిపోయినదో తిలకంచితవా !

ఉ. భారతదేశమావిమల ర భానురక్తి నశించె గట్నముల్
గోరడిమాన్యులు బెటిగె ర కోవిదుఁడొక్కఁడు లేడు పెండ్లి వ్యా
పారము భంగిగాను నడు ర పంగఁ దలంచిన వారెకాని యీ
తీరున నుండఁగూడదని ర తేలికగా వచియింపలేరుగా.

నీ. మానాభిమానముల్ ర మంటలో గలసె గ

ట్నాలగోరెను నుష్ట ర మనుజుఁడొక్కఁడు

సమయబులేకను ర సాధించి లాంఛన

ములు కోరు ధాత్రిలో ర మూర్ఖుఁడొక్కఁడు

పిల్లనిచ్చిన వాని ర యిల్లునమ్మించి స

ర్వంబు వారించు య ర భాగ్యుఁడొక్కఁడు

నీతిజాతులు లేక ర నీవే దేవుడవని

ద్రవ్యంబులాగఁగాఁ ర దలచు నెకఁడు

గీ. పండువుల క్రింద మరికొంత ర బాడుజేయు

మాటిమాటికి సాధించి ర మరియొకొంత

కూడ బెట్టును చివరకు ॥ గోతున
దింపు కన్యదాతను నేడు ॥ దేశమందు.

కాబట్టి వరులను కట్టుము లొసంగి పెండ్లియాడకూడదని కలికాలకా
పురములీతి బాధలచే తెలియచున్నవి. అందువలన కట్టుములకాంతుని
యవ్వల బెట్టుము. అందచందములతో బనిలేను. ఈమధ్యవాయన
గారు పడుబాధలు నీవెఱుంగవా !

కనకాం—అ ! ఎఱుంగకేమి! అన్నియు నెఱుగుదును.

నీలాం—ఎఱిగియుండిరేమీనా ! ఇటులాడుచుంటివి.

కనకాం—నీముక్కలు నాకు బాలశోకనీయముగా నున్నవి.

నీలాం—అవునుకాని—ఆపతము నీకెక్కడ లభించినది.

కనకాం—పెండ్లికుమారుని తండ్రి శుభలేఖలలో వేయించ
మని వంపించినారట.

నీలాం—అబ్బా ! ఎంగ మూటాడితివే! చిల్లిగవ్వకు చిక్కులు
పెట్టుపెండ్లికుమారుని తండ్రి వంపించునా!

కనకాం—పెండ్లి తొందఱగా జేయవలెనని యుద్దేశముతో
ఛాయాపతము వంపించి శుభలేఖలనచ్చొత్తించమని చెప్పినారట.
తరువాత వాయనగారిని దానికయిన ఖర్చును వంపమన్నారట.

నీలాం—ఇప్పుడే యంతవంతములు వచ్చినవా !

కనకాం—రావా మఱి ! సరిబాధము దాటిపోవునేమో
యని సంకోచముచేత మీఅత్తవారు అడవిడి పడుచున్నారు.

నీలాం—హువ్ ! ఊరకుండుము. వాయనగారు వచ్చుచు
న్నారు. (అని లోనికిఁ బోవును)

సుందర—(చావడిలోనికి వత్తురు)

కనకాం—నాన్నగారూ ! ఈపాటో అక్కయ్య మామగారు
వంపించారట.

సుంద—(చూచి) సరే ! బాగున్నది. నీదగ్గఱనుంచుము. మీ
యమ్మ నొకసారి యిటు బిలుపుము.

కనకాం—అదిగో ! అమ్మ ఇటే వచ్చుచున్న యది.
(అనినిష్క్రమించును.)

గుణ—వెళ్లినవని అయినదా !

సుందర—పనిఅయిన యెడల బాగుగానే యుండును.

గుణ—ఇంతకు నప్పుబుట్టినట్లా !

సుందర—పుట్టినచో నీగొడవంతయు నెందుకు. నాగ్రహస్థితి
బాగుగానే యుండును. మనయొక్క భూమి మీదను యెనిమిదివేల
కంటె నెక్కువనిచ్చువాఁడగపడలేదు.

గుణ—మనకుఁ గావలసిన ద్రవ్యమెంత?

సుందర—వదివేల రూపాయలు చిల్లరమల్లరగా నుండవల
యును. ఎలాగున చూచినను మొత్తము పండ్రెండు వేలరూప్యములు
కావలయును. లేకున్న కార్యముకాదు.

గుణ—అందులకేమి చేసినారు.

సుందర—ఆస్తియంతయు నమ్మివేయుటకుస్థిరబఱచుకున్నాను.
కాని యది మాత్రము చేయఁగలమా !

గుణ—అన్నట్లు అరుగో మన మాటలో నే యాయనయు విచ్చే
సినారు.

అంకయ్య—(ఆయాసముతోఁ బ్రవేశించి)

చ. తిరిగితి నెల్లచోటులకుఁ శ దెల్లముగా వచియించినాడ మీ
వరముల నన్నియున్ ధనము శ పత్రములేక నునంగమంచు ని
క్కరణి వచించినారు మఱి శ కాగితమిప్పు రిజస్తరీ సదా
జరుపమటంచు బల్కిరి శ విచారములెందు కులెందు పోయెదన్.

కాఁబట్టి తలఁచుకొన్న కార్యముఁ జరుగవలయును. ఆలస్యంఁజూతము విషము అన్నట్లు" కాలయాపన చేయరాదు. మనకు వేయిజన్మము లెత్తినను తలఁచుకున్న యీశంబుధము లభించదు. భాగ్యదేవత మీ యందు తాండవమాడుచుండుటచేత అదృష్ట వశాత్తూ అనుకున్న రీతి గాఁ జరిగినది.

తే. గీ. ధనములేదని మదిలోనఁ ॥ దలఁపవలదు
మీకులోఁజైన పనులెల్ల ॥ మేలుగాను
చేయఁ దలఁబోసి యున్నాఁడఁ ॥ జిత్తమందు
కోర్కె శీఘ్రంబు ఫలించు ॥ కుందనేల !

గుణ—అలోచనమెందుకు. చేయఁదలఁచిన కార్యమేదియో వేగము చేయుఁడు.

సుందర—అయ్యో ! శాస్త్రిగారూ ! చెడియమ్ముకొన్నను ధనము సరిగా వచ్చుటలేదుకదా ! కానిండు. అమ్మకముచేయక తప్పదుకదా ! మీరు ముందుగాఁ బోయి దస్తావేజు వ్రాయించుఁడు.

అంక—పరే నేనుఁ బోయి సర్వకార్యములుసిద్ధముగా నుంచెదను. మీరు భోజనంజేసి వ్యాపారమునకుఁ గావలసిన రికార్డునంతయు తయారుగా నుంచండి. నిమిషంలో నేను కూడా భోజనంచేసి వస్తాను.

(అని నిష్క్రమించును.)

గుణ—పరే ! మీరు త్వరితముగా స్నానముఁజేయుఁడు.

సుందర—ఏమి సాన్నము. ఏమిలోకము. నామానసమెంతయు ఖులాసాగాలేదు. ఈపదియకరముల భూమిగూడ అమ్మివేయుచుంటిమి కదా. మన జీవనోపాయమెట్లు ?

గుణ—మీరే. అట్లను చుంటిరి. ఇంక నీయబలబ్రతు కేమి కావలయును.

నుందర—పిచ్చిదానా ! అధైర్యమెందుకు (ఆలోచించి)
మ. ధరఁజన్నించెను జీవసంతతికి నం శ తాపంబు కష్టంబులున్
దిరమైయుండవు కొన్ని నాళ్లు ధనమున్ శ జేకూర్పు దారిద్ర్యమున్
మఱికొన్నాళ్లు పశింపఁజేయు దనరూ ? పంజేమియున్ జాపకన్
బరగంగాఁదలఁజోయు దండ్రీ మానలన్ శ బాలించి పోషింపఁజే

గుణ—అవును. నిజమే. పుట్టించినవానినిఁబోషింపకమానునా.

తే. గీ. సర్వజీవులఁ గన్నయా శ జలజభవుఁడు
అఖిలప్రాణుల రక్షించు శ నాదరమున
బ్రహ్మకల్పంబులోఁ బుట్టి శ బ్రతుకనెంచి
యున్న మనల నతఁడు గావ శ నున్నవాఁడు.

నుంద—నరే బాగున్నది. కాలమతి క్రిమించుచున్నది. నేను
శీఘ్రంబు గాఁజోయి పనులు నెరవేర్చుకొన వలయును. లెమ్ము.
(అనినిష్క్రమించిరి.)

రెండవరంగము.

ప్రదేశము—(కోమటి కోటయ్యగృహము) (ప్రదేశము. అంకయ్యగారు)
అంకయ్య—నుందరశివరావుగారికి పదిపేనువేల రూపాయలు
కావలెనట. మాన్యముతనఖా యిచ్చెదరు. వారి స్థితిగతులు నీవెఱుఁ
గుదువుకదా !

కోట—ఎఱిగుండబట్టే ఇస్తానడము. వడ్డీర్హాసాయి తొమ్మి
దణాలు తక్కువ పడను. నేను పదిపేనువేల రూపాయలకంటె
యెక్కువ యియ్యలేను. అది అంతకంటె యెక్కువ కిమ్మతుచేయదు.

నుందర—వారంరోజులలో కావలయును. మాన్యమునంతయు
విక్రియించెదను. క్రియమునకుఁ గొనుఁడు.

అంక—కోటయ్యా ! ఆలాగున కానిమ్ము. మొత్తంగా నీవే
కొనుము పద, దస్తుతీసికొనిరా ?

కోట—నేను మొత్తము క్రియానకయితే పదమూడువే
ల్లిను.

అంక—ఆరెండువేలుకూడా కట్టుకొందు, మంచి ధాన్యంపండ్ల
భూమి. యకరం రెండువేల రూపాయలు చేస్తుంది. పదియకరములు
భూమికదా !

సుందర—కోటయ్యగారూ ! ఆలాగున చేయండి.

అంక—(కన్నుగీటుచు) కోటయ్యా! వేరభిప్రాయమేల! నీవెం
దుకీ సందియమొందెదవు ! త్వరగా కానిమ్ము.

కోట—శాస్త్రిగారూ ! చంపుకు తింటారండీ

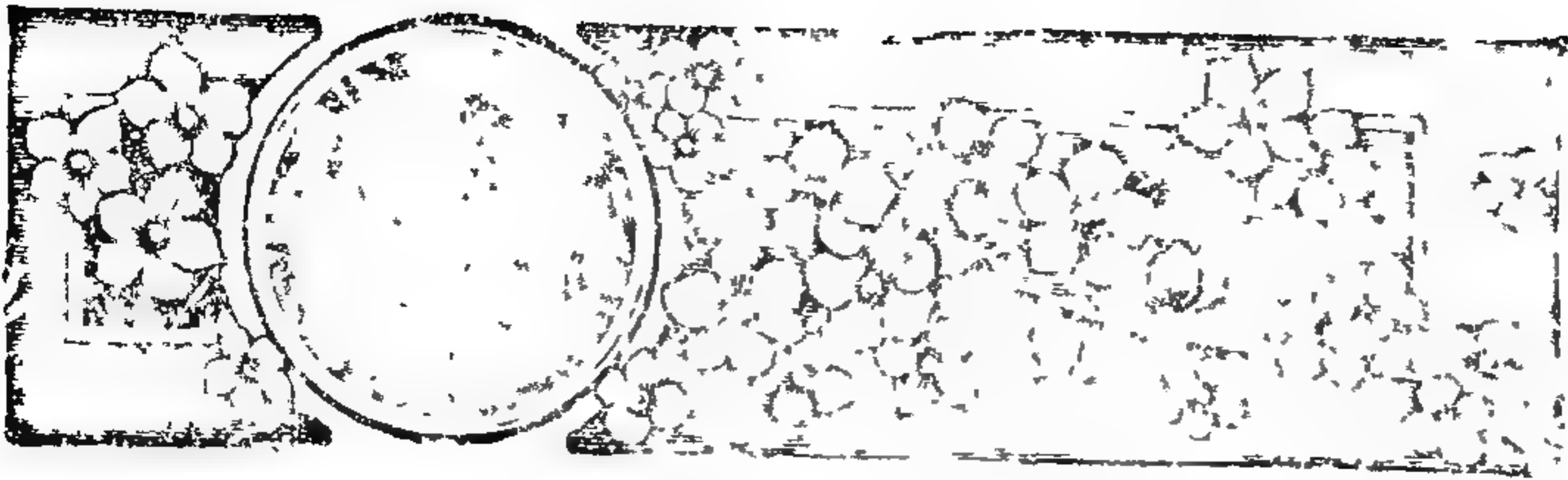
అంక—త్వరగా లేది. దస్తుతీసికొనిరా !

కోట—రిజిస్ట్రీ ఖర్చులు మీవే. వాకు నిమిత్తములేదు. stamp
తీసికొని వచ్చారా. లోకలకురండు సొమ్మిచ్చెదను.

(తెరవ్రాలును)

ప్రేమనాథ

వరవిక్రయము.

పంచమాంకము

1 వ రంగము

(ప్రవేశము నీలాంబరి—(పడకగది)

నీలాం—అహా! జనకా! అనిసంతయుఁ జేసితివా! అక్కటా!

కాలమెంతగాఁ బరిణమించుచున్నది. కట్నములు గోరువానిని నేఁ శెండ్లి
యాడనని పలువిధంబుల బోధించినను మా జననీజనకులు నామాట
పాటించరుకదా!

ఉ! చెప్పితి నెల్ల సంగతులు శ జిత్రమునందు ననేకభంగులన్
దిప్పితి మొత్తుకొంటి నిట శ కేబవలున్ వదియించితండ్రితోఁ
దప్పిదమంచు దెల్పితిని శ దండములెన్నియొ సల్పియుంటితా
మొప్పుకొనంగ లేదు మది శ నోర్వఁగశక్యమై భూతలంబునన్
చివటకు సిగ్గు విసర్జించి భాషించుట తప్ప వేరుపయోగములేదు.
దైవమా! అబలబ్రతుకెంత చులకనబ్రతుకైనది!

శా! స్వాతంత్ర్యం బొకయింతలేదు మదిస్వే శ చ్ఛావృత్తి లేదెందుయే
రీతిగ గౌరవముగ గనంబడదు పా శ తెంగీర్తి మెప్పేమియున్
నాతులగఱలేదు కట్నములు మా శ న్యంబుల్ సమర్పించి ప్ర
ఖ్యాతిగ బెండ్లినిఁ జేయఁగావలసె గ శ న్యాదాతధాతీస్థలిన్

ఓయీ ! తల్లిదండ్రులారా !

ఉ॥ పెంచియుఁ బెద్దఁజేసి కను శ్ర విద్యలునేర్చి వివాహమిప్పు కా
దంచుఁ దలంచి మాన్యముల శ్ర నమ్మికడుంగడు గట్టుమిచ్చి మీ
రెంచితిరే వివాహమొన శ్ర రింపఁగఁజాలునుఁ జాలుమీకు తే
దంచును భోజనంబు హృద శ్ర యంబున నాకు విచారముంచరే.

పెండియు.

చ॥ ధనముగలానికింసిరులు శ్ర థాత్రిని మీరొసంగభావ్యమే
తనయను ముద్దుగాఁ బెంచి శ్ర దానముజేసిన పుణ్యముండు మీ
తనువు ఫలించు, లోకులు స శ్ర దాకొనియాడరే! మిమ్ము బీదకు
ధనము నొసంగి పెండ్లివను శ్ర దద్దయుఁ జేసిన సౌఖ్యమందనే.

తండ్రి ! నీవేకదా ! సంఘసంస్కర్త వైచలరేఁగినావు. కట్నములు
నీయగూడదని వేదికలపై నెక్కి యువన్యాసము లుక్కిరి బిక్కిరిగా
నిచ్చినావు. అట్టిమహానుభావుండవు నేడు నీవీపనిఁజేయ భావ్యమా?
నాపెండ్లికయిననీవు వడినశ్రమలు లిఖంపశక్యమే! అంతకట్నమొసంగి
పెండ్లిఁజేయుటకంటె బీదవానికి యాకట్నమొసంగి వివాహముఁ జేయుట
యొక్కము. నీవిటులఁజేయఁబాడియా?

ఉ॥ కట్ల! గృహంబు లమ్ముకొని శ్ర కట్నములియ్యఁగఁ బాడియాన! నే
బుట్టిన దాదిగానుఖముఁ శ్ర బొందఁగలేను వియోగసాగరం
బట్టిరినేడు, నావరుని శ్రమంగళనూత్రిము బొందినుంచి నే
నెట్టుల జీవమందు నవ శ్ర నిజనులందఱు బ్రవృద్దిట్టరే.

అహ! నీనిటువంటి మహాఘోరకృత్యము భరింపఁగలవా ! పెద్దలనాటి
కుండియు పేరువహించిననుమనమాతృభూమియందిటువంటిసంఘదురా
చారములు చేయవచ్చునాఁ ఓయీ! తండ్రి- నీవే నడుముఁ గట్టుకొని
సంఘదురాచారములు తొలఁగించుటకుఁ బాటుపడితివే! అట్టిసీపుతిరిగి

యిటులొనరింపఁ బాడియా! అనేకోపన్యాసములలో నధ్యక్షుడవుగా నుండిసంఘదురాచారములు చంపదలఁచితివే చాలు. చాలు, సాహ సించి నీవీపనిజేయుచుంటివా?

తే॥ ౧॥ ఆదినుంచియుఁ బెద్దలు శ నడుగునంట
జేసెకట్నము, బయటకుఁ శ దొరికినీవు
నడువఁదలఁచితివే! తద్బాధ శ న్యాయమవునె
పూజ్యతరమైన మనపుణ్య శ భూమియందు.

ఇదియంతయు భారతమూత దురదృష్టము. శేకున్న పూర్వముచుంచి లేనిదురాచారము నేడుపుట్టినేల. ఓయీ! మహాజన సమూహములారా! యీభారతజనని గర్భంబుననుదయించిసంఘదురాచారముమాన్వింపఁ జాలకుండిరిగదా ! ఆహా ! పెండ్లిండ్ల బాధయొక్కటియా!

ఉ॥ వేలకు వేలుగట్నములు శ వియ్యపురాలకు లాంఛనంబులున్
జాలదు కూలముల్ వ్యయము శ నల్పవలెన్ గడుగాంచనంబులే
లీలను, ముట్టగావలెను శ లేతగదా, మగవారికప్పుడున్
చాలును చాలుధాత్రినిఁక శ శక్యమే! పెండ్లిని జేయుటిప్పుడున్.
హా! పరమేశ్వరా! దయాసాగరా! నీకాలచక్రింబు నీలీలఁ ద్రిప్పుట
బాడియా! నీయవతారము లతిచిత్రములుగదా!

ఉ॥ చక్రిము దాల్చినీవు రిపు శ చక్రిము ద్రిప్పు టదేమివింతనీ
వక్రిమమే, యొనర్చునడ శ నాగునె! యీచతురబ్ధులున్ మహీ
చక్రిము లాత్రిలోకములు శ సారసనేత్ర! కృపార్థసాంగచే
జక్రిముదాల్చినేల పలు శ చంబడఁ బెండ్లిధరాతలంబునన్.

కృష్ణా! జగద్బంధూ! కోరికలీడేరక కోటిగొలంది జనంబులుర్విని గూ
పంబునఁ బడుచున్నారకదా!

శా॥ ఓయీ! తండ్రి, కృపార్థిచంద్రిమ! మహా శ ఓంకారరూపంబుతో
గాయంబున్ సృజించినావు ధనమున్ శ గల్పించిసాధంబులున్

మాయామర్మములేకఁ జెట్టితివి నా శ్రీ మర్యాద గాపాడఁగా
నీయగ్గింబడి మృగిపోయెదను నీ శ్రీ వెంతేనియున్ దిట్టినన్.

కావున - నాతల్లిదండ్రులకు పృథ్వాతి రాకుండఁ గాపాడుటేధర్మము.
హా! భారతమాతా! నీవవిత్రగర్భమునందనేక జనులుదయించిసౌఖ్య
సాగరమున నోలలాడుటలేదా! నాకేల నీవట్టిదొనంగలేదు? నాతల్లి
దండ్రులు నోచుకొనలేదు. నాకేల నీదుఃఖాబ్ధిని మునుంగవలెను,
తల్లిదండ్రులకు సంఘబాహ్యంబు గలిగింప మనంబొప్పకున్నది.

తే॥ గీ॥ తల్లిదండ్రులు ప్రేమారఁ శ్రీ దపముఁజేసి
కన్నపుత్రిని, నన్ను నాఁ శ్రీ ఖంబునందు
తోయఁగా భావ్యమేతల్లి శ్రీ తోయజాక్షి
అడు వారల, పుట్టు వప శ్రీ ఖ్యాతిగాదె.

భగవంతునివ్రాత తప్పింప నెవరితరము. నాపుట్టుకవల్ల తల్లిదండ్రులకు
గర్వములేకాని నుఖములులేవుకదా. భూమాతకు భారభూతమైన
శరీరమెందుకుభగవంతుఁడుసృష్టిచెసెనోకదా! ఓతల్లీ — సకలసద్గుణునికు
రుంబా! నీగర్భంబున నుద్భవించినందులకు నీకుఁ గర్వమేకాని యానం
దములేదుకదా! అమ్మా! యేమి చేయవచ్చును. ఈశిక్ష నేనభవింపక
తప్పదు. ఆహా! భగవంతుఁడా! పశువులకుఁ గీటకములమనరులకు సహ
జమయిన కాలమరణమును నాకుఁగూడ పెట్టక నిట్టియకాలమరణము
నందు వయిన బటవస్మరణమును నాకేల తెచ్చిపెట్టితివి. హా! తండ్రి!
నామాటవినకఱివీకదా! ఉన్న గూఢ్యముల నమ్మి నాపంచ్చాహ
మాచరించిన సహూదరీ వివాహమెట్లు సాగింతువు. భూములమ్మిన
పిమ్మటనీవొనరించు కార్యమువీసమయినను లేదుకదా! తరువాత ముష్టి
యెత్తుదువా. నేను బ్రతికియుండినా దారిద్ర్యదుఃఖమును గాంచనోపను.
నీకురాఁబోవు సంఘదూషణమును చూచి నేను భరింపఁజాలను. నాకట్టి

సాహసముగూడదు. ఆత్మహత్య ఘోర పాపమని పెద్దలు చెప్పుచుందురు అయినను అట్టిదనుభవింపక తప్పదు. తల్లిదండ్రులారా ! తరువాత విచారించిన లాభమెంతమాత్రమును లేదుగదా? యని రాత్రింబవళ్ళు యేడ్చినను లెక్కసేయకపోతిరిగదా! శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యాజ్ఞ యనుల్లంఘనీయము, అమ్మా! తండ్రిగారు కరమపూజ్యులు. పరుల ననవలసిన పనిలేదు. నేనుఁ బుట్టకుండినయెడల మీకీ దురవస్థతటస్థించి యుండదు కదా! తండ్రి! నేనెంత వారించినను నావాక్యములు వినక సంబంధము తెచ్చినందుకు ఫలమనుభవించెదవు. ఇది నాదోషమే! అమ్మా! ననుఁగనిపెట్టియుండవలసిన యవసరము మీకింక లేదు. ఓయీ! తండ్రి! ఎంతదుర్మార్గపుఁ బనిజేసితివోయీ! తల్లిదండ్రులకు వన్నెఁ దెచ్చెడునాయీదేహము నేడగ్ని హోత్రంబున బడవలసినదేనా! ఏమే మోమంచిరేఖ లున్నవనియును దీర్ఘాయుష్మంతురాలు వగదువనియు ను, సాముద్రీకులు చెప్పిరే! కాని నాసాహసమిటువంటిదని తల్లిదండ్రులతో నొక్కరును జెప్పలేదు. తల్లీ! ప్రకృతినుకుమారములై కరమ మంజుళములైన యీహస్తములతోఁ జేయునమస్కారములనుఁ గైకొనుము. నవమాసములు మోసి నానాకష్టములఁజెంది నన్నుఁజెంచి తుదకు నగ్ని పాలుజేయుచుంటివా ! చలిచీమనైనను బుద్ధిపూర్వకముగ ద్రోక్కియెఱుఁగని యీనాపాదములు అగ్ని నెట్లు కాలునోగదా! తండ్రి! ఆటలకుఁ బోవనెకరోజు సాయంకాలము కాలిలో ముల్లుగుచ్చుకొని నారాత్రిబాధఁ జెందుచుండ నీవు బలుమాటువచ్చి వోవార్చినావుకాదు. అంతప్రేమ నే డేమిచేసెదవు. ఎంతపాపము తటస్థించెనుగదా! కడుపారఁగన్నతండ్రివి. మహాభాగుడవు. వృద్ధుడవు. అట్టి నీవే కన్నకుమార్తెమాట త్రోసివైచితివికదా ! ఇంక లోకులుపాటెంతరా! ఓతల్లీ ! నాకడసారిమాటవినుము.

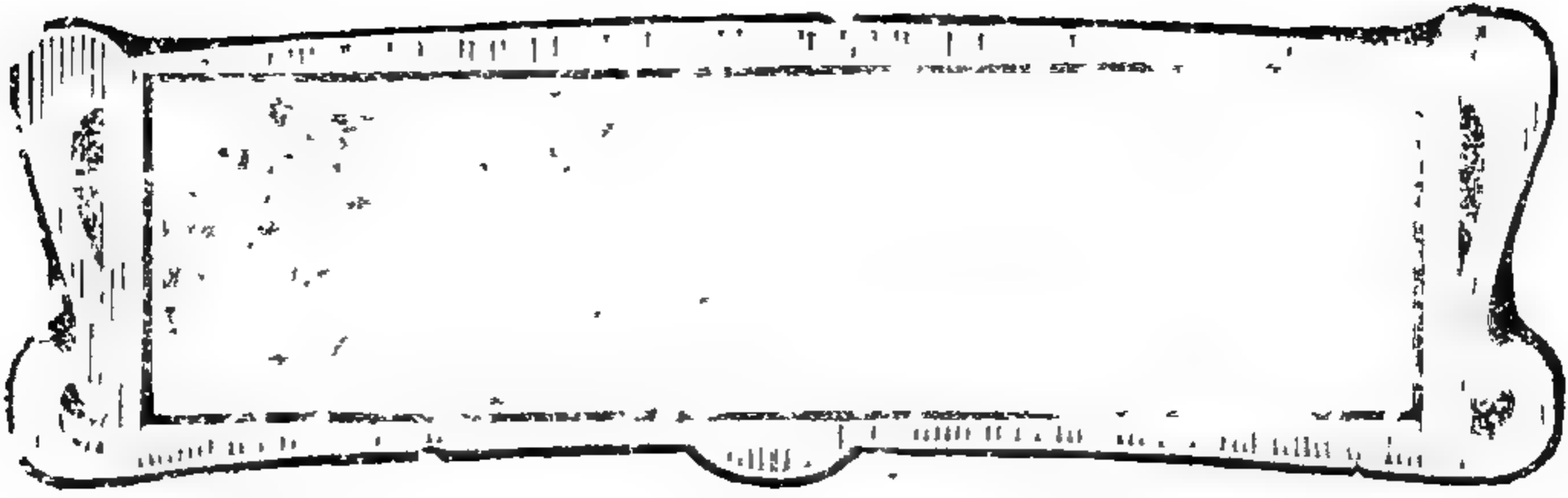
తే. గీ. తండ్రికిని గవ్వమును గూర్చు శ దలఁచినట్టి
తండ్రిద్రవ్యంబు హెచ్చింపఁ శ దలఁచినట్టి
న్యాయమార్గంబుఁ జూడని శ నాదుపేరి
తనయ నీకింక లేదను శ కొనవె తల్లి.

కన్నకూతురు కాటిలోఁ గలసి పోవుచున్నదని తలఁచు కొనవలదు.
(భయానకముతో) ఆహా ! నాబ్రతు కింకేమున్నది. మిడిగుడ్లతోడ
ను, నలుపై భయంకరములగు నాకారములతోడను గత్తులఁజేతంబూని
యెవ్వరో వికృత రూపు లిద్దఱిటకు వచ్చుచున్నారు. ఆహా ! యమ
కింకర దర్శనము గూడా యయినది. రోఁటనుఁ దలఁదూర్చి రోకలిపో
టుకు వెఱవనేల! తల్లిదండ్రులారా ! నేనిక జచ్చుచున్నాను. చెల్లీ !
నీకొక నమస్కారము. నావలె నీవుగూడ చరించెదవని నాదృఢాభిప్రాయము.
ఓభగవంతుడా ! ఇక రెండు నిమిషములు మాత్రము నాకు
సెలవొసంగుము. కొంచెము నీ ప్రార్థనము చేసికొందును. ఓనూర్యభ
గవానుడా ! నమస్కారము. ఓ తల్లిదండ్రులారా ! మీకు నమస్కార
ములు ఆహా ! మిమ్ములను గవ్వపెట్టి పెండ్లి యాడుటకంటె చచ్చుటయే
శ్రేయము. కాని మీముద్దుల పుత్రిక నేటితో మీఱుటయుఁ దీర్పు
కొనుచున్నయది. తండ్రి! నీయాజ్ఞ చాటలేక పోతినిగదా ! ధనమును
వ్యయముచేసి వీధులవెంబడించుట శ్రేయముకాదు. లోకులు కా
కులువగటివారు. సంఘ సంస్కర్త వగు నీవే యిట్లొనరించిన యితరులు
చేయుట లెక్కయో ! కాబట్టి నీగౌరవము గాపాడుటకయి నేనిట్లొన
రించితిని. తల్లీ! నీదుఃఖమును దిగమింగుము. సహోదరీ! నావలె నీవు
తల్లిదండ్రులను గవ్వపెట్టవలదు. నాప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుము. సంఘసం
స్కర్తలారా ! చాలు మీసాహసములు చేయఁదలఁచిన కార్యము చిన్న
మెత్తులేదు. ఏలమీకీ వట్టుదలలు. అందుచేతనే కాలమంతయు

నన్యాయమార్గమున నడచుచున్నది. తలకు మించిన కార్యమునుతలఁ
వరాదు. ఓయత్తమ స్త్రీలారా ! నావలెను మీరు తల్లిదండ్రులను
గవ్వపెట్టక సౌఖ్యమందుఁడు. కట్నములొ సంగఁజూకుము. ఓవిద్యార్థులారా !
మీకేల లజ్జలేదు. తల్లిదండ్రుల గర్భవాసమున జనించి వరుల
నేడ్పించి వేలకొలఁది కట్నములేల లాగెదరు. వారికి గవ్వఁగుండదా !
స్థలభాండ విసర్జనమైన పిమ్మట జననీ జనకులు దుఃఖసాగరమున
దొర్లరా! సర్వమమ్మించి మీరేలసాఁకెదరు. మంచి మార్గమున ప్రవర్తి
లుఁడు. ఓ! దొడ్డిలోఁ బెట్టుగు చేమంతులారా ! నా చేమోడ్పులు
గైకొనుఁడు. ఓభగవతీ ! నీకొక నమస్కారము. భారతీ వందనములు.
ఓపరాత్పగుఁడా! నీలో నన్నుఁ గలుపుకొనుము. నిశ్చింతగ నీపదధ్యాన
ముతోఁ జాణములను విడుచుచున్నాను. అగ్నులారా ! ఇఁకఁ
బ్రజ్వరిల్లుఁడు. మోహమా! నాదరినుండి తొలఁగుము. భయమా !
నాకడనుండకుము. పిఠికితనమా! నాదేహమునుండి పాతపొమ్ము. క్రో
ధమా! నాకోసము కొట్లాడకుము. మానమా! మంజులత వహించుము.
నూర్యచంద్రతారానమూహములారా! నన్నుఁ బరీక్షించుఁడు. వాయు
భట్టారకా ! నీవగ్గిని బ్రవేశించి పెంచి నాదేహమును గ్రహించుకొ
నుము. (తెఱలేచును అగ్నిమంటలు కనఁబడును) ఓఅగ్ని దేవుఁడా నాదే
హమును దహింపుము. (అని అగ్నిలోఁ బడును తెరవ్రాలుచు)

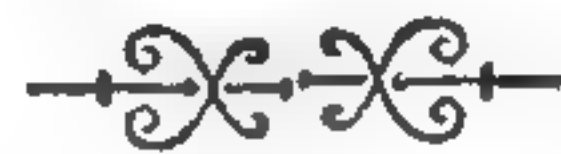

పరవిక్రయము

షష్ఠాంకము

1 వ.రంకము.

ప్రవేశము—శృహము. సుందర శివరావు.

(చావపై నీలాంబరి శవము వడియుండును.)

[గుణవతి—ప్రవేశము.]

గుణ—అహ! ఎంత ఘోరము జరిగినది. ఇంత సాహసము చేయునని కలనైనను దలచి యుండలేదు. నాధా! నాబ్రతుకు బండలు కాను. ఇక నాజీవన మెందుకు?

సీ. పెంచినారము మేము శ పిల్లనుముద్దుగా
 చేయించినారము శ చిన్నినగలు
 సంస్కృతాంధ్రగోబులా శ జక్కగా నేర్చెను
 పాఠశాలకు మేము శ వంపినాము
 తండ్రిమాటకు జవ శ చాట లేదెన్నడు
 సత్యమే పల్కును శ సతముఁబాడ
 ఇంటిలోఁ బనులెల్ల శ నింపుగాఁ జేయును
 దైవభక్తిని జూపు శ భావమందు

తే. గీ. పట్టుదలలేదు చెల్లని శ్రీ భక్తితోడ
జూచు గురువులఁ బూజించు శ్రీ సొంపు మెరయ
అట్టి నాపుత్రీ బంగారు శ్రీ పుట్టనేడు
ప్రాణములు బాసి మేమింక శ్రీ బ్రతుక లేము.

నుంద—అయ్యో! ఇంత పట్టుదల నీకు గూడునా! శశితారా
ర్కము నీబాధ మమ్ములను సల్పుచునే యుండును. ఇంత యోజన
నీకుండినట్లు మాకుఁ దెలియునేని నాయత్నము మాని వేరొకనికి నిచ్చి
బెండ్లి చేయక పోదునా! అమ్మాయీ! అడవిని బెట్టి మమ్ములను
బాసిపోతివా!

మ. తనయా! నీకిది భావ్యమా, భువిని మా శ్రీ తాపితృల వీడిజీ
వనముల్ బాసితి వీవు దుఃఖమున భా శ్రీ వంబంతదొర్లాడగా
గనలేకింతయు మోసపోతిమికదా శ్రీ కర్మానుసారంబు ధా
త్రిని మేమెంతయు మెల్లగా వలసి పు శ్రీ తీరకష్టముల్ బెట్టితే.

తా. నీవేముద్దుల బిడ్డవంచును జనా శ్రీ నీకంబుతోఁ జెప్పుచు
భావంబందున ప్రేమతోఁ గనుచుఁ సం శ్రీ భావించుచున్ నిత్యము
సేవల్ జేసి నువర్ణదోలికరిని శ్రీ జెల్వారగానూపినా
జీవంబంతయు వ్యర్థమయ్యె కదల శ్రీ క్షీవ్రాతమింకేలనే
మాకింకేమిగతి చెప్పితివి తల్లీ!

గుణ — (గుండెలు బాదుకొనుచు) కట్టా! మూకాపురమంత
యు వార్ధిని మునిగిపోవుచుండెనా?

సీ. నవమాసములు మోసి శ్రీ నానావిధంబు

ప్రేమచే బెంచిన శ్రీ బిడ్డపోయె

విద్యావిశేషంబు శ్రీ వింతగానేర్చిన

కన్నపుత్రిక నేడు శ్రీ కాలిపోయె

నాటపాటలనైన ॥ నన్యతంబాడని

ముద్దుకూతురు నేడు ॥ బూదియయ్యె

సర్వజీవములండు ॥ సమమైన దయతోడ

మనయిమాకూతురు ॥ మగ్గిపోయె

గీ. సతముహరినామ కీర్తన ॥ సల్పుచుండు

సోదరీ మణిభావంబు ॥ జూచుదయచు

అట్టి మాకన్నపుత్రిక ॥ మట్టియయ్యె

దైవమా! యిట్లొనర్పఁగఁ ॥ దగునె సీకు

కనకాంబ (యేడ్చుచుఁ బ్రేషించును) అక్కా! నన్నేమి చేయఁదలం
చితివి.

సీ. అక్క నీవును నేను ॥ సరమరలేకుండ

సిన్నటినుండియు ॥ పెరిగినాము

ఒక కంచమునఁ దిని ॥ ఒక మంచమందున

ముద్దుగా నిద్దుర ॥ పోయినాము

ఒక చోట నాడుచు ॥ నొకచోట బాడుచు

హాయిగా నుంటిమి ॥ అమలచరిత

ఒక్కగురుని యొద్ద ॥ చక్కగ విద్యలు

కూర్చుని నిత్యము ॥ నేర్చినాము

తే. గీ. కట్టుములు గోరు కాంతుని ॥ కలలొనైన

పెండ్లియాడ ననుచు వొట్టు ॥ బెట్టినావు

నాడు మాటలు మననున ॥ నాటియుండె

నన్ను విడనాడి పోతివే ॥ కన్న యవ్వు.

కట్టా! నీవిట్టి దురన్యాయముఁ జేయుట బాడికాదు. కాని నీవ్రతము

నేను భంగముచేయను. మనము కలసి మెలసి యున్న స్నేహము

కాలిపోయినదని మిక్కిలి దుఃఖించుచుంటిని.

నుందర—అమ్మాయీ! యూరకొనుము.

గుణ—అయ్యో! ఇంకేమిడారకొనుట. కన్న కూతురు కాటిలోఁ గలసిపోయినది కదా! హా! కూతురా. దయాభులైన మమ్ము విడనాడి నీవేల ప్రాణత్యాగము చేసికొంటివి తల్లీ! తరచు శ్రీమన్నారాయణ ధ్యానమున బైకెత్తఁబడు నీచేతులు అగ్ని బడియెట్లు మృగ్గి నవి. హా! పుత్రీ! గృహములో నీవు కని చేయు నప్పుడు నీకరముల కు బాధ కలుగునేమో యని భయపడి మాన్పించుచుంటినే అట్టి నీ చేతులు నేడెట్లు తగులఁబడిన వమ్మా! నీచేతలో మంచిరేఖలున్నవని యును దీర్ఘాయుష్మంతురాలవనియును సాముద్రీకులు చెప్పిరే. కాని యిట్టి దుర్దశతటస్థించునని యొక్కఁడు చెప్పలేదు. అయ్యయ్యో! నేనెట్లు యీ బాధ భరింపఁగలను. ఆహా! నీమీఁదనే ప్రాణములుంచి నీవే మాకుమారుడవనియు, కులదీపికవనియు నెంచి యుంటిమే! అట్టియాశ లన్నియు నేడు నిరాశచేసితివా! మేమీ వివాహము తలపెట్టకుండిన నీకీ దుర్దశతటస్థించి యుండదు కదా! ఆత్మహత్య ఘోరపాపమని పెద్దలు చెప్పుదురుకదా! అట్టిపని నీవెట్లు జేసియుంటివి పుత్రీ!

నుందర—విచారించిన లాభమెంతమాత్రములేదు.

కనకా—అయ్యో! నాయనా! నీనిక జీవమందజాల. నిత్యము నాతోడనే కలసి మెలసి యుండు నా యక్కచనిపోయిన పిమ్మట నేను మాత్రమిక జీవించు టెందుకు.

గుణ—నాకరములందును, నాయొడియందు నుంచి యింతవఱకుఁ బెంచుకొన్న నాకుమారికను నన్నుండి వేఱుచేసి దూరమున నుంచిన ఓ! దైవమా! అగ్నిలోఁ గలసిన నాకూతురను ప్రేమారకొగిలించుకొన నియ్యక జేసితివికదా! ఓభగవానుడా! మేము చేసిన మహాపాపమేమి! మాయంకుగల ఘోరము లెవ్వి! అయ్యో! ముద్దుల బిడ్డను మొద్దులు చేసితివే!

తే. గీ. దాని చక్కదనముదాని శ దైవభక్తి
దాని గురుసేవ వైరాగ్య శ మును నిరతము
గనుచు హరించి యుంటిమి శ కలలొనైన
మఱువ శక్యమే మాబిడ్డ శ మహినిజాడ
ఇంక మేమెట్లు బ్రతుకఁగలము.

కనకా—అక్కా! నాపైనఁగలుగు మక్కువంతయు నేమి చేసి
పోతివి. అయ్యయ్యా! ప్రకృతకాలస్థితి ననుసరించి యనుబదేదుల
లోఁ దీరవలసిన బాల్యయావన, కొమారవార్ధకములు నీకుఁబడమూఁ
డవ యేటనే తీటిపోయెనా! ఓయక్కా! నేనింక సహించలేను.

సుందర—అయ్యో! పుత్రికా! మాముప్పు నీవు గడుపుదు
వను కొంటినమ్మా! ఆటలాడి యూడి యింటికివచ్చి కాళ్లునొప్పులనుచు
మూల్గుచు పరుండిన యెడల లేసిపోని యాందోళనమును మనసునఁ
బెట్టుకొని నీకై తపియించిన నేను నీబలవన్మరణముఁ జూచి భరించఁ
గలనా! ఈనీలావనిందకు మేమోర్వఁగలమా! యీయకారణమరణము
నీకేల సుభవింపజేసమ్మా! పుత్రి! కడుపారఁ గన్నతండ్రిని, కాల
యినను నేల మోపనీయక బెంచితినే! అట్టి నీవీయగ్గినిఁబడి చచ్చుట
చూచినహింపఁగలనా! చలిచీమనైనబుద్ధిపూర్వకముగఁద్రొక్కియెఱుఁ
గని యీ నీచరణములు నాపుత్రీ! మొదలంట కాల్పఁబడెనా! ఆహా!
నావంటి మూఢుఁడులేడు. నీయభీష్టముఁ దెలిసికొనలేక పోతినికదా!
(పోలీసు బంట్రోతు ప్రవేశించి)

బం—అయ్యో! సుందర శివరావుగారూ! మీయింట నిన్నను
కూనీ జరిగినదంట నిజమేనా?

సుందర—సిజమీ! అదిగో శవము (శవముఁజూపించును)
పంచాయితీ చేయవలయునా. అకటా! ఇదియొక దురవస్థ తటస్థించెను
కదా!

బం—శవాన్ని చూచి రిపోర్టు చేసి. తరువాత వంచాయితీ చేస్తాం.

సుందర—మీయాజ్ఞానుసారంబుచేయుడు.

బం—బోలీను స్టేషనుకు రండి. యావత్తునంగతి విచారించి పిమ్మట వంచాయితీ చేస్తాము. మీరు రిపోర్టు యావత్తు చేయవలెను.

(అని నిష్క్రమించును)

(తెరవాల్చును)

షష్ఠాంకము:— 2 వ రంగము.

(ప్రదేశము:—లింగయ్యగారి వ్యవహారపుగది.)

లింగ—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఎంత ఘోరము. ఎంతదుర్మార్గము. ఆపిల్లచనిపోయినందుకు నా కేమియు విచారములేదు. కాని తిరిగి మా కుర్రవానికి కట్న మొసగినపది వేలరూపాయలు వారికి ముట్టచెప్పటకు దుఃఖమువచ్చుచున్నది. ఆహా! నావిచార మెవరావగలరు. పదులు వందలు కావుగదా! వేలకు వేలు సమర్పించవలయును.

మ॥ అకటా! ఒక్కటిగాదు నేవిడువ సా శ ధ్యంబే మహింజాడగా
సకలద్రవ్యముఁ బాయఁగావలయునీ శ సంసారమున్ వీడి నే
నిక నెందైన వశింప నొప్పుకొనెదన్ శ యీవిత్తమున్ బాయ న
య్య కలంకాత్ముని సాక్షిగాఁబలికెదన్ శ ఆర్వేలనియ్యోగినిన్.

మఱియు—

తీ॥ గీ॥ ప్రాణమైనను బాయఁగా శ భావ్యమాను
సుతులభార్యను వీడఁగా శ సొంపుగలుగు
ద్రవ్యమును మూలమింతేని శ ధాత్రీయందు
పాయనంచిన సాఖ్యంబు శ కట్టచెప్పుడు.

ను! అదియే నేనాము నేనామున్ బెనిచె, భా ౩ ర్యంబిడ్డలన్ దెచ్చి, న
య్యదియేస్వర్గము ప్రాణమున్ నుఖము భా ౩ మ్యాకాశముల్
చంద్రుడున్

అదియే భాస్కరుడున్ మహామహుడు నా ౩ యంభోనిధుల్
దేవుడున్

అదియేచూడఁగ నీతిలోకముల భా ౩ గ్యాదేవతా శక్తియున్
ఛీ!ఛీ! ఆపిల్ల నన్నంతవనిచేసినది. కాని కాస్తసమయముకనిపెట్టి చస్తీ
చాలా బాగుండును. మూసముల్లు పడ్డాక చచ్చినాతీరిపోను, ఎట్టిధన
ము వారికివ్వగూడదో ప్లీడరుతో నాగోచించవలయును. రవంతసమ
యము జూడలేకపోయినదికదా! ఈగోలంతయు నెవరు పడతారు,
చాలు చాలు సరికటం బాగాగుదిర్చినది. సాధనలక్ష్మీ! నీవభివృద్ధి నొంద
వలసినదే. కాని నిన్నుమాత్రము నాజీవనమున్నంతవఱకు పోనియును.

బసవయ్య శాస్త్రి ప్రివేశించును.

బస—నాయనా! యేమాలోచించుచున్నావు. నిన్ను గుఱించి
పత్రికలలో నెంత రమ్యముగా బ్రకటించినారో చూచితివా?

లింగ—నేనొకరిని తిట్టితివా! కొట్టితివా! నావిషయములు పత్రి
కలో బ్రకటించుటెందుకు. అనిర్భాగ్యుడెవఁడు.

బస—సిన్నెక్కనిగురించియే కాదు. ఆపిల్ల బలవన్మరణమునకు
సీవే కారణభూతుడవటం. ఆపిల్ల వ్రాసినయుత్తరము నిందులోఁ బ్రకటిం
చినారు చూడుము. (అని పత్రికను చూపును.)

లింగ—ప్రకటించి నన్నేమిచేయఁగలరు. పాకిముండాకొడుకులు.
నాకేమిభయం యీధాంధూములు నావద్దపనికిరావు. నేనెవరినో
తెలియునా!

బస—“మొడికెత్తినబండ వానిని రాజయినను చేయలేదు”

అలాగున అన్నింటికని తెగించిన నిన్నేమిచేయఁగలరు: చాలు చాలు
నీమర్యాద.

శా॥ పున్నెంబా ! యొకయింతలేదు ధనమా శ పూర్వంబులేదింతనీ
వెన్నండైనను హాయిగాదినుటయున్ శ యిష్టానుసారంబుగా
నున్నావంచు నెఱింగియుండజనులీ శ యుర్వీతలంబందునన్
మన్నింకంగఁదలంతురే వినుమ నీ శ మర్యాద గాపాడుమా !

లింగ—ఓరీ ! గాడిదా! నీవు నాకు జెప్పుట; నీవినుటయునా;
చాలు చాలు సంతసించితిని. నోరుమూయుము, ఆపిల్లపయిని నీకింత
యభిమానముగలిగినది ! ఇంకా పెండ్లిలేదు పెటాకులు లేదు. ఇవియా
నీశ్రీరంగనీతులు.

బస—వాశ్రీరంగనీతులకేమికాని, నీనీతులకు లోకమంతయు
దూషించుచున్నారే—నీలోభత్వము మాని హాయిగానుండుము.

తే॥ తనువుకాల్చిన వెంటనే శ ధనమురాదు
కూడఁబెట్టి తుదకు దొంగ శ కొడుకుబాలు
జేసుఁబోకుమా మానుమా శ చేష్టలిపుడు
యశముఁగాంచుము బోకంబు శ నందునీవు.

లింగ—చాలింకనోరు మూయుము.

బస—నీవింకేమి యనుకున్నను సరే కట్నముమాత్రము నా
కక్కఱలేదు.

లింగ—ఓరీ, నాకొంపముంచకురా ! ఆమాటలనకురా ! నా
వరువునిల్పరా !

బస—నాయభీష్టప్రకారము నడుపుము.

లింగ—నీవులోనికిఁ బొమ్ము. ఇంకనోరెత్తకు. ఎన్ని వర్యాయము
లు జెప్పినా బుద్ధిలేదు.

అంకయ్య పరీక్షించుచు.

అంక — శాస్త్రిగారూ ! అబ్బాయిని కోశకడుచున్నా రేమిటి?

లింగ — ఏమి చెప్పను. నాబ్రతుకంతా యిలాగున్నది. అంతా వ్యయమేకదా ! (కొడుకుతో) అబ్బాయి ! లోపలకుఁబోమ్ము.

బస — నిష్క్రమించును.)

లింగ — యీరోజులలో కుత్తవాళ్లు కారండి, అల్లరిమూండాకొడుకులుకదా ! చెప్పినమాట విచరుకదా !

అంక — లింగయ్యగారూ ! మందరశివరావుగారిచ్చిన సొమ్ము వారికి తిరిగి వచ్చగించవలెనుగదా ! ఆమాటనా కేమి చెప్పినారు.

లింగ — అయ్యో ! అయ్యో ! నాకొంఠముంచావే యీమాట నీవద్దవారన్నారాయేమిటి ?

అంక — (తనలో) ఆహా ! మంచి సమయందొరికినది. ఇప్పుడు జెదిరించి యేమయినాలాగవలయును. లేదా నాకొంఠగూడా నదిలోఁ బెట్టాలి. (ప్రకాశముగా) బాబూ ! నిన్న నే నాతోఁ జెప్పినారు. కొన్ని కారణాంతరములచే మీదర్శనముచేయలేదు.

లింగ — అయ్యో ! శాస్త్రిగారూ ! మనది పూర్వస్నేహముగదా ! మీరేదో సర్ది చెప్పవలయును. ఈవ్యవహారములో వనిచేసిపెట్టితే నీమేలుమఱువను. నీయిష్టానుసారము సొమ్ము సప్లయచేస్తాను. శాస్త్రిగారూ ! నాబ్రదుకు చూస్తూయున్నారకదా !

మ॥ పెనుకన్ గోయియుముందు బావియును పోరప్తిం చ్చ గదాకష్టముల్
తనయుండా వినడయ్యె మాటలు దరి త ద్రాచేవతశాంతమున్
దనువున్ జేరుచు బాధపెట్టెపుడున్ ధాతీతలంబందున్
ధనమాపోవుచునుండఁ దోచడిక ని త ద్రాహారముల్ తేవుగా!

అంక — లింగయ్యగారూ ! బాధచేత మగణించకండి!
మీకంతయునుపకారము చేస్తాను.

లింగ—అయ్యా ! వాకదియే కావలయును.

అంక—మీయిష్టానుసారము చేస్తాను. వారికొకదమ్మిడికూడా మీరీయకుండఁ జేస్తాను. నా కేమిదయచేస్తారు.

లింగ—మామూలుప్రకారం

అంక—అట్లాగ తే ! నాయాలోచనవినండి.

లింగ—నెలవియ్యండి.

అంక—నుందరశివరావుగారి రెండవకుమార్తెకు పదివత్సరములున్నవి. ఆపిల్లను అబ్బాయికి వివాహముచేసికొనండి. మీరు తిరిగి ధనము దమ్మిడినీయనక్కఱలేదు. ఆవ్యాపారమంతా నేను రైటు చేస్తాను.

లింగ—(నంతోషముతో) ఆహా ! శాస్త్రిగారూ ! మీక నేక వందనములు. మంచివాడవునాయనా! నీ పేరు చెప్పుకొని బ్రతుకుతాను.

అంక—లింగయ్యగారూ ! నేను వెళ్లి అన్నీ నూటాదుకొని వస్తాను. వ్యాపారం అంతా రైటు చేస్తాను.

లింగ—బాబూ ! నీయిష్టం. నీయూజ్ఞానుసారముగా వస్తున్నాను. పాలనుముంచినా నీరమునముంచినా నీదేభారము.

అంక—పరవాలేదు. నేను వెళ్లి వస్తాను.

(అని ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

మూడవరంగము.

నుందరశివరావుగారి యిల్లు.

(కనకాంబ, నుందరశివరావు, గుణవతి, అంకయ్య వ్రవేళింతురు.)

గుణ—అంకయ్యగారూ ! ఎన్నివిధముల మఱచిపోదుమన్న ను మరపురాకున్నదే. ఆహా ! పిల్లా! నీయందమేమనిచెప్పును.

చ॥ కనుబొమలున్ గనుంగవలు ॥ కంజకుదంబులు మోవిరీవియున్
దనువులతల్ గరంబులును ॥ దంతములందము మోముచందమున్
వినయవిధేయతల్ మహిని ॥ విపుల సేవలుజూచి మేముధా
త్రివిముఱువంగ శక్యమే? సు ॥ ధీమణి! చెప్పుమ! మాకుమారికన్.

సుందర—అయ్యయ్యా! మాపుత్రికను మేమెట్లుబాధగలము.
అహ! నామాటకెదురాడలేదుదా! అహ! ఆమాటలయం
దెంతమృదుత్వము కలదో! యాహలయందంతజ్ఞానముకలదు ఏమని
విచారించము. ఎంతవిచారించిన లాభమున్నదా! అహ! అడవిలో
దేవాలయము క్రిందనయిపోయిన్నది.

అంక—అయ్యా! సుందరశివరావుగారూ! మీరెంతవిచారించి
నను సుంతయు లాభములేదు. ఊరక బెంగటిల్లుటయే కాని కలసి వచ్చి
నది లేదు.

సుందర—అయ్యా శాస్త్రిగారూ! ధనమాగోయెను. మాన్య
మా! విక్రియించితిని. అన్ని విధాలచెడిపోతిమిగదా!

అంక—మీరు విచారించకండి. పోయినపిల్లరాదు. ఉబ్బువచ్చు
యోచన చెప్పెదనులెండి. గతించినవాటికి కంఠారేల?

సుందర—బాబూ! ఏమియూలోచన చెప్పెదరో నానవ్వుము
తీర్చుదురా!

అంక—కుంతులుగారూ! చిన్నమ్మాయికి వివాహముచేయవ
లయునుగదా! యీపిల్లనవగ్నికైన నిచ్చునపుడు కట్నమియవలయును
కదా! యీఅమ్మాయిని వారికియిచ్చివేస్తేరా తిరిగికట్నమియ నక్క
టలేదు. అదేనునకు చాలా లాభము.

సుందర—అయ్యా! నేనందులకొప్పుకొన్నను అమ్మాయి
యివ్వముగాని నాయివ్వముగాదు.

అంక—అమ్మాయి! నీయివ్వమేమి?

కనకాం—మాతల్లిదండ్రుల యభిప్రాయమేదియో నాదికూడ నదియే.

సుందర—అంకయ్యా ! మా అమ్మాయి మాటకు జవదాటను.

కనకాం—అయ్యా : శాస్త్రిగారూ ! పెద్దలయిష్టానుసారం బునకు వ్యతిరేకింపజాలను.

అంక—బాగుగా నాలోచించితివా ?

కనకాం—తప్పక పెండ్లి యాడెదను.

సుందర—అంకయ్యగారూ ! మా అమ్మాయి అంగీకరించినది. కావున సంబంధము చక్కజేయుడు.

అంక—నరే ! నేను పోయి యావత్తు సిద్ధపరిచెదను. మీరంతయు బాగుగాచేయుడు.

(కనకాంబ తప్ప అందఱు నిష్క్రమింతురు)

కనకాం—అక్కా ! నీమతమునకు నడ్డగాజనుచున్నాను. బట్టి నాయందనుగ్రహింపుము. ఎందుకంటివా? ఈ సంఘమురాచారవిషయమయి లోకమునకుబుద్ధిగలుగ జేసెదను. కానినీయందెంత మాత్రము నాకల వ్యతలేదు. అంతయు నీకసిదీర్చుకొనుటకే యిట్లుచేయుచున్నాను. అంతయు నీకిష్టానుసారంబుగా జేసెదను. నాయొక్క యంతరంగమే నీయంతరంగము. కావున సంఘమురాచారమును చక్కగా చంపెదను.

(తెరవాలును.)

వ ర వి క య ము

సప్తమాంకము

మొదటిరంగము

(కృదేశము లింగరాజుగారి సాధము)

(ప్రవేశము:—లింగరాజు భద్రావతి)

లింగ—ఏమే! నిన్నను పెండ్లివారింటికి వెళ్లి నావు కావట.

భద్రా—నగలులేకుండా విధవముండలాగున పెండ్లివారింటికి వెళ్లిన నవ్వరా? ఇంటిలో శుభ కార్యమగునప్పుడుకూడా నగలు పెట్టె లోనే పెట్టుకోవలయునా? నానగలు నాకిచ్చిన నెంతందముగా నుండును.

లింగ—బాగానేయున్నది, ఏదో తొందరపనులమీద అడావి డిగ తిరుగుచున్నాను కదా! ఆనందట్లో నీనగలు గొడవ నాకు జ్ఞాపకమా!

భద్రా—అహ! ఏమిచమత్కృతిగా మాటాడుతారు. నగలు చివరికుండునప్పుడు తప్పుకొనుటకా! యీసాధనములు. ఎప్పుడు

చూచినపిసిగొట్టాతనమేకదా ! ఎందుకు మీభాగ్యము. నగుల బెట్టనా ?

చ॥ ధనమును కూడబెట్టి నిజ ర దారనుగోదర పోవణార్థమే
వనములకేగుచుంటి పటు ర వ్యర్థము కాదె, సుఖంబులేదు, నీ
వలితను గాధలన్ గుడిపి ర వచన జేయుచునుంటివీవు నీ
ధనమును గాల్పవా తుదకు ర చానుడనైతివి సర్వభంగులన్.

లింగ — వెట్టిదాచా! ఎంతమాటాడితివి, ఈరోజులలో సుఖముగా
కావలసిక వస్తువేదయో నీ వెఱుగుగువా !

భద్రా—ఆ ఎఱుగకేమి—

లింగ—ఎఱిగుడియే యీలాగున మాటాడితివా ?

శా॥ తల్లిందండిని గేహమున్ సుఖములక ర ధైర్యంబులన్ ప్రాణముక
ఇల్లాలన్ సుతులక విసర్జనము తా ర నంతేసియుక జేయగా
జెల్లుంగాని ధనంబుమాత్రమును హే ర చ్ఛింపక మనంబుదు శో
భిల్లంజేయదు వాదుమాట వినవే ర బింబాధరి ముక్కిక్కదక

భద్రా—అహ! మీవంటి కఠినమనస్కులను విధాత నృజించి
నందుకు నాకెంతయు శోచనీయముగానున్నది. ఓయీ బ్రహ్మ! నీసృ
ష్టియంతయు తప్పులకుప్పకదా! సృష్టికర్తవల యేలవిట్టవీగెదవు!

తే॥ १॥ త్యాగికిం ద్రవ్యమునుగూర్ప ర దలపవీవు
లోభికెప్పుడు ద్రవ్యంబు ర లోటులేక
చూచుచుందువు జోగికి ర సుతులనిచ్చి.
భోగికెప్పు డజీర్ణపు ర రోగమిచ్చి
కాల్గుచున్నావు నీసృష్టి ర కాలిపోను.

అదియునుగాక భూపాలుర కపుత్రసంతానము చేయుదువు.

లింగ—ఓసీముందా ! నీ కాలోకాభిరామాయణమెందుకె!

గృహకృత్యములఁ జూడవుకదా! నీవా! సృష్టికర్తను దూషించుట !

తే॥ గీ॥ ఎంతచెప్పిన నీవు యీ సంతయైన

వాదుపల్కులు వినకుండ స వాదములను

వెట్టుచున్నావు భర్తనొ స ప్పించమనుచు

బ్రహ్మనీకు బోధించినే స పడఁతిచెపుము.

వతియేదైవమని బ్రహ్మసృష్టికదా తెల్పుచున్నది. అట్టినన్నదూషించు
దగునా! నీవంటివారికే గర్వమధికమయి ప్రాణసమాసమైన వతులను
నిందించుచు బరగుచున్నప్పుడు. సృష్టికర్త విష్ణువీగుట కాశ్చర్యమే
మున్నది.

భద్రా—నన్ను మాటిమాటికి సాధించక నానగలేవో నా
కివ్వండి.

లింగ—ఆమాటే ఇప్పుడన వద్దనిచెప్పినాను.

భద్రా—అన్నట్లు కోడలి కేమి నగలుచేయించినారు?

లింగ—అబ్బా! యీ ఆకువాండ్రీ కీనగలు వృథాకదా! వని
లేదు, పాటలేదు, క్రిందమీద యాభరణములు తగిలించుకొని పూరికే
తిప్పుకుంటారుగదా! యీరుచి యెవఁడుమప్పినాడోకదా! ఎక్కడ
చూచిన నిదేగోల.

భద్రా—అయ్యో! మీరు వడేగోలింతాయంతనా! కావలశి.
సంతయున్నది పాపము.

లింగ—దానికేమిగాని. చెప్పవచ్చిన మాటలుపూర్తిగా మఱ
చినాను. మనకు రావలసిన అయిదురోజులసామగ్రి జాగ్రత్తవరచి
యుంచవలెను.

భద్రా—ఏమిసామగ్రి ?

లింగ—వెట్టి మొగమా! నేను చెప్పవలయునా, అప్పుడములు, వడియములు, పోపుసామానాలు, బియ్యము, నేయి, నూనె, అరిసెలు, మినుకనున్ని మొదలయినవి.

భద్రా—జాగ్రత్తగా నుంచుటెందుకు?

లింగ—మనబజారులో వేలం వేయించుటకు.

భద్రా—అహా! ఎంతపనిచేయుచున్నారు. పదిరుందివిన్న చీ, చీ, యని మనమీదవూస్తారు.

లింగ—అలాచేస్తే డొక్కచీల్పించి డోలుకట్టిస్తాను. ఎవరు సొమ్ము అమ్మినానని అల్లాగంటారు. మొన్నసోమయాజుల నూరయ్య గారు అమ్మించలేదూ! సరే! నామాటలన్నీ విన్నావుకదా! అలాగున చేయును, నగలు నీకానకిస్తాను. (అని ఇద్దఱు నిష్క్రమించును)

(2 వ రంగము. సుందరశివరావుగారు ప్రవేశించును)

(స్థలంపెండ్లి పందిరి)

సుంద—ఈరోజులలో నయిదురోజుల పెండ్లిచేయుటకంటె రాజసూయయాగము చేయుట రవంతనులభము. రామ.రామ. పెండల కడ భోజనమునకురమ్మన్న యిప్పుడాకలిలేదనియు నాలస్యముగా పిలిచారనియు, కాఫీత్రాగినామనియు, కడుపునొప్పిగా నున్నదనియు, జెప్పువారేకాని త్వరగా భోజనమునకు వచ్చువాడో కడు లేడు. ఈరోజులలో దురలవాటు ప్రారంభమయినది. కాఫీలు, ఉపమాలు, యిడ్డెనలు, పెసరట్లు, దోసెలు, ఇవన్నియు నుదయముకాగానే పెండ్లివారికి పంపవలయునట.

(అంకయ్య ప్రవేశించును)

అంక—సుందరశివరావుగారూ! నమస్కారములు. అంతా బాగానే జరిగింది. కాని, లింగయ్యగారు సదస్యము బాగాచేయలేదు.

అందఱు అలోమని యేడ్చినారు. అర్థశాకంఠ నెక్కువసంభావనమువ్వ
లేదు. పోలీసువారిని వందిరిచుట్టూ పెట్టించివారుకదా!

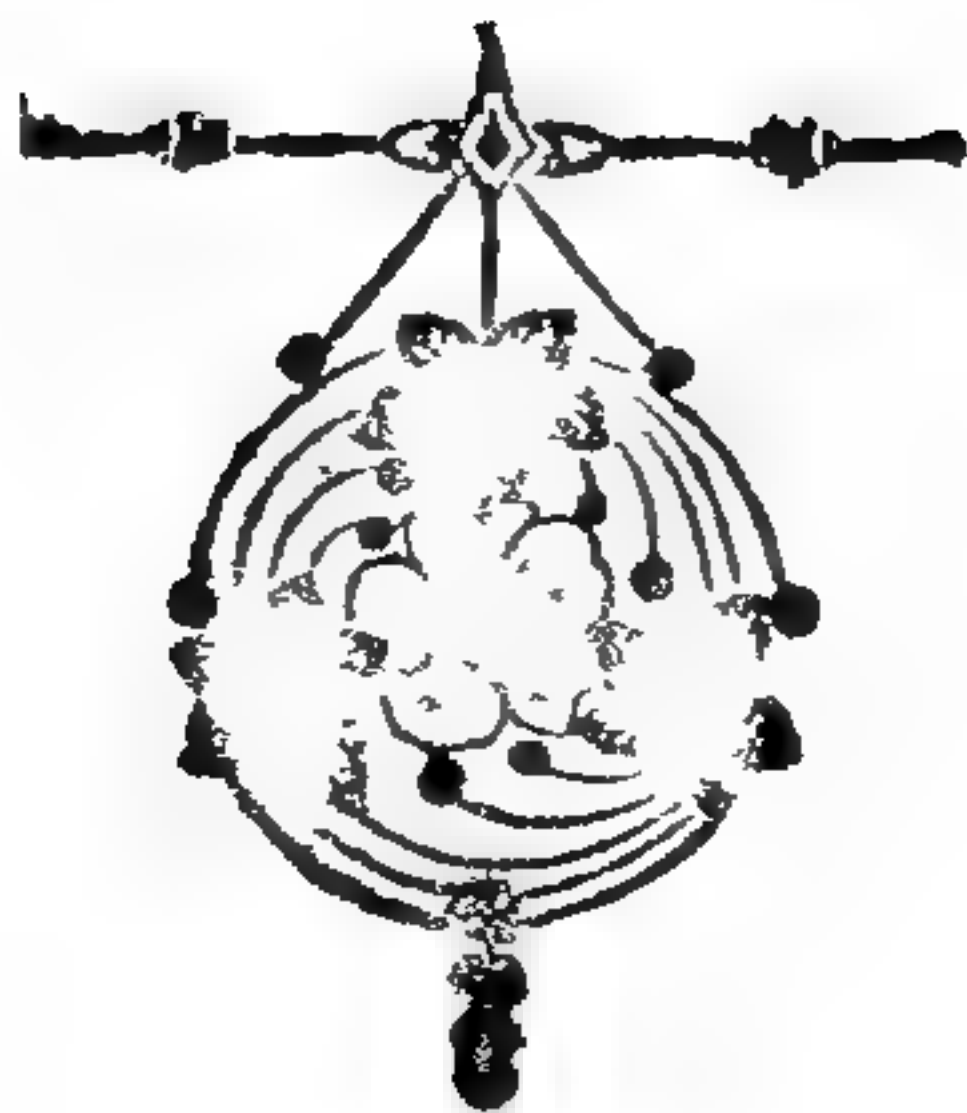
నుందర—శాస్త్రీ! వివాహము సలక్షణముగ జేయుట యీరో
జలలో మహాకష్టము.

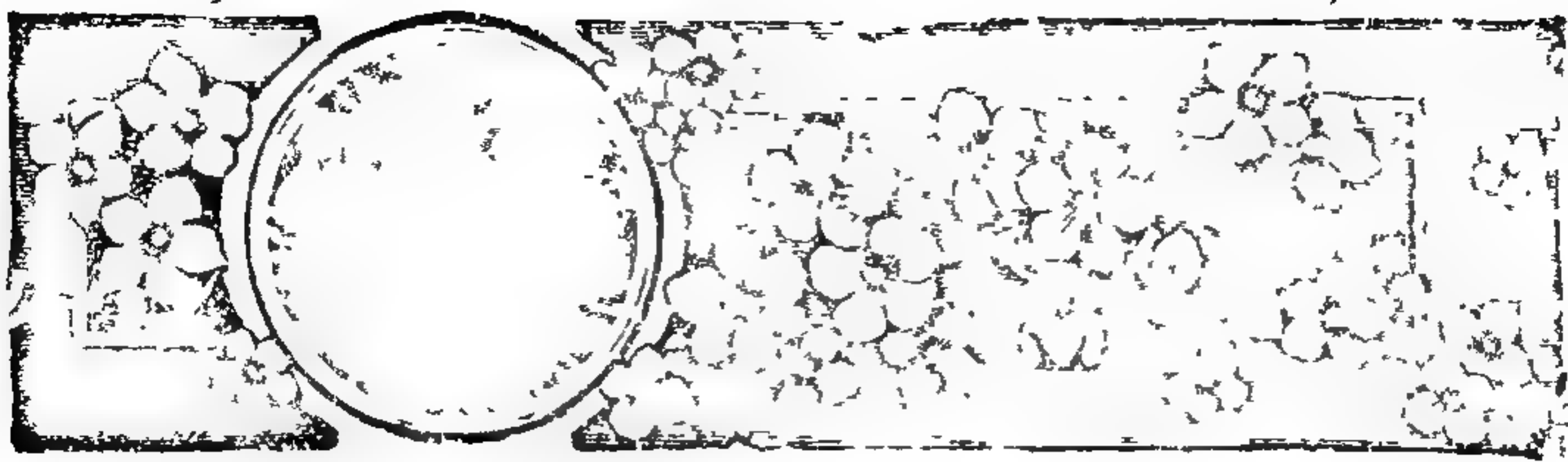
అంక—అవునండి! బహుకష్టం. నిన్న వియ్యపురాలికిచ్చు
లాంఛనములలోఁగొంత తగ్గినదట. అందువిషయమయిపేచీపెట్టారు.
నిన్నరాత్రి పెండ్లివారి నాక్షేపించినారట. అదొకతగవు. వంటలు
బాగావండలేదట. ఈసంగతి పెండ్లికొడుకు సవతిమేనమామ భార్య
జెల్లెలు అన్నదంట. వియ్యపురాలు లాంఛనములకింద సొమ్ము కొంత
యిస్తానన్నారట. అదియివేళ యిప్పించండి. పెండ్లివారు వెళ్లిపోతు
న్నారు.

నుందర—సరే! ఆధనమిస్తాను. లోపలకురమ్ము (తనలో)
ఆహా! వివాహముచేసి చూడు, యిల్లుకట్టిచూడు అన్నమాట వ్యర్థము
కాదు.

అంక—వంతులుగాదూ! ఆలస్యంచేయకండి. త్వరగారండి.

(అని ఇద్దఱు నిష్క్రమించును.)

వ ర వి క య ము .

అ ష్ట మాం క ము.

మొదటి రంగము,

(ప్రదేశము—వెంగళి శాస్త్రిగాని సాధము.)

వెంగ—(కుర్చీలోఁ గూర్చుండి) దిక్కు మాలిన ప్లీడరు వృత్తి.
 దీనిని తగలఁబెట్టా! అయిదు సంవత్సరాలఁబట్టి చేస్తూవున్నాను. చిల్లి
 గవ్వ చేరఁదీసి యుండలేదుకదా! మాపెద్దలు గడించిన భూములు
 బుట్టలు నమ్మి చదువు మాత్రం చచ్చిచెడి కొంతకొంత తగలఁబెట్టి
 చిట్టచివఱకుఁ బ్లీడరీ పరిక్ష ప్యాసు చేయినాను. అందుకుమాత్రం మా
 తండ్రిగారు పట్టరాని సంతోషముతో నున్నారు. ఈవిధముగావ్యాపా
 రం వున్నది. పయికి బటారము లోపల లొటార మన్నట్లు ప్లీడరీ
 కంతా డాబు సరియేకదా! అయినను యారోజులలో డాబు సరి
 లేకుండా ప్లీడరీ వ్యాపారం సాగడంకదా. కేసులున్నను లేక పోయినను
 వేషం తప్పదు. పదిగంట లయేసరికి నెత్తికి పాగా తగిలించి కోటు
 నెట్టాయి వగయిరా సామానులతో ముస్తాబులు కోర్టుకు కుక్కలాగున
 లోపలయును కదా! కచేరీ సావిడి డాబుసరిగా లేకపోతే పార్టీ
 గుమ్మం పయికి రాదు కదా. ఈరోజులలో ముఖ్యమయిన పాయింట్లు

మూఁడు. కనబడిన పార్వతీతో ముచ్చటించవలయును. దర్జాగా తనూ
 మాగా మాటలు బారులో వాగవలయును. కాఫీ హొబలకు జోరుగా
 బోయి ఫలహారము చేయక తప్పుదు కదా ! లాబుక్కులు బీరువాల
 నిండా పడియుండవలయును. ఎక్కడ చూచినా స్త్రీడరీ బోర్డులేకవా !
 బజారులో చిల్లర మకాణములెన్ని యున్నవో అంతకు రెండురెట్లుగా
 స్త్రీడరీ కొండలన్నవి. నాకీ మ్యూనిసిపల్ చెరుమకా వదవే లేకపో
 తే యీపాటికి బీరువాలు, లాపుస్తకములు, లాంకోట్లు వగయిరా
 చిల్లర సరుకులు విక్రయించుకొని వీధుల వెంబడించ వలసిన మాట
 వాస్తవము. దీనికి వచ్చాయి అష్టకష్టాలు ! క్రి తంసవత్సరము వోట్లకో
 సెం మహాతంతాలు పడ్డాను. ప్రజలను క్రిందమీఁదా పెట్టి పదివేలు
 రూపాయలను సంపాదించాను. ఓట్లకై పాల్గు సంచులు ఖర్చుపడ్డా
 యి కదా ! లేకపోతే నామొగమునకా యీచైర్మన్ వదవి.
 కంట్రాక్టులో కా జేయడం నులుపు. ఈసంవత్సరము ప్రజలు యిసుక
 తిప్పలమీఁదకు నన్ను యాడిపించినంత పనిచేసినారు. అప్పుడేటరం
 ఆఖరు అవుచున్నది కదా ! ప్రజలకు నానావిధమాయిన వస్తులను
 విధించి అనవసరముగా జరిమానాలు వేసి యేడ్పించి వీధిలో బెట్టే
 సరికి వేలకొలది వచ్చిందికదా ! ఉన్నవాండ్రు కుద్యోగాలూడపీకి
 వయినారికిచ్చి వారివల్ల వీరివల్ల లంచాలు తింటూ తిండితిప్పలు లేక
 తిరిగితిరిగి కొంత సంపాదించానుకదా ! ఎల్లవను రోజులు దగ్గట వసు
 తున్నాయి. పదివేలు చేతిలో, బట్టుకుంటేగాని యిప్పటి స్థితి నడచే
 టట్లులేదు. వెనుకటి లాగేవోట్లు కొందా మంట వీలులేదుకదా ! పెట్టి
 పెట్టి ననులు చేస్తూయున్నానని మా ముసలాయ నూరికే సణుగుకుం
 టాడు. యీ యేడు యెల్లవనులో వోట్లు రాకబోతేనోట్లొప్పుకదా !
 ఇంటిలో యీపోరు. వీధిలో ఆపోరు. (పరికించి) కాలుచప్పుడగు
 చున్నది. ఎవరో వస్తూయున్నట్లున్నది. (అనిలేచును.)

ఒక పోరుడు— (నమస్కారముతో వ్రేవేళించి) అయ్యా! శాస్త్రిగారూ! ఆరువేల వందనాలు. అందులో అన్నీ మీకే నమండి!

వెంక—ఓయీ! వెంకన్నా! నీవటోయీ. పరాకుగానున్నాను. ఎవరో అనుకున్నాను. ఏమిట సంగతి యీలాగున వచ్చావు.

వెంక—మొన్న మీతో మనవి చేసాను. ఆసంగతి కోసం యీలా పడ్డాను. అందు విషయమయి మీరేమి చేస్తారో యిది భయపడి పరుగులిడుతూ వచ్చినాను.

వెంక—దానికే ముందోయీ! ధనం దారి చూపించ కేమి చేస్తుంది. అది ముందు. యిదివెనుక. కాబట్టి కార్యం కావలయునంటే కాను వ్రేధానముగదా! కాను లేదే కాలు నడువదు.

వెంక—అందు విషయమయి మీరేమి ఆలోచించ వద్దు. అన్నీ నేను అనుకూలముగా జేసినాను.

వెంక—బాగానే యున్నది. చెప్పినా కాని వివకున్నావు. వై సా'లేనిదే పీనుగయినా బయటకు పోదన్న సంగతి యిటుగుదవా!

వెంక—అయ్యా! పెద్దలు రక్షించాలి.

వెంక—వెట్టిమొగమా! రెండు దినాలనుంచి నీయింటి చుట్టూ తిరిగి సంగతంతయు జెప్పి సంచులు తీసికొని వస్తే కాని వ్యాపారం నాగదని చచ్చిచెడి చెప్పినందుకయి నానూట లక్ష్యపెట్ట కున్నావు. కాబట్టి నీయింటిలోనుంచి నీరు వీధిలోనికి వస్తాయున్నది. దానికయి మూడు రూపాయలు పైను.

వెంక—అధికారులు మీరే ఆగ్రహిస్తే మేమాగ గలము! రక్షించండి.

వెంక—చాకిలివాసచేత సావిడిలో నుంచి వీధిలోకి వెళ్ళ గొట్టిస్తాను. కదలమంటే కదలవేం!

వెంక — పెద్దలు, ధర్మస్వరూపులు, అధికారులు అని అతి
 వినయముతో బ్రతిమాలుచుంటే మాటికి మాటికి గోటుగా తిడుతు
 న్నావు. నీకు గర్వ మధికమయినది. వ్రతివాని గార్లు చేతులు వట్టుకొ
 ని రాత్రిం బవళ్లు నిద్రాహారములు లేకుండా యీచచ్చుపదవి సంపా
 దించినావు. ఇంతకుముందు నావోటుకోసం గోలయెత్తి నాయంటి
 చుట్టూ తిరిగి తగులడ్డావు కాదు. అప్పటి నాసహాయం యిప్పుడు
 మఱచితివా ! పైసా లేకుండా పాపము వని జరగదంట. ఇవియా నీ
 శ్రీరంగనీతులు. ఈముష్టిపదవి యన్నమూడురోజులు మాతమీద
 మీసం కూడా వుంచవు కదా! అప్పుడు వోట్ల కోసం పడ్డపాట్లన్ని
 వరాకుపడ్డావు. ఓరిచండాలుడా! ఎంతపనిచేశావురా! అదృష్టవశాత్తూ
 నీకీ పదవి వచ్చిందికాని లేకజోతే ముష్టించెంబు ముఖ్యంగా వచ్చును.
 ఇంతకంటే నన్నేమి చేస్తావు. నీవోటు నాకు ముఖ్యముగా యివ్వవల
 యును నుమండీ! అన్న అభాగ్యుడవు. యిప్పుడునామాటంటేతలవవు.
 ఈమాట నీపని పడతావుండు. కుక్కలపాలు నక్కలుపాలు చేస్తా.
 వుండు. ముఖ్య బాధువుకదా యని మూడురోజులు నిద్రాహారములు
 లేకుండా నీకోసం నిప్పులు కక్కుకుంటూ కాళ్ళెరుగ దిరిగినను దయా
 దాక్షిణ్యం లేకుండా! యెంతమాటన్నావు ! ఓట్లకోసం వూరంతా
 త్రిప్పినావు కాదు. ఇంత పొంగి బోర్లపడకూడదునుమీ! నాయునురు
 నీకు, దగులు తుందినుమీ ! ఇంక నాకు సెలవు. నేను నీదగ్గట నుండ
 కూడదు. (అని నిష్క్రమించును.)

వెంగ — ఓరీ! ఎంతంతమాటలన్నావురా! నామాటంటే గ్రామ
 మంతకుపాడలు. ఆలాటి మనిషికి యాలాటి తిప్ప లుప్పతిల్లాయి.
 ఈవిధవ కలబడి కొట్టినా కాని యాలాగు మొద్దులాగుండవలసిందే !
 నా అధికారము అల్పునిమీదే కాని వీనిమీద చెలాయించినదికాదు.

ఇంతకూ నాకర్థం. అందఱివఱు నా అధికారం చేస్తే సాగుతుంది ?
చద్దమ్మమీద మాంధాములు నిర్వహిస్తాయి. కాని గట్టివానిదగ్గఱకర్త
పెత్తనం సాగుతుందీ ! వట్టిమాట—(వదికించి) ఎవరో వస్తున్నారు.

లింగయ్య—(ప్రవేశము) పంతులుగారూ! నమస్కారములు.
తీరు బడిగా కూర్చున్నారేమి ?

వెంగ—అయ్యా! కూర్చోండి. తీరుబడిలేదు. దిబ్బలేదు.
పార్టీలపాదలు పడలేకుండా యున్నామండీ. పదిగంటలయిందా కా
యింటిలో గోల. శరువాత కోర్టులో గోల. సాయంత్రము సావిడిలో
గోల. ఏమి చెప్పను. ఏమి పనిమీద వచ్చారు?

లింగ—(కూర్చుండి) ఏమి చెప్పను. మాలబ్బాయిని నుందర
శివరావుగారి అమ్మాయికిచ్చిన మాట మీకు తెలుసునుకదా! పెండ్లికి
నాలుగువేల రూపాయల నగలుంచినాను. వివాహమై నాలు సంవత్స
రములు కావచ్చినది. పిల్లను గాపురమునకు బంపరు.

వెంగ—ఇంతవెట్టి పని చేశారేమిటండి ?

లింగ—ఏమిచేయనండీ. బ్రతు కీలాగయినది. వెంటనే నగలు
లాగుదామని చూశాను. కాని వీలులేక బోయినది. ఇప్పుడు ఆనగలు
మనకు వచ్చే విధం చూడాలి.

వెంగ—దాని తస్సాజండా ! అదెంత సేపండీ. అరనిమిషం
లో చేయవచ్చును.

లింగ—దానికోసం నోటీసు ముందువ్రాయించండి. నే సెలవు
పుచ్చుకుంటాను.

వెంగ—సరే. మీరు ముందు వెళ్ళండి. నేసాయంత్రం కోర్టు
నుందిరాగానే వ్రాస్తాను. ఖర్చులు క్రింద కొంతసామ్మ జమకట్టిం

చండి. ఫీజు పీకులాట లేకుండా చూచుకుందాము, మొత్తం నూరు రూపాయలు పంపించండి, తరువాతి చూచుకుందాము.

లింగయ్య—అన్నన్న. ఎంతమాట, మీరు సెలవియ్యాలా ! నాకు దెలియదు? (తనలో) వీడి తస్సాగొయ్యా. డబ్బు మాటే కాని వ్రాతమాట చెప్పడు కదా ! (అని నిష్క్రమించును.)
(తెరవ్రాల్చును.)

వ ర వి క్ర య ము .

న వ మాంక ము

I వ రంగము.

(ప్రదేశం—సుందర శివరావుగారి యిల్లు)

(కనకాంబ—సుందర శివరావు ప్రవేశించును.)

సుందర—అమ్మాయీ! నామాట వినవుకదా! పేచీలు వద్దని అనేక పర్యాయములు చెప్పినాను.

కనకా—నాయనా! మీరిందు విషయమయి యడలకుండు. అన్నియు నాచేతిలో నున్నవి. అన్నియు నేను చక్క చేసెదను. నోటీసు యిటు తెండు.

సుందర—ఇదిగో (అని యిచ్చును)

కనకాంబ—(పుచ్చుకొని చదువుచుండును.)

(గిజస్తరీ నోటీసు)

మహారాజశ్రీ యం. వెంగళిశాస్త్రి

(B. A. B. L.) బి. యే. బి. యల్.

హైకోర్టు వకీలు

వారి ఆఫీసునుండి

మహారాజశ్రీ

శోకాల సుందర

శివరావుగారికి

యీనాందార్లు

మా క్షయింతున్నా లోభికాయ్యలొల్లయ్యగారి కుమార్తె
గయ్యగారు మాకుయిచ్చిన సంజాయిషీ ప్రకారం మీకు
జేయనదేమనగా ?

మీకుమార్తెను అత్తవారిగిరికి వంపించక వస్తువులను
రించవలెననే దారుదేశమున్నట్లున్నా మా క్షయింతుకు తెలిసింది
సదరు హీలవల్లమీరు తగ్గాయిదాను పొందుతూ యుండి
కాపురమునకు వంపిస్తామని కాలయాపన చేయడమే కాని,
కాపురమునకు బంపుటకాని, సదరు వివాహకాలమందున అత్త
పెట్టిన నగలు యిచ్చుట కాని లేదు. కాబట్టి యిందుమీ
మీకు తెలియ. చేయనదేమనగా? యీనోటీసు అందిన రెండు
లోగా మీ కుమార్తెను వస్తువులసహితం కాపురమునకు వే
వస్తువులు ముట్టినట్లు మా క్షయింతు వల్ల క్రమమయిన రశీదు పా
వలెననిన్నీ లేని యెడల మీదయినదావా క్రమ ప్రకారం కోర్టు
ఖర్చులతో సహితం కాబట్టుకోబడునని యిందుమాలముగా తెలియ
చేయడమయినది.

చిత్త గించవలెను.

యం. వెంగళిశాస్త్రి.

వకీలు. బి. యే. బి. యల్.

నాయనా! దావాచేయసియుండు. సమాధానమేమియు నీయకలదు.

సుందర—దావాచేస్తే మనమేమిచేయగలము. అది కాకుండా;
ఆడవాళ్లు కచేరీలవంట తిరగడం మంచిపనికాదు. ధనమా? వ్యయమా,
దారుధ్యమా? తప్పెను.

కనకాం—తండ్రి! ఎంతమాత్రం విచారించవద్దు. ఇదివఱకు
ధనముతో బాటు యీద్రవ్యము కూడా ఖర్చుపెట్టము. మీరుచింతిం
పకుండు. అన్నియునాకు తెలియును.

నుందర—నీయిష్టము తల్లీ! చిన్నపిల్లవు. కాబట్టి చెప్పుచుంటిని, మనవారి నలుగురినోటిలోఁ బడుట నాకిష్టములేదు.

కనకా—ఇదివఱకుకంటె నెక్కువకాదు. మనగ్రహస్థితి బాగుండలేదు. నీకీవిషయములో నెంతమాత్రము భయములేదు. సర్వభయముల భగవంతుఁడే సాయపడును. త్వరగా భోజనమునకు లెండుచూరారింపకుఁడు.

నుందర—అక్కా! ఆవిధముగా నయినందుకు దుఃఖించుచుం నీవు మమ్ములను గాపాడుదువని నమ్మియుంటిమి. యీలాగులు పాడికాదు.

కనకాం—తండ్రి! నామాట వినుము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

మునసబు కోర్టు

(న్యాయాధిపతి, స్త్రీ డరు వెంగళిశాస్త్రి, లింగయ్య, బసవయ్య శాస్త్రి-నుందరశివరావు-కనకాంబ వగయిరాలు వ్రేవేళింతురు)

వెంగ—అయ్యా! పార్టీలందఱు సిద్ధముగా నున్నారు. కోర్టు వారు పిలిపించండి.

న్యాయా—సరే; పిలిపించెదను. రిక్టార్లంతయు సిద్ధముగా నున్నదా? జవాను! పిలుపుము.

వెంగ—జవాన్, బసవయ్య శాస్త్రిని, నుందర శివరావుని పిలుపుము?

జవాన్ — బసవయ్య శాస్త్రి! నుందరశివరావు!

(అని ముమ్మారు పిలుచును)

బస—అయ్యా! నమస్కారములు.

వెంగ—కేసులో వాదిప్రతివాదులు సిద్ధముగా నున్నారు. విచారణ చేయించవచ్చును.

న్యాయా—వెంగభిశాస్త్రిగారూ! యీ కేసు కాగితములు యీ వత్తు చదివిచూచితిని. రాజనామా చేయుటమంచిపని.

వెంగ—ఇదెంతమాత్రము రాజచేయడానికి వీలులేదు. మాక్ల యింటు వచ్చుకొనడు.

న్యాయా—నాకు రాజచేయుట మంచిపనియని తోచినది.

వెంగ—అయ్యా! లింగయ్యగారూ! ఇటుదయచేయండి.

లింగ—(ముందునకు వచ్చి) అయ్యా! ఏమిసెలవు? నా

వెంగ—యీ కేసులో రాజీకడవలయునని మునసబ చెపుతున్నారు. నీకిష్టమేనా?

లింగ—నాకిష్టములేదు.

న్యాయా—నీ వెవరవు?

వెంగ—ఈయన మాక్ల యింటు తండ్రి.

న్యాయా—నీవు కట్న మెంత పుచ్చుకున్నావు?

వెంగ—కట్నములో పేచీలేదండీ. ఆవిషయమైన న్యాయము కాదండీ.

లింగ—నాకు నగలుయిప్పిస్తే చాలండీ.

న్యాయా—సుందరశివరావు! నీవేమంటావు! పిల్లను కాపుర మున కెందుకుపంపించినావు కావు?

సెందర—అయ్యా! నాకు ప్రిడగులేదు. కోర్టువారిష్టప్రకారం చేయించండి.

కనకాం—అయ్యా! మీరు అధికారులు. అంతయు మీయాధి నములో నున్నది.

వెంగ—అయ్యా! యీ కేసులో ముఖ్యురాలిమే!

న్యాయా—అమ్మాయీ! నీవేమి చెప్పడలచితివో చెప్పుము?

కనకా—అయ్యా! ఇందు నా జనకుని దోషమేమియు లేదు.

న్యాయా—నీవు అత్త వారింటికి వెళ్ళెదవా?

కనకా—అయ్యా! నేను అత్త వారింటికి వెళ్ళనవసరము లేదు

ఇందు చాలా అన్యాయము కలదు. అంతయు మీరాలోదించి న్యాయము దయచేయఁడు.

లింగ—నీవు మాయుంటికి రానవసరము లేదు. మానగలు మాకు బాటవైనది బాలు.

కనకా—నగలు మీకీయవసరము లేదు,

న్యాయా—ఎందుచేత? వారు పెట్టిననగలు వారికియ్యవలదా?

కనకా—ఇయ్యవచ్చునుగాని, పెండ్లికాలమందు నాకిచ్చుట చేత నది స్త్రీధనమయినది. అది వారుతిరిగి పుచ్చుకొనుట కధికారము లేదు.

లింగ—అహ! ఎంతయూలోచన వున్నదే! ఇంతకు నీవే కొంత తీసినావు.

వెంగ—అయ్యా! లింగయ్యగారూ! అల్లరి చేయకండి. నేనడుగుతాను.

లింగ—ఏమడగడమోకాని, నోటిలోనుంచి మాటర

వెంగ—అయ్యా! కలకత్తాలోగంపెడువ్రాసినాఁడు. మాటాడుటకు నెంతమాత్రమునధికారము లేదు. తండ్రిని చేసినాము గనుక తండ్రి మాటాడవలయును.

న్యాయా—నేను మాటాడవచ్చునని చెప్పినాను.

లింగ—అయ్యా! నాసొమ్మంతయు నష్టమయినది.

వెంగ—అబ్బ! ఊగుకొనవయ్యా! నేను మాటాడనొచ్చును కానూ?

న్యాయా—అమ్మాయీ ! నీవు అత్తవారింటికి మొదలుకు వెళ్ళవు?

కనకా—న్యాయముగా వివాహముజరిగిన యెడల అత్తవారింటికి వెళ్ళుట భావ్యమే.

వెంగ—అయ్యా! నామాటవినండి “బాంబాయి ఫార్టీసిక్సు” లో బోల్డు వ్రాసినాడు. అత్తవారింటికి రానిపిల్లను కాళ్ళు చేతులు కట్టి తీసుకువెళ్లుమన్నాడు.

న్యాయా—అయ్యా! కొంతసేపుమీరు పూరుకొనుడు. యీ పిల్లంతయు చెప్పినతరువాత మీరుమాటాడండి. అమ్మాయీ! యీ పెండ్లి యెందుచేత అన్యాయము?

కనకా—అయ్యా! మీరు యీరశీదులు చూడండి. మాతండి! గారు పదివేలరూపాయలకు పెండ్లికుమారుని క్రియమునకుఁ దీసికొంటిరి. (అని రశీదు లిచ్చుచు.)

న్యాయా—(చదువుచు)అహ! ఇదంతయు చిత్రముగా నున్నది. నేనెన్నడు యీ పెండ్లిని చూడలేదు. ఈరశీదులు మీరిచ్చినవేనా? వెంగళిశాస్త్రిగారూ!

లింగ—ఇవి అన్నియు అన్యాయము. కల్పింపుఁబడినవి. నావాలుకాదు. ఫోర్జరీ చేశారరిడి.

న్యాయా—అహ! ఇదంతయు పెద్దగందరగోళముగా నున్నదే. ఈరశీదులు మేము వారిచ్చినట్లు నమ్మినాము.

బసవ—(ప్రకాశముగా) అయ్యా! నాకుతోచినదియుఁ దెలిసినదియు చెప్పుచుంటినివినండి. నాతండి! పదివేలరూపాయలకు నన్నమ్మి నమాట వాస్తవము. నేనుపామరుడనై భార్యను కోర్టుకెక్కించితిని.

న్యాయా—నాతీర్పుప్రకారము యీపిల్లవాడే చెప్పినాడు.
 ఇందెంతయు నబద్ధములేదు. మీరలన్యోన్యమెత్తిగలిగి మెలగుదు.
 బస—అయ్యా ! నాయభిప్రాయమంతియే—
 న్యాయా—సరే ! మీరు మీయిండ్లకుఁబొందు.

(తెరవాల్లును)

న వ మాంక ము

సమాప్తము.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
 నేల దొర్లు.

వరవిక్రయము

దశమాంకము.

మొదటి రంగము.

ప్రదేశము—రాజవీధి—ప్రవేశము నుందరశివరావు,

కనకాంబ, బసవయ్యశాస్త్రి, గుణవతి.)

నుంద—ఆహా! ఏమి! యీకలికాలవైకరీత్యము! ఓమహా
జనసమూహములారా! ఇప్పుటికైనను బుద్ధిగలిగి మెలంగుడు. ఏమి!
మీనడవడిక లిట్టివా?

సీ. ఇల్లుమాన్యంబులు శిగుల్లజేయగ నెంచి

కట్నంబులనో గోరు శిఖరములార

విద్యాప్రవీణత శివీసంబు లేకున్న

కట్నమే తలచెడు శివాకులార

పూర్వార్జితంజేని శివీపొందుగా లేనిదే

కొనరి కట్నములాగు శివీకుమతులార

లాంఛనంబులు మీకు శివీలక్షగా నిచ్చిన

తృప్తితీరని పాడు శివీతొత్తులార

గీ. భాగ్యమే యిది మీకు మీ శివీభావమందు

కలవెధాతిని పూర్వంబు శివీతలచిచూడ

కట్నముల బాధమాన్సంగ శ కరమునందు

ఒట్టునిడిపొందు నేడు మీ శ రొప్పుగాను.

జన—ఓవిద్యార్థులారా ! శుల్కముల గోరు శుంఠలారా !

సంఘదురాచారములను చంపరా?

సీ. పొట్టగోసిన గాని శ పొడియక్షరంబేని

లేదుగా చూడంగ శ శేచులార

మస్తుగా భుజియించి శ దుస్తులన్ ధరియించి

బడికిబోనని భూరి శ వందలార

కాపిగుచక్కగా శ గత్తియిచ్చి తిలకంబు

మోమున బెట్టని శ మూర్ఖులార

అందమేకాని వి శ ద్యను కోరకుండెడి

మార్గంబుజూచు దు శ స్కార్కులార

గీ. ఇన్ని బుద్ధులు గలిగి మీ శ శేల కట్న

ములను కోరుచుండిరి, చాలు శ మూఢులార

సంఘ యీదురాచారంబు శ సాహసించి

మాన్పగా నెంచుడి భూరి శ మహినియందు.

కన—ఓసహోదరులారా ! సుశీల సమూహములారా ! మీరే

టికి మాతృగర్భమున కపాయగలిగించెదరు. నేటి సంఘదురాచార

ములు వీక్షించుట లేదా? మీశరీరమునకు నాటుటలేదా? తల్లిదండ్రు

లను కష్టపెట్టి మీకయి మడి మాన్యంబుల నమ్మించి వేలకువేలు గట్న

ములు పోయవును చుంటిరా ? చాలు, యీపాటికి లోకజ్ఞానులయి

వ్రవర్తిల్లుడు. మీకై నిత్యము వంతజెందు తల్లిదండ్రులను . గాంచుట

లేదా? కష్టాను భవంబులేదా ? ఏటికి, యీదుర్మార్గము, నామాటలే

పాటి సేయుదు.

సీ. పిన్నవాటయు నుంచి శ్రీ ప్రేమతోఁ బెరిగి మీ
తల్లిదండ్రుల తోడ శ్రీ తగవులే?
విద్యబుద్ధులు నేర్చి శ్రీ ముద్దుగాఁ జూచిన
తల్లిదండ్రుల తోడ శ్రీ తగవులే?
పుట్టిన దాదిగా శ్రీ బూజించు మిమ్ములన్
దల్లితండ్రుల తోడ శ్రీ తగవులే?
నగలు నాణెంబులు శ్రీ నయముగాఁ బెట్టుమీ
తల్లిదండ్రుల తోడ శ్రీ తగవులే?

గీ. కట్నములు బోసి మగలతోఁ శ్రీ గాపురంబు
చేయుకంటె నూతనుఁబడి శ్రీ జీవములను
బాయుట శ్రీ శ్రీయమిటు మీకుఁ శ్రీ బడతులార
తగవులాటలు మానుడి శ్రీ ధరణియందు.

మఱియు

సీ. కట్నాలగైకొని శ్రీ ఖండించు మగలతోఁ
గాపురంబును జేయు శ్రీ కాంతలార!
తగినవెల మెనంగి శ్రీ దండించు భర్తతోఁ
బల్లకీబో నుండు శ్రీ పిల్లలార!
కొంపగోడుల నమ్మి శ్రీ కొనితెచ్చు కొన్న మ
గలతో మెలంగుయో శ్రీ కన్నలార!
మీపెండ్లికై చేయు శ్రీ మీతండి యవ్వులు
చూచి యానందించు శ్రీ సుదతులార!

గీ. తలచి చూడంగ మీచర్య శ్రీ ధరణియందు
నీచకముగాదె వేటాండు శ్రీ నిందలే?

చాలు మీరింకఁ గీర్తి తో ర సంచరించి

కట్నముల బాధ మాన్పుడి ర కాలమందు.

గుణ—అకటా ! ఏమి ! యీకలికాలమహిమ ! మగబిడ్డలం

గన్నయో యొయ్యారులార!

సీ. మగవాడు పుట్టంగ ర మర్యాద లేకుండ

కట్నమే లెక్కించు ర కాంతలార!

మగలతో నిత్యంబు ర తగవులాటను బెట్టి

శుల్కమేకోరు యో ర సుదతులార!

పెండ్లిలో మధ్యన ర పేచీలఁబెట్టి లాం

ఛనములు లాగు మీ ర జారులార!

అయిదురోజులు ర పెండ్లి హాయిగాలేదని

బాధపెట్టడి గొప్ప ర యధములార!

తే. గీ. ఆడువారలు కార! మీ ర కట! యిటుల

పాడియే! కయ్యములఁ బెట్టి ర బాధకుమప!

చాలు మీరింక మానుడి ర సనసములను

మెలఁగి సత్కీర్తిఁ గలుగుడో ర వెలదులార!

మ. ఫలహారంబులు నిత్యమున్ మెసగినన్ ర మర్యాదతో జూచినన్

గలకో ర్కల్ దగఁదీర్చినన్ సిరులతోఁ ర గళ్యాణమున్ జేసినన్

గలవె న్నోయికలోపముల్ యనుచు నే ర కాట్లాటనో పెట్టిమీ

రిలలోఁ జేసెడి ఘోరకృత్యములు నే ర నేమంచు భాషించెదన్.

ఓ యక్కలారా! ఈయన్యాయ వర్తనము పాడికాదు. వెంటనే విస
ర్జించుటయే యుక్తము.

ఒక విప్రుడు—(పు)వేళించి) ఆర్యా! కట్నములు పుచ్చుకొనుట
కంటె కాటిలోఁ గాపురముసేయుటమేలు. అందుచేతనేనాకీచిక్కు సం
భవించినది.

7.
 సీ. పెండ్లి కాదంచునే శ పిల్లవానిని గొట్టి
 పాఠశాలకు ముందు శ పంపినాను
 యేడ్చించి కట్నంబు శ వేలకు వేలుగాఁ
 బుచ్చుకొంటిని నేను శ పొందుగాను
 చీటిమాటికి నేను శ చీవాట్లుపెట్టి గ)
 హించినాడను పెక్కు శ లాంఛనములు
 ఆసాముతో నేను శ హాయిగా పౌధము
 కట్టించి అద్దికి శ బెట్టినాను

గీ. ఇల్లుపడిపోయె చనిపోయె శ నింటిదిపుడు
 కాలిపోయెను మంటలోఁ శ గన్నకొడుకు
 కోడలా లేచి పోయెను శ కూడులేడు
 బాధపడలేను కట్నాలు శ వలదు వలదు.

అయ్యా! నాగొడవయింకా చాలా కలదు, ఆనక ఆలోచించుకొందాము.

ఒక కమ్మ (వ వేళించి) అయ్యా! నేజెప్పేగొడవకొంచెము వినండి?

సీ. కష్టించి కష్టించి శ కాయంబు చెమటూర్చి
 చేర్చినాడను పెద్ద శ చేనులెన్నో
 కలభూములన్నియు శ కట్నాల క్రిందిచ్చి
 ప్రేమతోఁ బిల్ల న శ ర్పించినాను
 అందఱుగా నేను శ అలక పానుపుకడ
 ముట్టజెప్పితి నాడు శ పుట్టిభూమి
 సర్వంబు తిన్నట్టి శ చవటుగాడిదెక్కిండు
 యింటిలోఁ బిల్లని శ గెంటినాడు

తే. గీ. తిండియా లేదు ప్రాప్తించె శ దివ్వలెన్నో
 బిడ్డకా లేదు కట్టంగ శ గుడ్డయిపుడు

అల్లురకుఁ బెట్టు నాళ్లకు శ్రీ అనుభవంబు

లివియె, కమ్మవాళ్లకు లేదు శ్రీ భువినికూడ,

ఒక పాపుకారు (వ)వేళించి అయ్యా! సభాస్తారులారా! వాగోలద
యచేసి వినండి.

సీ. చిల్లరకొట్టును శ్రీ సిగ్గులేకను బెట్టి

గడియించినాడను శ్రీ కానులెన్నె

పిల్లను కట్నాల శ్రీ బేరంబులో బెట్టి

అనుభవించెడి యిల్లు శ్రీ అమ్మినాను

అప్పుసొప్పలు చేసి శ్రీ అలకపానుపు కాడ

వడివేలు గొప్పగో శ్రీ బంపినాను

సంగీత సభలెన్నె శ్రీ చక్కగా బెట్టించి

విత్రపెల్లయు ఖర్చు శ్రీ పెట్టినాను

తే. గీ. పెండ్లిలో వొళ్లు తెలియక శ్రీ పేలినాను

గొప్పకోసము మాటలు శ్రీ జెప్పినాను

అప్పుతీర్చక కోర్టుకు శ్రీ నరిగినాడ

కట్నముల బాధమానుడీ శ్రీ వట్నమందు.

(నిష్క్రమించును)

రామయ్య (కంగారుగా బ)వేళించి అయ్యా! కొంపమునిగి
పోయింది. మాయజమాని కోర్టులో వ్యాజ్యము పోయిందనే బెంగకం
గారుల చెత, రోడ్డుమీదనుంచి వస్తూ బండిక్రిందకడి పానాలుబా
యటకు సిద్ధముగా నున్నారు.

సుందర—(భయముతో) అబ్బ బాబ్బ! ఎంత ఘోరకృత్యము
జరిగినది. రండు. రండు. పోయిచూద్దాము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

౧.

(తెరలేచును.)

లింగ—(రాజవీధిలో రోడ్డుమీద పడియుండి) చీ ! యీబండి
దెబ్బకు నేనంతమాత్రము విచారించను. కాని నాకొడుకుచేసిన పాప
పనికి దిగులు చెందుచున్నాను. ఆహా ! నాధనమంతయు పోయెను
కదా ! పాపకొడుకు పుట్టిననేమి? చచ్చిననేమి ? నాకుఁ గుమారుని
గుఱించి ముఖ్యముగా మతిపోయినది. ఆహా! నేను గడించిన ధనమంత
కష్టమయినది.

సీ. గుడ్డలాగట్టకఁ ర గూడైన తినకుండ

చిల్లిగవ్వల నంతు ర చేర్చినాను

హెచ్చునడ్డీలను ర బుచ్చుకొంటిని నేను

కొత్తనోటుల నెన్నె ర కూర్చినాను

దొంగప్రతిబులన్ ర లొంగదీయును నేను

వ్రాయించి నాడను ర పరులచేత

సంభావనల కేగి ర సంతర్పణలకేగి

వెనకవేసితి కొంత ర విత్తమేను

తే. గీ. బీదయనకుండ ముష్టిని ర బెట్టకుండ

పరులకొంపల చాగ్నినే ర బ్రబలినాను

యిట్టి దుర్మార్గ కార్యంబు ర లేనుజేయ

యముడు పంపెను భటుల నీ ర సమయమందు.

నుందర—(వ్రవేళించి) బావగారూ! మీకీ బాధ యెలకలిగెను.

లింగ—బావగారూ ! ఇదియంతయు నాకర్మము. విధవారిత
దాటతరమా?

నే నన్ని శుష్కరము లొనరించితిని. గుడ్డిగవ్వయైన ధర్మముచే
యక దాచిపెట్టితిని. చీ! నాజన్మమంతపాపము చేసినదోకదా? ఎందుకు

.

నాబ్రతుకు, భార్యయా నిందించుచున్నది, కుమారుడా కోపించినాడు. కాబట్టి యీధనము నాకుమాత్రమేమిందుకు నాకుగౌరవములేదుకదా? కాబట్టి శ్రీమన్నారాయణసేవయే సతముచేసిపుణ్యముగణింతును. (జనులనుద్దేశించి) ఆర్యులారా! సకల పుణ్యకర్మలకాకరమై పుణ్యభూమియని ప్రపంచమునఁ బేరెన్నికఁగన్న యీభారతభూమియందు ననేక నుపు త్రిలుదయించి సంఘదురాచారములు మాన్వజాలకుండిరిగదా! నేటి కినాకోడలు బయలుపెడలి ప్రయత్నించుచుండెను. కాబట్టి నావలె మీరును సంచరించక కట్టుములకొఱకయి కష్టపడకుడు. నేను మహాపాపిని. సంఘదురాచారమభివృద్ధిచేసిన చవటను. విప్రకులాధముడను. కాబట్టి లోకజ్ఞానము గలిగి సంఘదురాచారములు బాపి సహాయ మొనర్చుడు. ఇవియే నాయొక్క పేదనములు.

తే॥ గీ॥ ధరణి యీతిబాధలులేక ॥ తనరుఁగాక
భార్యభర్తలనోన్యము ॥ బడయుఁగాక
కట్టుముల బాధలేకుండ ॥ గ్రామిఁగాక
ప్రజల ననోన్యవైరముల్ ॥ బాముఁగాక
బాలకా మేశ్వరీకవి ॥ ప్రబలుఁగాక.
సుందర శివరావు—తథాస్తు - తథాస్తు.
(తెరవ్రాల్చును)
గద్య

ఇది శ్రీరామచరణారవింద సేవనారతుండును కౌశిక సగోతుం
డును, గరికిపాటివంశవయఃపారావారరాకాసుధాక
రుండును, పురాణపండిత కామశాస్త్రి పాతుం
డును, వెంకటరత్న సావిత్రి పుతుండు
నగు కామేశ్వరరావు ప్రణీతం
బైన వరవిక్రయ నాట
కంబున సర్వము
సమాప్తము.

మావద్ద సాధ్యమైనంతవరకు ఆంధ్ర)

దేశంబునంగల వివిధ గ్రంథకర్తలచే రచి

యింపఁబడి వివిధ ముద్రాణాలముములలో

ప్రచురింపఁబడి సంస్కృతాంధ్రములలో

శేద, వైదిక, వేదాంత, జ్యోతిష, వైద్య

ధర్మశాస్త్రములు, 'నవలలు' నాటకములు

ఇంకను హాస్యరస పూరితమయిన పుస్తక

ములు ద్రామాఘర్నులు మొదలగు గ్రంథ

ములు దొరుకును. ఇవి అవి అననేల

అన్నియు మావద్దదొరుకును.

వర్తకులకు మంచిరుసుము యివ్వబడును.

2 గొల్లపూడి వీరాస్వామి శ్రీసీతారామూర్తికాండీపో, రాజమండ్రి.

గృహవైద్య చికిత్సాసారము.

గ్రంథకర్త:—మహేశ్వర సూర్యనారాయణగారు.

వేలకు వేలు విక్రయం.

వెంటనేప్రతి తెప్పించుకొనుడు.

ఈవైద్యగ్రంథము గొప్పగొప్ప విద్వాంసులచేతను వండితుల చేతను సరిచూడబడినది. ప్రతిపట్టణమందును ప్రతిపల్లెటూరునందును యిచ్చట చచ్చట అననేల ప్రతిగృహమందున ప్రథమ సహాయము గా నుండఁదగినది. వైద్యులకు, సలహాయిచ్చే పురమ రహస్యములు గలవు. మాగృహవైద్యచికిత్సాసారము పూర్వమున మాపూర్వులు సంపాదించిన తాటియాకుగ్రంథమును మేముచూచి దానిని కొంతభాగము పెంచి అచ్చొత్తించడమయినది. మావ్రాతలయథార్థము తెలుసుకొనుటకు నేడే మీరువ్రాసి ప్రతి తెప్పించుకొనుడు. వెల రు 1-0-0

రసశుత్రవిజయము

గ్రంథకర్త:—ద్రోణరాజు సీతారామారావుగారు

ఇది పిమలాదేవి నవల ననుసరించి వ్రాయబడిన చక్కని చరిత్రాత్మకనాటకము. అనేక నాటకసమాజములవారిచే ప్రదర్శించిన కథ గావున, కథననుసరించి రాజమహేంద్రవరం “చింతామణి” నాటకసమాజము యాక్టరులగు కీర్తి శేషులైన అల్లక చంద్రశేఖరముగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనలతో విరాజిల్లుచున్నది. వెల రు 1—0—0

గొల్లపూడి వీరాస్వామి-శ్రీసీతారామాబుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

సు రా న ం ద

(గ్రంథకర్త:—కొడలి సత్యనారాయణరావుగారు.)

మద్యపాననిరసమును సభిక్షేపించు యాంధ్రులు గలరా ?
అట్టి దానిని బోత్సహించు యద్గ్రంథము బఠించు నిష్టపడనివా రుం
దురా? ఇదివరలో దీనిని కారణాంతరములవల్ల, “గల్లుముంత” యని
బ్రకటించితిమి. ఇదియే సురానంద యనుపేరుతో వెలువడినది. చం
దాదారులకు పోస్టేజితో రు 1-0-0 మాత్రమే యగును. తదితరులకు
పోస్టేజితో రు 1-4-0 లు అగును. శైలిపద్యములఁ దిలకింపుడు.

గీ. ఐకమత్యమే యున్న దా ♦ యాదులందు
ద్వేషమేలేక యున్న సీ ♦ దేశమునకు
జాతిమతకక్ష లేకున్న ♦ తుణికమందు
రాకయుండునె మనకు స్వ ♦ రాజ్యపదవి ?

గీ. రాళ్ళనుఱువ్వఁబూనుట, దు ♦ రంతరులైమితిమీఱిత్రాగియం
గళ్ళను కొల్లగొట్టుట, వి ♦ కావికనవ్వుట, దొళ్ళదోపుగా
బళ్ళను నడ్డగించుట, స్వ ♦ భావములొనటుఁజేయు త్రాగుటం
గళ్ళవిస్తాశమెన్నఁడు జ ♦ గత్తులిగల్గునొ భారతాంబరో? 2

గీ. మద్యమా! నీవులేని దే ♦ యద్యమంబు
సాగఁగాఁబోదు నీదెంత ♦ సాహసంబా
కోట్లకొలఁదిగ ద్రవ్యంబు ♦ గుంజుకొనుచు
వెలుగుచున్నావు దశదిశా ♦ వలయమందు

4 గొల్లపూడి వీరాస్వామి-శ్రీ సీతా రామాబుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

రామాయణసారము

గ్రంథకర్త:—ద్రోణరాజు, సీతారామరావుగారు.

ఇది రామాయణము పూర్తిగా సులభశైలిని మిగుల రసవంతముగా వ్రాయబడినవచనకావ్యము. అద్భుతమగు పద్యములతో విరాజిల్లుచున్నది. స్కూలుపిల్లలకు పఠనీయముగా యుండును.

మ ధు సే వ

కొత్తనాటకముపండితపామరులకు సంతోష

మయ్య నాటకరాజము. ఎన్ని మారులు చది

వినా తనివితీరదు.

వెల 1-0-0

పాదుకాపట్టాభిషేకము

సకలలోకాభిరాముడగు శ్రీరామచంద్రునియొక్క చరిత్రయెన్నివిధముల నొదలుకొనినను కర్ణావనద సముద్రమున నోలలాడించకయుండునా? ఇందు శ్రీరామచంద్రుడనుజసమీతముగా భార్యగూడి వనవాటికి పంపబడుటకు గారకురాలై పుందరయొక్క పాత్రబహుచక్కగా పోషింపబడి యెంతయు యుక్తియుక్తముగా నుండును. తండ్రియగు దశరథుని కరితాపము, అనుజుడగుభరతుని వ్యాకులము, ప్రేమయు, రఘురామునియొక్క ధైర్యమును దిలకింపక భార్యభక్తియు సీతామహాదేవి యెన్ని కష్టములకయిన నోర్చి పతివెంట వనవాసము చేయుటవలన లోకమునకు ప్రకాశింపజేయు పాతివ్రత్యమహిమయు, అడ్డునియొక్క సహోదరవాత్సల్యమును యెంతయు మనోహరములై యున్నవి. ఇందు కర్నాటక ఫార్మ్ మట్లుగలవు. వెల 0—12—0

గొల్లపూడి వీరాస్వామి-శ్రీశీతా రామానుజ్ డిపో, రాజమండ్రి 5

ఆంధ్రనాటకములు.

ఆంధ్రనాటకములు

బళ్ళారి ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు గారిచే రచియింపబడినవి.

కళ్యాణరాఘవము 0 8

సారంగధర చరిత్రము 0 8

చిత్రసళియము 1 8

విప్రనా రాయణచరిత్ర 0 12

విషాదసారంగధర 1 8

వృద్ధవివాహము 0 12

పాదుకాపట్టాభిషేకము 1 8

పూర్ణిమ (భయానకము) 1 0

పగిమిలార్జునీయము 1 4

వీరమతి (కొత్త నాటకము) 1 4

సావిత్రిచిత్రాశ్వము 1 4

యదీక (హాస్యరసము) 0 12

రోషవారా శివ జి 1 4

పగిచండచాణక్యము 1 4

చంద్రహాస 1 4

నర్మదాపురుషత్పీయము 0 12

పగిహాద నాటకము 1 4

.. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం గారిచే

మూక్తావళి నాటకము 1 4

(రచియింపబడినవి.)

చిరకాలనాటకము 1 4

గయోపాఖ్యానము 0 8

మోహినీదుక్తాంగద 1 4

ప్రసన్నయాదవము 0 8

బృహన్నలనాటకము 1 4

పారిజాతపహరణము 0 8

పాంచాలీస్వయంవరము 1 4

చతురచంద్రహాస 0 8

వరూధినీ నాటకము 1 4

పార్వతీపరిణయము 0 6

బళ్ళారి బండిత కె. నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలు

స్వప్న వాసవదత్త 0 8

గారిచే రచియింపబడినవి.

గురుబాడ అప్పారావు గారిచే రచి

కృష్ణలీల 1 8

యింపబడినవి.

లసకుళ 1 8

కన్యాకుల్కము 1 0

బళ్ళారి ధర్మవరం గోపాలాచార్యులు గారిచే

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గారిచే

రచియింపబడినవి.

రచియింపబడినవి.

రామదాసు నాటకము 1 4

శకుంతల 1 0

బళ్ళారికోలాచలం శ్రీనివాసరావు గారిచే

సత్యహరిశ్చంద్ర 0 12

రచియింపబడినవి.

వడ్డాది మల్లారావు గారిచే

ఫాలాఫ్ నిజయనగర్ 1 8

రచియింపబడినవి.

మల్తానాచాంద్రబీ 1 4

అభిజ్ఞాన శకుంతల 1 0

పామగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులు

విక్రమార్కసేయము 0 8

గారిచే రచియింపబడినవి.

వేణీసంహారము 1 0

పాదుకాపట్టాభిషేకము 1 4

చండికాశిక హరిశ్చంద్ర 0 12

కంతాభరణము (హాస్యరసము) 1 0

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారిచే

రాధాకృష్ణ (భక్తిరసము) 0 10

రచియింపబడినవి.

విజయరాఘవము 1 0

బొమ్మిలియార్థ నాటకము 1 0

పనవాస రాఘవము 0 12

గాంధీనిజయధ్వజము 1

అంధ్రనాటకములు.		అంధ్రనాటకకృతులు పా1 అ॥ చ॥0 10	
నువ్వపాత్ర రా॥ నా॥	0 12	డిటో రెండవభాగము	0 12
సంస్కరిణి దా॥ పు॥	1 0	పాపారాయనిర్యాణము శే॥ ర॥	1 0
సావిత్రి మైలవరం నారు		మదనసాయక నాటకం అ॥ అ॥	0 12
షరదర్శించేది శ్రీ॥ కొ॥	1 0	న వ ల లు.	
తపతీసంవరణము కా॥ కొ॥	2 0	అంధ్రప్రచారణీనిలయము	
రుక్మాంగద బే॥ భ॥	1 4	వేంకటపార్వతీశ్వరకవచవి.	
రుక్మిణీరణయము గ॥ శి॥	1 0	నూజుహాను	1 8
నూజుహా నాటకము ము॥ చ॥	1 12	వసుమతీవసంతము	1 8
ముక్తాశ్రీ శొ॥ భ॥	0 12	రాజసింహ	1 8
భక్తతులారాము త్యా॥ పె॥	1 0	పరమరహస్యము	1 8
మాలతీమధుకరము బ॥ ప్వా॥	1 0	ప్రేమదాపనము	1 8
శ్రీరామర్యాణము బో॥ శి॥	9 8	మాతృమందిరము	1 8
బుద్ధనాటకము	0 12	శ్యామల	1 8
అపాల్య మ॥ అ॥	1 4	ప్రతిజ్ఞాపాలనము	1 8
తారాబాయి బే॥ తి॥	0 12	నీలాంబరి	1 8
మానుతివిజయము అను మైరావణవధ	0 12	దృఢప్రతిజ్ఞ	1 8
వరవిక్రయము కా॥ స॥	1 0	మాయావి	1 8
జేబున్నిసా పి॥ నా॥	1 0	నరేంద్రగుప్తుడు	1 8
ద్రోణప్రతిజ్ఞ బో॥ కా॥	0 12	వీరపూజ	1 8
సంగీతసావిత్రి గ॥ కా॥	0 12	మనోరమ	1 8
జయంతజయపాలము	0 12	అపరాజిత	1 8
తుఖారామ్ శ్రీ॥ వీ॥	1 0	పూర్ణానందం	1 8
వాసంతిక	1 0	శివపురాణము	1 8
వినోదిని (డిట్రెపు నాటకం)	1 0	సీతారామ	1 8
ఆలీప్రభువునిర్బంధము జ॥ అ॥	0 10	గోరా పా1	1 8
కృష్ణసంజయరాయబారము పె॥ వీ॥	0 12	గోరా పా11	1 8
శంబుకవధ త్రి॥ రా॥	1 0	భ్రాంతివిలాసము	1 8
మాతృదాస్యవిమోచనము గరుత్మం		నాయావిని	0 12
తునిచరిత్ర బు॥ ప॥	0 12	లక్ష్మీదూపాయలు	0 12
మహానంద ప॥ శి॥	1 0	సీతావనవాసము	1 0
రామదాను కొ॥ ను॥	0 12	రజసి	1 8
రామరావణసంగ్రామము ప॥ య॥	1 0	లలితకుమారి	0 10
లలితచంద్రిహాస అ॥ వీ॥	0 12	శ్రీదేవీ	0 10
కనకతారము చ॥	0 12	పెద్దాపురి సంసానము	0 10

గొల్లపూడి వీరాస్వామి శ్రీనితారామాచార్యుల గ్రంథావళి, రాజమండ్రి

న వ ల లు.	చిత్రలేఖ	0 12
హమీర్ సింగ్	0 12 అగ్ని రాముడు	0 12
సృష్టన్నముఖి	1 0 కన్నపుదొంగ	0 12
కల్లసామ్రాజ్యము	1 0 పగటిచుక్క పా1	0 12
అరవింద పా1	11 0 డిటో రెండవభాగము	0 12
డిటో రెండవభాగము	11 0 రుద్రమదేవి	1 0
సాక్షి పా1 ల పా1	2 0 చంద్రగుప్త	0 8
డిటో రెండవభాగము	2 0 మనోహరిణి	0 8
డిటో మూడవభాగము	1 12 శిరోమణి	1 0
డిటో నాల్గవభాగము	1 8 భయంకరబడాచార్య	1 0
హస్త్యవల్లరి	0 12 పచ్చపుదొంగ	1 0
గణపతి చి ల పా1	0 12 ఆనందరాయవిజయము	0 4
డిటో రెండవభాగము	0 12 డిటో రెండవభాగము	0 4
అహల్యాబాయి	0 12 సతీసక్కుబాయి	0 8
రాజస్థానకథాపరి పా1	1 0 భోజరాజచరిత్ర	1 0
డిటో రెండవభాగము	1 0 కాలిదాసచరిత్రము	1 4
నువందని	1 0 తెనాలిరామకృష్ణచరిత్ర	1 4
చాత్యన్వేషణము	1 0 సౌందర్యతిలక చి ల	1 0
జేసుజాక్క గ్రంథమాల నవల్లు	కర్పూరమంజరి	1 0
నేనే	1 8 నుధాళరచ్చంద్ర	1 0
కాలారాయి	1 8 రాజగర్భము	0 12
వాడేవీడు	1 8 హేమలత	0 12
తానీషా	1 0 రామచంద్రవిజయము	0 10
వీరాబాయి	0 14 శాసకుచరిత్ర	0 12
భయంకరసతారాము	1 0 గురుగోవిందుచరిత్ర	0 12
భీషణప్రతిహింస	1 8 పరమహంసచరిత్ర	1 0
ఘోరప్రతిక్రియ	1 8 భారతకథామంజరి	0 8
భీకరరాక్షసి	1 8 రఘుకులచరిత్ర	0 10
చతురిక	1 0 సిద్ధాంతచరిత్రము	0 12
భయంకర నారీపికాచి	1 0 కృష్ణజేణి	0 6
విడిపోలా	1 0 మణిమంజరి	0 8
వనదుర్గము	1 0 వందచరిత్ర	0 4
ప్రచండబైరవము	0 12 మవర్ణగుప్తుడు	0 4
జయచంద్రవిజయము	1 0 అపవాదతరంగిణి	0 8
ఆత్మసామ్రాజ్యము	1 0	

8-0
12-0 83
-9-0
2-9
0-0
-2-9
7-8-0
9-10-9

37 13
257
19-8-0

41-8-0
20-12-0
8-4-9
70-10-9

11 2

గొల్లపూడి వీరాస్వామి శ్రీ సతారా మాబుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

వెండినగిషి అంగడి

మావద్ద బెంగుళూరు, మద్రాసు, మైసూరు గ్రామాదుల కంపెనీలలో పేరుపొందిన పసువాళ్లను రప్పించి గ్యారంటీగా చాదీవెండినో తయారుఅయిన మరజోడాలు, నగిషీమరజోడాలు, కంచములు, గిన్నెలు, కమలంగిన్నెలు, సాదాగ్లాసులు, తామరాకులు, అడ్డాకులు, మర్రిఅకులు, సాదాపళ్ళెములు, రకరకాల నగిషీపళ్ళెములు, కాపీకప్పు అండ్ సాసర, ఫుడ్ బాల్ బహుమతికప్పులు, మరిన్ని కళాపరు, డైమను, అరకు, ఇస్పీటు రకముల కుంకుమబరిణాలు, స్త్రీల కుపయోగించు డయిమన్ కటింగు చయిన్సు, మిరియాలపట్టాలు, గట్టితోడాలు, అందెలు, కడియాలు, గుల్లకడియాలు, యింకా అనేక సమోనాగా తయారు చేయబడును. వెండిసామానులు యే సమోనా కావలసిన ఆసమోనాగా తయారుచేయించి వాయిదా ప్రకారం యివ్వగలము. హాజరుగా కావలసిన విక్రయమునకు మావద్ద బాంబాయి చాదీవెండి గలవస్తువులు సరసమయినధరలకుదొరకును. ఇంకను మావద్ద వాణ్యమైన తివాసీలు, జంబుకాణాలు, పట్టుపంచెలు • విక్రయమునకు దొరకును. ఒకేపర్యాయము ఆర్డరుయిచ్చి చూడుడు. కావలసినవాని ఈక్రింది రునామాకు వ్రాయుడు. మీఅడ్రసు సరిగా పెద్ద అక్షరములతో వ్రాయుడు.

వలయువారు— కాళేపల్లి వీరాజు అందు కంపెనీ.

గుండుచారివీధి; రాజమండ్రి.

మహిమ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపర్తిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA1188144
పుస్తకం పేరు	పరచిక్రయము
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	No
వెనుక అట్ట	No
మొత్తం పేజీలు	113
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
ఖాళీ పేజీలు	No
లేని పేజీలు	No
తయారు చేసినది	Triveni
పేజీలు విడదీసినది	Triveni
ప్యాన్ చేసినది	Thadiga
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
ప్రైండ్‌యింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good